

MAZOWIECKI URZĄD WOJEWÓDZKI
w Warszawie
Wydział Infrastruktury
dział w Delegaturze Placówce Zamiejscowej
w Radomiu 6/5
ul. Żeromskiego 53, 26-600 Radom

UCHWAŁA Nr XVI/123/2008
RADY GMINY WIERZBICA
z dnia 28.03.2008 roku

10 KWI. 2008

W sprawie: uchwalenia Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wierzbica.

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt.5 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001r. Nr 142, poz. 1591 z póź. zm) oraz art. 12 ust.1 ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003r. Nr 80, poz. 717, z póź. zm.) Rada Gminy Wierzbicy uchwała, co następuje:

§ 1

1. Rada Gminy w Wierzbicy uchwała studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wierzbica, którego tekst i rysunek stanowią załącznik nr 1 do przedmiotowej uchwały.
2. Rada Gminy Wierzbica rozstrzyga o sposobie rozpatrzenia uwag w następujący sposób:
  - a). uwaga Pani Koriat Marzeny, zam. 27-200 Starachowice, ul. Pustowójtówny 3/33, wniesiona o przeznaczenie, działki nr ewidencyjny 1439/3 położonej w Wierzbicy, na cele budowlane, zostaje przyjęte rozstrzygnięcie Wójta Gminy Wierzbica,
  - b). uwaga Pana Edwarda Batorskiego, zam. 26-680 Wierzbica, Wierzbica - Kolonia 8, wniesiona o nie przeznaczanie działek nr ewidencyjny 1796,1797 i 2034 położonych w Wierzbicy, na cele górnicze, zostaje przyjęte rozstrzygnięcie Wójta Gminy Wierzbica,
  - c). uwaga Pana Feliksa Batorskiego, zam. 26-680 Wierzbica, ul. Batalionów Chłopskich 8, wniesiona o nie przeznaczanie działek nr ewidencyjny 1429, 1518 i 2118, położonych w Wierzbicy, na cele górnicze, zostaje przyjęte rozstrzygnięcie Wójta Gminy Wierzbica,
  - d). uwaga Pana Ziółko Józefa, zam. 26-680 Wierzbica, ul. Kościuszki 44, wniesiona o nie wyrażenie zgody na poprowadzenie obwodnicy miejscowości Wierzbica, przez grunty stanowiące jego własność: działki nr ewidencyjny 1624/1, 624/2, 625, 627, 1383/2, położone w Wierzbicy, zostaje przyjęte rozstrzygnięcie Wójta Gminy Wierzbica.

§ 2.

Traci moc uchwała Rady Gminy Wierzbica Nr XXIII/235/2001 z dnia 24.04.2001r.

§ 3.

Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego .

§ 4.

Uchwała wchodzi w życie po upływie 30 dnia od dnia jej ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Wzrost: 2.04.08 1999 r.
Data: 10.04.08 1999 r.

Uchwała do analizy i opinii
Biuletynu *Infrastruktury*

Przewodniczący

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY
Marek Mowński

ZARZĄD GMINY WIERZBICA

**STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
GMINY WIERZBICA**

Wierzbica, czerwiec 2007 r.

SPIS TREŚCI:

1. Informacje ogólne.....	4
1.1. Podstawa prawna opracowania.....	
1.2. Zespół autorski.....	
1.3. Obszar opracowania i zakres zmian.....	
1.4. Cele i zadania studium.....	
1.5. Materiały wejściowe do opracowania.....	
2. Diagnoza stanu gminy.....	10
2.1. Położenie, powierzchnia, ludność, podstawowe funkcje i pozycja gospodarcza gminy.....	
Pozycja gospodarcza gminy.....	
2.2. System powiązań zewnętrznych gminy.....	
2.2.1. Powiązania przyrodnicze.....	
2.2.2. Powiązania w zakresie infrastruktury ekonomicznej.....	
2.2.3. Powiązania w zakresie infrastruktury społecznej.....	
2.2.4. Powiązania komunikacyjne.....	
2.2.5. Powiązania infrastrukturą techniczną.....	
2.3. Gmina Wierzbica „Planie zagospodarowania przestrzennego województwa”.....	
2.4. Środowisko przyrodnicze.....	
2.4.1. Rzeźba terenu.....	
2.4.2. Budowa geologiczna.....	
2.4.3. Kopaliny mineralne, obszary i tereny górnicze.....	
2.4.4. Wody powierzchniowe i ochrona przed powodzią.....	
2.4.5. Wody podziemne.....	
2.4.6. Warunki glebowe.....	
2.4.7. Szata roślinna.....	
2.4.8. Klimat.....	
2.4.9. Powietrze, atmosfera, hałas.....	
2.4.10. Obszary prawnie chronione.....	
2.5. Środowisko kulturowe.....	
2.5.1. Rys historyczny.....	
2.5.2. Obiekty i zespoły środowiska kulturowego.....	
2.5.3. Strefy ochrony konserwatorskiej i krajobrazowej.....	
2.6. Rolnictwo.....	
2.6.1. Miejsce rolnictwa gminy w strategii rozwoju województwa oraz w wojewódzkich programach branżowych.....	
2.6.2. Pozycja funkcji rolniczej na tle województwa oraz zewnętrzne uwarunkowania rozwoju.....	
2.6.3. Wewnętrzne uwarunkowania rozwoju funkcji rolnej.....	
2.6.4. Główne problemy przestrzenne w rolnictwie.....	
2.7. Leśnictwo.....	
2.7.1. Uwarunkowania rozwoju funkcji leśnej wynikające z diagnozy stanu istniejącego.....	
2.7.2. Uwarunkowania rozwoju funkcji leśnej.....	
2.8. Ludność.....	
2.9. Mieszkalnictwo.....	
2.10. Infrastruktura ekonomiczna.....	
2.10.1. Diagnoza bazy ekonomicznej.....	
Rynek pracy i bezrobocie.....	
2.10.2. Działalność gospodarcza.....	
2.10.3. Budżet gminy Wierzbica.....	
2.11. Infrastruktura społeczna.....	
2.11.1. Oświata i wychowanie.....	
2.11.2. Ochrona zdrowia.....	
2.11.3. Opieka społeczna.....	
2.11.4. Kultura, sport, turystyka, wypoczynek.....	
2.12. Komunikacja.....	
2.12.1. Komunikacja drogowa.....	

2.12.2. Komunikacja kolejowa.....	
2.12.3. Komunikacja zbiorowa.....	
2.12.4. Zaplecze motoryzacji.....	
2.13. Infrastruktura techniczna.....	
2.13.1. Zaopatrzenie w wodę.....	
2.13.2. Retencja wodna.....	
2.13.3. Gospodarka ściekowa i kanalizacja deszczowa.....	
2.13.4. Zaopatrzenie w gaz.....	
2.13.5. Wysypisko odpadów stałych.....	
2.13.6. Elektroenergetyka i system ciepłowniczy	
2.13.7. Telekomunikacja.....	
3. Bariery i predyspozycje rozwojowe	91
3.1. Główne uwarunkowania zewnętrzne.....	
3.2. Główne uwarunkowania wewnętrzne.....	
4. Cele rozwoju gminy Wierzbica.....	97
4.1. Cele ekonomiczne.....	
4.2. Cele społeczne.....	
4.3. Cele przestrzenne.....	
4.4. Cele przyrodnicze.....	
4.5. Cele kulturowe.....	101
5. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Wierzbica.....	102
5.1. Kierunki ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego.....	104
5.1.1. Kierunki ochrony środowiska przyrodniczego.....	
5.2. Kierunki rozwoju funkcji rolniczej.....	106
5.3. Kierunki rozwoju funkcji leśnej.....	110
5.4. Kierunki rozwoju mieszkalnictwa i usług.....	111
5.5. Kierunki rozwoju przemysłu i rzemiosła.....	115
5.6. Kierunki rozwoju turystyki i rekreacji.....	116
5.7. Kierunki rozwoju komunikacji.....	117
5.8. Kierunki rozwoju infrastruktury.....	120
5.8.1. Zaopatrzenie w wodę.....	
5.8.2. Gospodarka ściekowa i kanalizacja deszczowa.....	
5.8.3. Zaopatrzenie w gaz.....	
5.8.4. Wysypisko odpadów stałych.....	
5.8.5. Elektroenergetyka.....	
5.8.6. Telekomunikacja.....	
5.8.7. Inwestycje celu publicznego.....	
6. Aspekty obronności i bezpieczeństwa państwa w gminie Wierzbica.....	124
6.1. Potrzeby bezpieczeństwa państwa.....	124
6.2. Zagrożenia dla gminy.....	125
6.3. Stan obronności gminy.....	125
6.4. Działania w zakresie obronności państwa niezbędne do uwzględnienia w planach i decyzjach o warunkach zabudowy.....	126
7. Tereny wskazane do sporządzenia planów miejscowych.....	127
8. Uzasadnienie przyjętych rozwiązań oraz synteza ustaleń projektu studium.....	130

1. Informacje ogólne

1.1. Podstawa prawna opracowania

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wierzbica zostało uchwalone Uchwałą Nr XXIII/235/2001 Rady Gminy w Wierzbicy z dnia 24 kwietnia 2001 r.

Studium wykonane zostało na podstawie obowiązującej wówczas Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r o zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 89, poz. 415 z późniejszymi zmianami).

Okolo pięcioletni okres obowiązywania powyższego dokumentu spowodował stopniową dezaktualizację jego zapisów, zarówno w świetle nowych oczekiwań społecznych jak i wymogów wynikających z ciągłej zmiany podstawowych aktów prawnych, dotyczących planowania i zagospodarowania przestrzennego.

W dniu 11 lipca 2003 r. weszła w życie ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717, z późniejszymi zmianami), stawiająca nowe wymogi merytoryczne i formalne dla tego dokumentu.

Wydane zostało również Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233), uszczegóławiające zakres obowiązującej problematyki, formę i zasady sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Zmiana przepisów wzmocniła rolę studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego w hierarchii opracowań planistycznych dotyczących jednostki administracyjnej, poprzez wprowadzenie obowiązku zgodności wszystkich planów zagospodarowania przestrzennego wykonywanych w granicach gminy, z zapisami studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Stało się to podstawową komplikacją w przeznaczeniu terenów na różne cele inwestycyjne w planie zagospodarowania przestrzennego, bez wcześniejszych zmian zapisów studium. Upływ czasu oraz potrzeba dostosowania szeregu przepisów do standardów Unii Europejskiej spowodowały również zmianę innych przepisów związanych integralnie z problematyką studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Realizując zapisy Studium... w zakresie pokrycia planami terenu gminy, Rada Gminy w Wierzbicy podjęła uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego teren górniczy "Wierzbica III" - Uchwała Nr XXI/174/2005 z dnia 30 marca 2005 r.

W trakcie zbierania materiałów wejściowych do projektu, posiadający koncesję na eksploatację złoża wapieni "Wierzbica" pole A - Lafarge Cement S.A. zgłosił potrzebę zapewnienia w planie zagospodarowania przestrzennego, możliwości docelowej eksploatacji złoża wapieni na terenie gminy oraz możliwości wznowienia działalności zakładu przerobczego.

Powyższe przesłanki spowodowały podjęcie przez Radę Gminy w Wierzbicy Uchwały Nr III/30/2006 z dnia 28 grudnia 2006 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica".

Zmiana Studium... została wykonana na podstawie Umowy Nr 1/ZOŚ/2006 z dnia 09.01.2006 r. zawartej pomiędzy Gminą Wierzbica i Zakładem Ochrony Środowiska "INWEST-EKO" S. Obarski i Wspólnicy sp.j w Kielcach.

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica została opracowana z uwzględnieniem następujących przepisów:

- Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717, z późniejszymi zmianami),
- Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (Dz. U. Nr 118, poz. 1233),
- Ustawy z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (tekst jednolity z 2004 r. Dz. U. Nr 121, poz. 1266),
- Ustawy z dnia 28 września 1991 r. o lasach (tekst jednolity Dz. U. z 2005 r., Nr 45, poz. 435 z późniejszymi zmianami),
- Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880 z późniejszymi zmianami),
- Ustawę z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2006 r. Nr 129, poz. 902, z późniejszymi zmianami),
- Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2004 r., w sprawie określenia rodzajów przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz szczegółowych uwarunkowań związanych z kwalifikowaniem przedsięwzięcia do sporządzenia raportu o oddziaływaniu na środowisko (Dz. U. Nr 257, poz.2573, z późniejszymi zmianami),
- Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r., Prawo geologiczne i górnicze, (tekst jednolity z 2005 r., Dz. U. Nr 228, poz. 1947, z późniejszymi zmianami),
- Ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (Dz. U. Nr 62, poz. 628, z późniejszymi zmianami),
- Ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o wprowadzeniu ustawy – Prawo ochrony środowiska, ustawy o odpadach oraz o zmianie niektórych ustaw(Dz. U. Nr 100, poz.1085,z późniejszymi zmianami),
- Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568),
- Ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz.2019, z późniejszymi zmianami),
- Ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603, z późniejszymi zmianami),
- Ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz. U. z 2007 r. Nr 19, poz.115),
- Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z późniejszymi zmianami),
- oraz inne przepisy, rozporządzenia, zarządzenia lokalne.

1.2. Zespół autorski

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica została wykonana w Zakładzie Ochrony Środowiska "INWEST-EKO" sp.j. w Kielcach, przez zespół w składzie:

- mgr inż. arch. Barbara Godzisz-Grychowska
  - gł. projektant nr upr. 1256/92,
  - nr wpisu na listę OIU w Katowicach – KT 109
- mgr Joanna Segieta.
- mgr inż. Dorota Rdzanek
- Marek Siuda (nr upr. KL – 71/94)
- mgr inż. Joanna Strzelec
- Paulina Grychowska

1.3. Obszar opracowania i zakres zmian

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica obejmuje obszar całej gminy.

Zgodnie z Ustawą z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym zakres zmiany studium został rozszerzony i uszczegółowiony w stosunku do zakresu wynikającego z Ustawy z dnia 7 lipca 1994r. o zagospodarowaniu przestrzennym.

Zgodnie z art.10 ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w studium... uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z:

- dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu;
- stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony;
- stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
- stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia;
- zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia;
- potrzeb i możliwości rozwoju gminy;
- stanu prawnego gruntów;
- występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych;
- występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych;
- występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych;
- występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych;

- stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami;
- zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

W studium określa się w szczególności:

- kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów;
- kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy;
- obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk;
- obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
- obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym;
- obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów;
- obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m² oraz obszary przestrzeni publicznej;
- obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne;
- kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej;
- obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych;
- obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny;
- obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej;
- obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji;
- granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;
- inne obszary problemowe, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie.

Część powyższej problematyki została uwzględniona w poprzedniej edycji studium, część wymaga uzupełnień na etapie zmiany studium.

W oparciu o powyższe wytyczne, poparte uaktualnionymi danymi wejściowymi wprowadza się nowe zapisy do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica w części tekstowej, jak i graficznej, dotyczące w szczególności:

- uwarunkowań zewnętrznych wynikających z uchwalonego planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego,
- uwarunkowań przyrodniczych wynikających ze zmiany dokumentów ustalających formy ochrony przyrody oraz zmiany przepisów w zakresie ochrony środowiska,
- nowych potrzeb terenowych zgłoszonych w ramach wniosków do zmiany studium, w tym związanych z projektowanym wydobywaniem złoża wapieni i margli „Wierzbica” pole A i pole B, wraz z wynikającymi z tego faktu skutków przestrzennych,
- potrzeb uzupełnienia zapisów studium o problematykę wynikającą z Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
- potrzeb uzupełnienia tekstu studium o uzasadnienie przyjętych rozwiązań oraz syntezę ustaleń projektu studium.

Znaczna część zapisów zmienianego studium zachowała swoją aktualność i została wykorzystana w opracowaniu jako materiał wejściowy do projektu zmiany studium.

Zmiana studium została opracowana w formie tekstowej i graficznej;

- tekst zmiany studium oprawiony zeszyt format A4 zawierający analizę uwarunkowań rozwoju gminy, wnioski wynikające z tej analizy oraz kierunki zagospodarowania przestrzennego gminy, będące wyrazem przyjętej przez władze gminy polityki przestrzennej;
- część graficzna studium składa się rysunków w skali 1:10 000, dotyczących :
  - uwarunkowań rozwoju,
  - kierunków rozwoju przestrzennego.
  -

Przedmiotem uchwalenia przez Radę Gminy w Wierzbicy jest niniejszy tekst „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica – zmiana studium”, stanowiący załącznik Nr 1 do uchwały oraz rysunek „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica – zmiana studium” – „Kierunki rozwoju przestrzennego” w skali 1 : 10 000, stanowiący załącznik Nr 2 do uchwały.

1.4. Cele i zadania studium

Studium (zmiana studium) uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedynym dokumentem planistycznym sporządzanym dla obszaru całej gminy.

Jest najważniejszym dokumentem określającym kierunki polityki przestrzennej prowadzonej przez samorząd.

Podstawowymi zadaniami studium są:

- rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z jej rozwojem,
- sformułowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej gminy, w tym zasad ochrony interesu publicznego,
- stworzenie podstaw do koordynacji planów miejscowych, (wymóg zgodności),
- stworzenie materiałów służących promocji gminy.

1.5. Materiały wejściowe do opracowania

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica – zmiana studium, zostało wykonane z uwzględnieniem poniższych dokumentów w zakresie wynikającym z przedmiotu i zakresu opracowania:

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica uchwalone Uchwałą Nr XXIII/235/2001 Rady Gminy Wierzbica z dnia 24 kwietnia 2001 r.
2. Opracowanie Ekofizjograficzne Podstawowe Dla Gminy Wierzbica – wykonane przez Zakład Ochrony Środowiska “INWEST-EKO” sp.j. w Kielcach, ul. Złota 23.
3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego uchwalony Uchwałą Nr 65/2004 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 czerwca 2004 r.
4. Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 przyjęta uchwałą Nr 78/06 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 29 maja 2006r.
5. Wnioski do zmiany studium wniesione po ogłoszeniu o przystąpieniu do zmiany studium.
6. Rocznik Statystyczny Województwa Mazowieckiego, 2006 - Urząd Statystyczny w Warszawie.
7. Województwo Mazowieckie, podregiony powiaty gminy 2006 – Urząd Statystyczny w Warszawie.
8. Sprawozdanie z realizacji planu gospodarki odpadami dla gminy Wierzbica za lata 2005-2006, INWEST-EKO, Kielce.
9. Plan rozwoju lokalnego gminy Wierzbica, powiat Radom, województwo mazowieckie, uchwalony Uchwałą Nr XX/168/2005 Rady Gminy Wierzbica z dnia 25 lutego 2005r.
10. Gminny program ochrony środowiska na lata 2004-2011. Praca zbiorowa pod redakcją Renaty Janus.Wierzbica, styczeń 2005 r.
11. Stan środowiska w województwie mazowieckim w roku 2005. Raport. Biblioteka monitoringu środowiska, Warszawa 2006. Inspekcja ochrony środowiska Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie.

2. Diagnoza stanu gminy

2.1. Położenie, powierzchnia, ludność, podstawowe funkcje i pozycja gospodarcza gminy

Gmina Wierzbica położona jest w południowej części województwa mazowieckiego. Graniczy z następującymi jednostkami administracyjnymi:

gmina Kowala	– od północy,
gmina Skaryszew	– od północnego wschodu,
gmina Iłża	– od południowego wschodu ,
gmina Mirzec	– od południa,
gmina Mirów Stary	– od południowego zachodu,
gmina Jastrząb	– od zachodu,
gmina Orońsko	– od północnego zachodu ,

Charakterystyczne parametry bezpośrednich sąsiadów gminy Wierzbica przedstawia poniższa tabela.

TABELA 1. Podstawowe parametry gmin sąsiednich wg Rocznika Statystycznego Województwa Mazowieckiego 2006

NAZWA GMINY	OBSZAR W KM ²	LUDNOŚĆ	L. MIESZK. NA 1 KM ²	L. SOŁECTW
GMINA KOWALA	75	10571	140,9	18 soł.
MIASTO I GMINA SKARYSZEW	171	13288	77,7	m+33 soł.
MIASTO I GMINA IŁŻA	256	15684	61,3	m+31 soł.
GMINA MIRÓW	53	3811	71,9	9 soł.
GMINA JASTRZĄB	55	5086	92,5	13 soł.
GMINA OROŃSKO	82	5724	69,8	13 soł.
GMINA MIRZEC*	111	8456	76,2	7 soł.

*gmina woj. świętokrzyskiego

Gmina Wierzbica znajduje się w zasięgu administracyjnym Starostwa Powiatowego w Radomiu.

Gmina Wierzbica podzielona jest na 13 obrębów ewidencyjnych: Błędów, Dąbrówkę Warszawską, Łączany, Polany, Polany Kolonie, Podgórki, Pomorzany, Rudę Wielką, Rzeczków, Suliszkę, Wierzbicę, Zalesice i Stanisławów. W ramach tych obrębów funkcjonuje 16 sołectw oraz samorząd osiedla. Oprócz w/w miejscowości, stanowiących odrębne obręby ewidencyjne, jako sołectwa funkcjonują także: Pomorzany Kolonia, Zalesice Kolonia, Wierzbica Kolonia oraz Wierzbica Osiedle.

Miejscowość Wierzbica położona jest w centralno-wschodniej części gminy Wierzbica. Wierzbica nie posiada praw miejskich.

Według danych na dzień 31.12.2005 r., gminę zamieszkiwało ogółem 10 084 osób, w tym: 5 141 mężczyzn i 4 943 kobiet.

Wierzbica pełni funkcję ośrodka gminnego skupiającego podstawowe instytucje administracyjno-usługowe.

Charakter wsi podstawowych posiadają: Wierzbica, Polany, Zalesice, Łączany, Dąbrówka Warszawska i Ruda Wielka.

Pozostałe wsie mają charakter wsi elementarnych.

Powierzchnia, gęstość zaludnienia, użytkowanie terenów.

Gmina Wierzbica zajmuje, zgodnie z danymi zawartymi w Roczniku Statystycznym 2006 r. 94 km² powierzchni. Średnia gęstość zaludnienia na terenie gminy wynosi 107,3 osób/km².

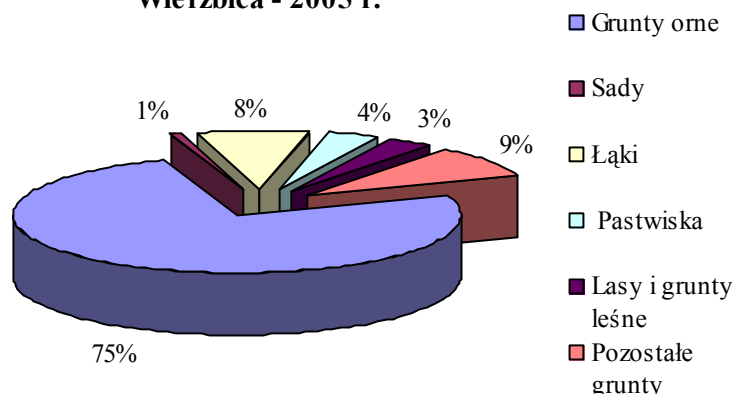
Okolo 12,2 % powierzchni gminy stanowią tereny zabudowane, wody powierzchniowe, drogi itp., pozostałe tereny stanowią użytki rolne scharakteryzowane w poniższej tabeli.

TABELA 2. UŻYTKOWANIE GRUNTÓW W GOSPODARSTWACH ROLNYCH W GMINIE WIERZBICA

WG DANYCH Z ROCZNIKA STATYSTYCZNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2006

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓLEM	
	W HA	W ODSETKACH
OGÓLEM	9397	100,0
UŻYTKI ROLNE	8 253	87,8
GRUNTY ORNE	7 076	75,3
SADY	88	0,9
ŁĄKI	759	8,1
PASTWISKA	330	3,5
LASY I GRUNTY LEŚNE	320	3,4
POZOSTAŁE GRUNTY	825	8,8

Struktura użytkowania gruntów w gminie Wierzbica - 2005 r.

Podstawową funkcją gminy jest rolnictwo, uzupełniana przez przemysł. Funkcja rekreacyjna nie ma znaczenia na terenie gminy.

Zgodnie z dotychczasowym opracowaniem planistycznym: Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Wierzbica uchwalonym Uchwałą Nr XXIII/235/2001 z dnia 24 kwietnia 2001 teren gminy Wierzbica został podzielony na następujące obszary:

I – Obszar zabudowy miejscowości Wierzbica

Obszar ten dzieli się na strefy:

- historycznej zabudowy
- osiedla mieszkaniowego
- rozwoju mieszkalnictwa, handlu i usług
- rozwoju przedsiębiorczości
- rekultywacji starego wyrobiska
- rezerw terenowych – do przemian układu komunikacyjnego i perspektywicznego rozwoju

Przeznaczenie obszaru to stworzenie mieszkańcom harmonijnego i atrakcyjnego środowiska życia.

II – Obszar zainwestowania przemysłowego

Obszar ten dzieli się na:

- teren przemysłowy obejmujący wsie: Kolonia Rzeczków, Grzbietów (część sołectwa Rzeczków oraz część sołectwa Wierzbica)
- teren górniczy obejmujący wieś Rzeczków
- złoża żwirów i pospólek

Przeznaczenie obszaru to udostępnienie inwestorom dogodnych obszarów do lokalizacji obiektów przemysłowych.

III – Obszar rolniczo-osadniczy (południowy)

Obszar ten obejmuje wsie: Polany, Kolonię Polany, Kolonię Wierzbica.

Przeznaczenie obszaru to wykorzystanie przyrodniczego potencjału obszaru w celu zwiększenia lesistości gminy. Zagospodarowanie tego obszaru powinno wzmocnić funkcjonowanie środowiska przyrodniczego gminy.

IV – Obszar zróżnicowania przyrodniczego (północny)

Obszar ten obejmuje następujące grupy wsi:

- w sołectwie Ruda Wielka: Komorniki, Kresy, Ruda Wielka, Wygwizdów
- w sołectwie Stanisławów: wieś Stanisławów
- w sołectwie Błędów: wieś Błędów
- w sołectwie Dąbrówka Warszawska i część sołectwa Zalesice: Dąbrówka Warszawska, Sobków, część wsi Zalesice

Przeznaczenie obszaru to zachowanie i ochrona zróżnicowanego środowiska przyrodniczego i krajobrazu.

V – Obszar intensywnego rolnictwa

Obszar ten obejmuje następujące grupy wsi:

- w sołectwie Zalesice: Kolonia Zalesice
- w sołectwie Pomorzany: część Kolonii Pomorzany
- w sołectwie Wierzbica: otoczenie zabudowy Wierzbica

Przeznaczenie obszaru to: zachowanie i ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej wraz z utrzymaniem zrównoważonego rozwoju funkcji osadniczej.

VI – Obszar Chronionego Krajobrazu „Iłża-Makowiec”

Obszar ten obejmuje:

- teren upraw
- teren rolniczo-wypoczynkowy
- teren rezerwatu ‘Torfowisko Pakosław’

Przeznaczenie obszaru to zachowanie i ochrona zróżnicowanych, cennych ekosystemów. Zagospodarowanie tego obszaru powinno zapewnić stan względnej równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych jak i zapewnienie warunków umożliwiających swobodną migrację gatunków.

Pozycja gospodarcza gminy

Gmina Wierzbica posiada szereg walorów umożliwiających rozwój gospodarczy gminy. Są to przede wszystkim:

1. Dobre położenie, geograficzne – bezpośrednie sąsiedztwo miasta Radomia i miasta Szydłowiec oraz dogodne połączenia komunikacyjne z tymi ośrodkami.
2. Dobrze rozbudowana infrastruktura techniczna wewnątrz gminy (wodociągi, kanalizacja, telekomunikacja, energia, układ komunikacyjny).
3. Bogate zasoby surowcowe, możliwość uruchomienia wydobycia i zakładu przerobczego surowców mineralnych.
4. Oferta terenowa pod działalność gospodarczą, z możliwością pełnego uzbrojenia technicznego terenu.
5. Dobrze rozbudowana infrastruktura społeczna (Służba Zdrowia, Oświata).
6. Dostępność siły roboczej, duże bezrobocie.

Do najważniejszych zakładów produkcyjnych zlokalizowanych w Gminie Wierzbica należą:

- Smurfit Paper Sack Polska Sp. z o.o. Rzeczków;
- Zakład Produkcji Styropianu "IZOLACJA" Wierzbica;
- "REMUR - TRANS" Sp.z o.o. Wierzbica;
- Spółka "RAFIZ" - Strygner Jerzy i Dyczkowsy;
- "TOMAR" - s.c. Jarząbek Tomasz i Stanisław, Rzeczków;
- "HENMAR" - s.c. Krystyna i Henryk Piechurscy;
- Garbarnia "ZADORA" Dorota i Robert Załęccy;
- REM - WIERZBICA, Rzeczków Kolonia

Bardzo dobrze rozwinięta jest także sieć sklepów branży spożywczej i budowlanej oraz usług.

2.2. System powiązań zewnętrznych gminy

2.2.1. Powiązania przyrodnicze

Gmina Wierzbica znajduje się w obrębie następujących systemów przyrodniczych (istniejących form ochrony):

- południowo – wschodnia część terenu gminy zlokalizowana jest w obrębie Obszaru Chronionego Krajobrazu Iłża-Makowiec wprowadzony Uchwałą Nr XV/69/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Radomiu z dnia 23 czerwca 1983 roku.
- cały obszar gminy położony jest na obszarach Głównych Zbiorników Wód Podziemnych i tym samym w strefach ONO (Obszar Najwyższej Ochrony) oraz OWO (Obszar Wysokiej Ochrony)
  - nr 412,413 „Goszczewice - Szydłowiec” (J₁, J₂, J₃)
  - nr 420 „Wierzbica – Ostrowiec” (J₃)
  - nr 405 „Niecka Radomska” (K)

Projektowane formy ochrony zasobów przyrodniczych to;

Do objęcia ochroną planowane jest objęcie obszaru Torfowiska Pakosław w postaci:

- Torfowisko Pakosław – projektowany rezerwat
- Obszar Natura 2000

2.2.2. Powiązania w zakresie infrastruktury ekonomicznej

Głównie rolnicza funkcja gminy nie stwarza możliwości do budowania silnych powiązań ekonomicznych. Prawdopodobnie takie powiązania powstaną w momencie rozpoczęcia działalności wydobywczej oraz produkcyjnej przez Lafarge Cement Polska S.A. Obecnie funkcjonuje jednak szereg zakładów przemysłowych na terenie gminy, skupionych głównie w zachodniej części Wierzbicy oraz Rzeczkowie (tereny po byłej cementowni „Wierzbica”). Do większych zakładów przemysłowych należą tu:

- „Progress” – Centralne Warsztaty Sp. Z o.o.
- „Radpuch” – Zakład Przetwórstwa Pierza,
- „Smurfit Kappa” – produkcja opakowań papierowych (worków)
- „Remur – Trans” – Przedsiębiorstwo Remontowo- Montażowe
- „Henmar” – zakład przetwórstwa pierza,
- „Tomar s.c.” (produkcja mieszarek i pakowaczek materiałów sypkich),
- „RAFIZ” (projektowanie i produkcja urządzeń do produkcji, przetwarzania i konfekcjonowania materiałów sypkich),
- „Izolacja” – Fabryka Styropianu i Wyrobów Pokryciowych,

Obecnie, wg Rocznika Statystycznego Woj. mazowieckiego 2006, na terenie gminy Wierzbica zarejestrowanych jest 616 podmiotów gospodarki, w tym:

- 15 podmiotów gospodarki w rolnictwie, łowiectwie i leśnictwie
- 68 podmiotów gospodarki w przemyśle, w tym 66 w przetwórstwie przemysłowym,
- 103 podmiotów gospodarki w budownictwie,
- 209 podmiotów gospodarki w handlu i naprawach,
- 81 podmioty gospodarki w transporcie, gospodarce magazynowej i łączności,
- 65 podmiotów gospodarki w obsłudze nieruchomości i firm,
- 14 podmiotów gospodarki prowadzi działalność w innych dziedzinach.

Warunkiem zewnętrznych powiązań ekonomicznych, jest dobrze rozwinięta sieć komunikacyjna. Gmina posiada powiązania komunikacji drogowej z gminami sąsiednimi oraz najbliższymi miastami, takimi jak: Radom, Szydłowiec, Starachowice, jednakże nie są one bardzo dogodne do rozwoju transportu i wymagają przebudowy lub modernizacji.

Przez północno-zachodnią część gminy przebiega linia kolejowa Kraków – Kielce – Radom – Warszawa.

2.2.3. Powiązania w zakresie infrastruktury społecznej

Szkolnictwo średnie i wyższe

W zakresie szkół średnich i wyższych funkcję usługową pełnią szkoły miast: Iłży, Radomia, Skarżyska, Starachowic, Kielce i inne.

Ochrona zdrowia

Opiekę lekarską specjalistyczną dla mieszkańców gminy Wierzbica sprawują trzy ośrodki zdrowia: w Wierzbicy, w Łączanach, w Rudzie Wielkiej.

Mieszkańcy gminy obsługiwani są przez szpitale w Radomiu i Iłży.

Kultura

Dostęp do obiektów kultury w zakresie ponadpodstawowym pełni miasto powiatowe – Radom.

Miejsko – Gminny Ośrodek Kultury w Wierzbicy jest inicjatorem i organizatorem szeregu imprez artystycznych i intelektualnych o zasięgu gminnym.

Turystyka i wypoczynek

Gmina nie posiada ośrodków wypoczynkowych, nie jest też atrakcyjnym obszarem pod względem turystycznym.

Administracja i Sądownictwo

Obsługa z zakresu administracji samorządowej odbywa się w Starostwie Powiatowym w Radomiu.

Obsługa w zakresie sądownictwa odbywa się w Sądzie Rejonowym w Radomiu.

2.2.4. Powiązania komunikacyjne

Powiązania komunikacyjne na terenie gminy Wierzbica stanowi sieć dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych. Natomiast brak jest dróg międzynarodowych i krajowych.

Ogółem przez teren gminy przebiega 11 km dróg wojewódzkich o numerach:

- 744 - Starachowice – Radom;
- 727 - Klwów – Przysucha – Szydłowiec – Wierzbica.

Obszar gminy położony poza bezpośrednim wpływem najważniejszych dróg powiązany jest z drogą międzynarodową (E-77) Gdańsk – Warszawa – Kraków – Chyżne – (Budapeszt) poprzez drogę wojewódzką nr 727.

Powyżej wymienione drogi wojewódzkie wiążą również Wierzbicę z ośrodkami usługowymi wyższego rzędu: Radomiem, Starachowicami, oraz gminnymi: Kowala, Jastrzab i Mirzec.

Pozostałe powiązania z Iłżą, Skaryszewem, Orońskiem i Mirowem realizowane są drogami powiatowymi.

Przez teren Gminy przebiega linia kolejowa normalnotorowa, zelektryfikowana, relacji

Kraków – Kielce – Radom – Warszawa. Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w miejscowości Jastrząb oraz w mieście Radom. Kolej nie odgrywa istotnej roli w przewozie pasażerów z terenu gminy.

Obszar gminy obsługiwany jest autobusową komunikacją pasażerską przez Przedsiębiorstwa PKS w Radomiu i w coraz większym zakresie przez prywatnych przewoźników (mikrobusy).

2.2.5. Powiązania infrastrukturą techniczną

Wywożenie odpadów stałych z terenu miejscowości i gminy Wierzbica odbywa się na wysypisko śmieci w Marcinkowie gm. Wąchock, woj. świętokrzyskie, a od 2006 r. na składowisko odpadów komunalnych w Radomiu.

2.3. Gmina Wierzbica „Planie zagospodarowania przestrzennego województwa”

Zasady polityki przestrzennej województwa mazowieckiego zostały określone w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego, wykonanym przez Mazowieckie Biuro Planowania Przestrzennego i Rozwoju Regionalnego w Warszawie, uchwalonym Uchwałą Nr 65/2004 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 7 czerwca 2004r.

Plan zagospodarowania przestrzennego zawiera szczegółową analizę uwarunkowań rozwoju województwa, odnoszącą się do poszczególnych jednostek administracyjnych – gmin i powiatów.

Zgodnie z zapisami opracowania, teren gminy Wierzbica znajduje się w obszarze o niskiej zdolności wykorzystania endogenicznych czynników rozwoju, charakteryzujący się kumulacją negatywnych cech przestrzeni geograficzno-ekonomicznej t.j.;

- peryferyjne położenie w stosunku do Warszawy i niewystarczające powiązania komunikacyjne;
- w przeważającej części niska jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej;
- wysokie i narastające bezrobocie;
- niski poziom aktywności gospodarczej poza rolnictwem;
- bardzo niska opłacalność produkcji rolnej;
- postępujące ubożenie coraz większej liczby mieszkańców;
- niskie kwalifikacje mieszkańców i liczne bariery w ich podnoszeniu;
- wysokie ujemne saldo migracji;
- nadmierne starzenie się ludności.

Obszar radomski, w granicach którego znajduje się gmina Wierzbica charakteryzuje się:

- wysokim bezrobociem wraz z występowaniem bezrobocia strukturalnego;
- upadkiem przemysłu i brakiem skutecznych działań na rzecz jego restrukturyzacji;
- zagrożeniem bazy ekonomicznej miast regionu, związanej głównie z upadkiem przemysłu;

- niskim udziałem sektora MSP i sektora usług rynkowych;
- niską jakością infrastruktury drogowo-kolejowej o znaczeniu ponadregionalnym;
- niską jakością rolniczej przestrzeni produkcyjnej na większej części obszaru oraz rozdrobnioną strukturą gospodarstw rolnych
- rolnictwem o charakterze ekstensywnym, o niskiej towarowości;
- deformacją struktury demograficznej, charakteryzująca się nadmiernym “starzeniem” się ludności.

Oprócz negatywnych cech, obszar ten posiada również walory. Podstawowe walory tego terenu to:

- miasto Radom – drugi po Warszawie ośrodek miejski w województwie pod względem wielkości i wyposażenia w instytucje obsługi ludności;
- stosunkowo liczna i równomiernie rozmieszczona sieć mniejszych miast;
- rejony rolnicze o korzystnych warunkach glebowych i specjalizacji produkcji, głównie w zakresie warzywnictwa;
- obszary cenne przyrodniczo i miejscowości o wysokich walorach kulturowych.

Założoną misją planu województwa jest stwarzanie warunków do osiągnięcia spójności terytorialnej oraz trwałego rozwoju i zrównoważonego rozwoju województwa mazowieckiego, poprawy warunków życia jego mieszkańców, stałego zwiększania efektywności procesów gospodarczych i konkurencyjności regionu.

Misja ta będzie realizowana poprzez następujące cele:

1. Zapewnienie większej spójności przestrzeni województwa i stwarzanie warunków do wyrównywania dysproporcji rozwojowych, który będzie realizowany poprzez m.in. rozbudowę i modernizację infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.

2. Zapewnienie zrównoważonego i harmonijnego rozwoju województwa poprzez zachowanie właściwych relacji pomiędzy poszczególnymi systemami i elementami zagospodarowania przestrzennego, realizowany poprzez:

- ochronę i racjonalne gospodarowanie zasobami naturalnymi,
- ochronę dziedzictwa kulturowego, krajobrazu i kształtowanie ładu przestrzennego,
- wzmocnienie wielofunkcyjności struktur przestrzennych,
- wzrost bezpieczeństwa ekologicznego.

3. Zwiększenie konkurencyjności regionu i poprawa warunków życia, realizowany m.in. poprzez wykorzystanie walorów przyrodniczo-kulturowych dla celów turystycznych.

Niestety gmina Wierzbica nie znalazła się w obrębie pasm aktywizacji opartych na paneuropejskich korytarzach transportowych; potencjalnych pasm aktywności gospodarczej opartych na ponadregionalnych korytarzach infrastrukturalnych ani w gronie wybranych ośrodków osadniczych przewidzianych do wspomagania rozwoju, w ramach głównych kierunków polityki przestrzennej województwa mazowieckiego.

W świetle powyższego, wszelkie oddolne inicjatywy gospodarcze dotyczące terenu gminy Wierzbica, mają kluczowe znaczenie dla jej dalszego rozwoju gospodarczego, kreowanego w oparciu o posiadane zasoby środowiska – złoża surowców mineralnych i zasoby przyrodnicze.

W planie wskazano obszary dla których podstawą polityki przestrzennej powinna być ochrona walorów przyrodniczych, w tym obszary proponowane przez administrację rządową do włączenia do sieci Natura 2000 oraz gminy proponowane do wdrażania programów rolno-środowiskowych.

Polityka przestrzenna województwa dotyczyć będzie również przeciwdziałania nadmiernym dysproporcjom rozwojowym. Polityka ta jest adresowana do obszarów kumulacji negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych i braku możliwości ich samodzielnego przezwyciężania, czyli m. in. do obszaru radomskiego, w granicach którego znajduje się gmina Wierzbica.

Polityka realizowana będzie m.in. poprzez:

- wspomaganie samorządów lokalnych w zakresie aktywizacji gospodarczej w celu zmniejszenia bezrobocia;
- podnoszenie poziomu produkcji rolnej poprzez dalszy rozwój jej specjalizacji (sadownictwo i warzywnictwo);
- zachowanie ochrony obszarów cennych przyrodniczo oraz wartości środowiska kulturowego;
- wdrażanie programów rolno-środowiskowych w wytypowanych gminach m.in. w Wierzbicy.

2.4. Środowisko przyrodnicze

2.4.1. Rzeźba terenu

Omawiany obszar położony jest, zgodnie z regionalizacją fizyczno – geograficzną Polski (Kondracki 1998) w obrębie:

- prowincji: Niziny Środkowopolskie (34);
- podprowincji: Wyżyna Małopolska (342);
- makroregionu: Wyżyna Kielecka (342.3); Wzniesienia Południowomazowieckie (318.8);
- mezoregionu: Przedgórze Iłżeckie (342.33) oraz Równina Radomska (318.86).

Przedgórze Iłżeckie znajduje się na północ od doliny Kamiennej w obrębie wychodni skał okresu jurajskiego, które tworzą niewysokie monoklinalne wzniesienia o rozciągłości z północnego-zachodu na południowy-wschód. Jedynie wschodnią część regionu w dolnym biegu Kamiennej budują skały z okresu kredowego. W obniżeniach między wychodniami skał podłoża zalegają czwartorzędowe piaski i gliny. Jedną z jednostek strukturalnych, jest próg górnojurajski, Następna jednostką strukturalną jest próg wapieni górnojurajskich ciągnący się od Orońska przez Wierzbicę i Iłżę do Bałtowa nad Kamienną, która tam go przecina w skalistym przełomie. Pod Iłżą przekracza wysokość 246 m i jest rozcięty przełomem Iłżanki o głębokości około 60 m. W Wierzbicy wapienie te są eksploatowane przez cementownię.

Równina Radomska to kraina o charakterze denudacyjnym ze zdegradowaną pokrywą utworów czwartorzędowych, zalegających na warstwach jurajskich i kredowych. Równina jest krainą rolniczą z małym udziałem lasów i poprzecinana jest płytkimi dolinami rzecznyymi.

Obecna forma rzeźby terenu została ukształtowana w wyniku procesów geologicznych, takich jak: ruchy tektoniczne, akumulacja lodowcowa, erozja rzeczna, akumulacja eoliczna oraz denudacja. Rzeźba czwartorzędowa jest tu nałożona na rzeźbę starszą. Jest ona typowo denudacyjna, charakterystyczna dla obszarów staroglacjalnych rozwinięta w kompleksie osadów związanych genetycznie z lądolodem zlodowacenia środkowopolskiego.

Generalnie obszar ten jest monotony pod względem morfologicznym, rzadko porożcinany płytkimi dolinami małych cieków, często okresowych. Najwyższym punktem jest piaszczyste wzniesienie – Rzeczkowska Góra, na zachód od Rzeczkowa o wysokości 237,2 m n.p.m., zaś najniższym dolina Modrzejowicy przy wschodniej granicy opracowania.

Na obszarze tym obecnie nie występują gwałtowne procesy geodynamiczne, co jest efektem płaskiego ukształtowania terenu.

Na terenie gminy istnieje szereg miejsc, gdzie nastąpiły zmiany pierwotnej rzeźby terenu w wyniku urbanizacji i rozwoju przemysłu, w szczególności wydobywczego (rozległe wyrobiska i hałdy).

Rzeźba terenu na obszarze gminy, na przeważających obszarach nie stwarza ograniczeń dla budownictwa

Obszary nieprzydatne dla budownictwa to przede wszystkim dna dolin cieków silnie nawodnione w rejonie Suliszki oraz Podgórek.

Obszary ograniczające swobodę zabudowy i uzbrojenia to tereny o nachyleniu zboczy 5 – 12 %.

2.4.2. Budowa geologiczna

Pod względem geologicznym obszar ten położony jest w obrębie północnej osłony mezozoicznej Gór Świętokrzyskich wchodzącej w obręb północno-wschodniej części antyklinorium (wału) środkowopolskiego. W licznych odsłonięciach na obszarze Wierzbicy w obrębie utworów jury górnej obserwuje się wyraźny system spękań o kierunku NNW – SSE, WNW – ESE i NE – SW.

Starsze podłoże omawianego obszaru budują utwory jury górnej oraz kredy i lokalnie trzeciorzędu na których zalega nieciągłą pokrywą czwartorzędu.

Jura górna jest reprezentowana przez wapienie, wapienie margliste i organodetrytyczne, wapienie oolitowe, iłowce i łupki margliste z liczną fauną (muszlowce). Na terenie gminy tworzą one garb i odsłaniają się na powierzchni pasmem o przebiegu NW-SE od Rzeczkowa poprzez Wierzbicę do Polan.

Kreda reprezentowana jest tu przez kredę dolną - piaski, piaski glaukonitowo-fosforytowe, iłowce i mułowce oraz margle z syderytami oraz kredę górną: piaskowce, piaski glaukonitowo – fosforytowe, wapienie i margle, wapienie, margle opoki, piaskowce i opoki z krzemieniami. Odsłaniają się lokalnie na powierzchni w rejonie Rzeczkowa.

Trzeciorzęd piaski kwarcowe i piaski glaukonitowe z wkładkami iłów występuje lokalnie w płatach często stanowiąc wypełnienie lejów i kieszeni krasowych w utworach jurajskich, nie odsłaniają się na powierzchni.

Czwartorzęd

Utwory czwartorzędu pokrywają omawiany teren w znacznym stopniu. Ich miąższość waha się od 0 m (w rejonie wychodni jury górnej) do ok. 30 w rejonie Rzeczkowa. Są to przede wszystkim osady plejstocenu i holocenu.

Plejstocen tworzą osady lodowcowe i wodnolodowcowe, deluwialne, peryglacjalne i rzeczne. Osady lodowcowe i wodnolodowcowe wykształcone są w postaci glin zwałowych plastycznych i twaroplastycznych oraz piasków z gładzikami w stanie średniozagęszczonym i zagęszczonym. Powyższe grunty nadają się do bezpośredniego posadowienia budynków.

Największy udział w budowie podłoża mają osady zlodowacenia środkowopolskiego: gliny zwałowe, piaski wodnolodowcowe, piaski, żwiry moren czołowych.

Holocen reprezentują przede wszystkim namuły i torfy den dolinnych.

W rejonie Wierzbicy nie występują zjawiska sejsmiczności naturalnej (obszar asejsmiczny).

2.4.3. Kopaliny mineralne, obszary i tereny górnicze

Na terenie gminy Wierzbica znajdują się następujące złoża:

a) udokumentowane:

- złoża margli i wapieni Wierzbica: „Wierzbica – Pole A” oraz „Wierzbica – Pole B”;
- złoża piasków i żwirów „Rzeczkowska Góra”;
- złoża piasków i żwirów „Sobków”;
- złoża piasków „Zalesice”;
- złoża piasków „Komorniki”;
- złoża piasków „Osiny-Polany”;

b) nie udokumentowane:

- torfy w dolinie Modrzejowicy – rejon Pakosławia;
- rudy żelaza;
- złoża fosforytów „Radom – Dąbrówka Warszawska”;
- złoża fosforytów „Iłża-Łączany”;
- złoża surowców skalnych: piaski wodnolodowcowe i gliny.

Obecnie żadne z udokumentowanych złóż nie jest eksploatowane, eksploatacja jest prowadzona w nielegalnych wyrobiskach – piasku, żwirów i glin licznych na terenie gminy.

Największym na terenie gminy złożem jest złożo „Wierzbica” składające się z dwóch pól: „Wierzbica – Pole A” położone na północny – zachód od centrum Wierzbicy oraz „Wierzbica – Pole B” położone na południe od Wierzbicy. Jest to złożo wapieni i margli stanowiących surowiec do produkcji cementu portlandzkiego

Dla złoża „Wierzbica-Pole A” wydana została koncesja na wydobycie dla „Lafarge Cement Polska S.A.” w dnia 18.08.2004r., która obowiązuje do dnia 31.08.2029r. Zasoby geologiczne bilansowe złoża wynoszą 320446,902 tys. ton w tym:

- kat. B – 75661,566 tys. ton
- kat C₁ – 226171,868 tys. ton
- kat C₂ – 18613,468 tys. ton

Zasoby przemysłowe bilansowe – 147002,907 tys. ton w tym:

- kat B – 26191,166 tys. ton
- kat C₁ – 109774,104 tys. ton
- kat C₂ – 11037,637 tys. ton

Zasoby te ustalone są na dzień 31.12.2001 r.

Drugim złożem posiadającym koncesję na wydobycie na tym obszarze jest złożo piasków i żwirów „Sobków” rozpoznane w kategorii C₁. Obszar górniczy „Sobków” ustanowił Starosta Powiatowy powiatu Radom decyzją koncesyjną ROŚ.751/80/2005 z dnia 2005.12.30 dla złoża Sobków KN10276 kruszywa naturalne pod numerem 10-7/6/404. Złożo to zostało wpisane do rejestru obszarów górniczych 24 maja 2006. Obecnie jest ono eksploatowane. Jest to złożo piasków i żwirów wodnolodowcowych oraz piaski moren czołowych. Powierzchnia złoża to 18.700 m². Miąższość złoża waha się od 5,10 do 13,0 m. Średnio 9,45 m. Zasoby złoża na dzień 31.12.2004 r. wynoszą 176 732 m³, czyli 286 306 Mg Są to piaski przeznaczone do budownictwa: betony, zaprawy; drogownictwa: nasypy i do stabilizacji betonu. Istnieje możliwość poszerzenia złoża na wschód, zachód i południe.

Na znacznej powierzchni gminy rozciągają się złoża fosforytów.

Złożo „Iłża – Łączany” położone jest praktycznie w całości na terenie gminy. Złożo to zostało udokumentowane w kategorii C₂. Zatwierdzone zasoby bilansowe na dzień 01.01.1958r.:

Konkrecje fosforytowe o średnicy pow. 2 mm

O śr. zawartości P₂O₅ 18,58 %   10 230 tys.ton.

W tym P₂O₅   1 902 tys.ton

Zasoby pozabilansowe:

Konkrecje fosforytowe o średnicy pow. 2 mm 1 340 tys.ton.

W tym P₂O₅   257 tys.ton

Częściowo na terenie gminy położone jest złożo „Radom-Dąbrówka Warszawska”. Stanowi ono kontynuację złoża „Iłża – Łączany”. Złożo to jest udokumentowane w kategorii C₂. Zasoby bilansowe zatwierdzone zostały 30.12.1957. Złożo składa się z 2 pokładów:

✓ Pokład dolny:

Konkrecje fosforytowe o średnicy pow. 2 mm

O śr. zawartości P₂O₅ 16,47 %   6 760,9 tys.ton.

W tym P₂O₅   1 207,2 tys.ton

- ✓ Pokład górny o zawartości P₂O₅ 19,65 %, o zasobach rzędu 900 tys. ton do rozpoznania.

Złoże „Komorniki” - zasoby złoży piasków na dzień 30.04.1990 r. wynoszą 728 tys. ton. Miąższość złoży jest zmienna (od 1,3 do 12,2 m, średnio 5,8 m). Dokumentację zatwierdził Urząd Wojewódzki w Radomiu Wydział Ochrony Środowiska. Złoże to stanowią piaski eoliczne i piaski wodnolodowcowe na potrzeby budowlane i drogownictwa.

Złoże „Zalesice”- piasków wodnolodowcowych na potrzeby budownictwa i drogownictwa. Zasoby zatwierdzone przez Urząd Wojewódzki w Radomiu. Średnia miąższość złoży wynosi 12,1 m.

Pole A – Złoże suche – zasoby 6 824 998 ton

Złoże zawodnione – zasoby 370 515 ton

Pole B – Złoże suche – zasoby 9 106 185 ton

Złoże zawodnione – zasoby 4 428 020 ton

Złoże „Rzeczowska Góra”- zasoby złoży wynoszą 774 757. Zatwierdzone one są decyzją Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych nr KZK/dz/w/5732/PO.

Złoże piasków „Osiny- Polany” - zatwierdzone przez komisję zasobów Kopalni przy Ministrze Ochrony Środowiska. Zasoby złoży wynoszą 14 451 445 ton. Złoże stanowią piaski i żwiry moren czolowych oraz piaski wodnolodowcowe.

2.4.4. Wody powierzchniowe i ochrona przed powodzią

Poprzez omawiany rejon przechodzi dział wodny II rzędu pomiędzy dopływami Wisły: Iżanką i Radomką. Jest on szeroki i niewyraźnie zarysowany w morfologii. Część północna i północno - zachodnia leży w zlewni Radomki (Szabasówki będącej jej dopływem) a południowa wschodnia w zlewni Iżanki (której dopływem jest Modrzejowica). Jest tu także lokalny dział wodny pomiędzy dopływami Szabasówki.

Przez teren gminy Wierzbica nie przepływają większe rzeki. Jest ona położona w zlewni Radomki. Większa część gminy odwadniana jest przez rzekę Modrzejowicę oraz jej bezimienne dopływy. Źródła rzeki Modrzejowicy znajdują się na zachód od Pakosławia. Natomiast NW część gminy odwadniana jest przez cieką będącą dopływem rzeki Oronki, która jest prawobrzeżnym odpływem Szabasówki. Gęstość sieci rzecznej na terenie gminy jest zróżnicowana, część cieków ma charakter okresowy. Najbardziej jest rozwinięta w południowo-wschodniej części, zaś środkowa część gminy szczególnie na linii miejscowości Kolonia Rzeczków – Zalesice, jest niemal całkowicie pozbawiona sieci rzecznej, a także rejon na południu i południowym zachodzie od Wierzbicy.

Brak jest tu także większych zbiorników powierzchniowych. Istnieją tu oczka wodne: w kamieniołomie (rzapie – sztucznie wytworzony zbiornik służący odwodnieniu kopalni) oraz w rejonie Kolonii Wierzbicy oraz Podgórek. Na terenie Zalesic zlokalizowane są także stawy hodowlane.

Wody powierzchniowe województwa mazowieckiego są stale monitorowane przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie. W 2004 wykonał on comiesięczne badania ponad 40 rzek i kanałów w 126 punktach monitoringowych. Najbliższy punkt monitoringowy w stosunku do omawianego terenu znajduje się w Wieniawie na rzece Radomce powyżej ujścia Szabasówki. Wody

w tym punkcie oceniono na III klasę ze względu na ponadnormatywną zawartość liczby bakterii grupy coli typu kałowego.

Na obszarze gminy nie występuje zagrożenie wielkimi wodami powodziowymi.

W celu zapobieżenia małym, lokalnym podtopieniom należy też zadbać o stan rowów odwadniających wykonanych zarówno na terenach rolnych, jak i wzdłuż dróg tak, aby spływająca nimi woda nie natrafiała na przeszkody umożliwiające jej rozlanie się. Aby zapewnić właściwy odpływ wody w rowach należy zadbać o ich częstą konserwację i wykaszanie.

Obszar gminy jest w znacznym stopniu zmeliorowany. W szczególności dotyczy to centralnego oraz wschodniego obszaru gminy. Melioracje mają na celu osuszanie terenów rolniczych oraz użytków zielonych. Największe powierzchnie obszarów rolnych objęte melioracjami zlokalizowane są w rejonie Wierzbicy i Rzeczkowa. Osuszanie obszarów upraw ma na celu podniesienie ich wartości. Pozostałe rejon to obszary użytków zielonych.

Zgodnie z art. 27. p.1. Ustawy „Prawo Wodne” z dnia 18 lipca 2001r. zabrania się grodzenia nieruchomości przyległych do powierzchniowych wód publicznych w odległości nie mniejszej niż 1,5 m od linii brzegu, a tak że zakazywania lub uniemożliwiania przechodzenia przez ten obszar.

2.4.5. Wody podziemne

Bezpośredni związek z budową geologiczną ma występowanie wód podziemnych, które związane są tu z utworami jurajskimi, kredowymi i czwartorzędowymi. Według regionalizacji Polski Paczyńskiego obszar ten należy do regionu X-Środkowomałopolskiego. Mapa hydrogeologiczna przedstawia w sposób ogólny sytuację hydrogeologiczną tego rejonu.

Czwartorzędowe piętro wodonośne związane jest głównie z utworami aluwialnymi dolin rzecznych, występuje na głębokości 0,0 – 2,0 m. Na pozostałym terenie wody podziemne występują w piaskach plejstoceniowych zalegających na glinach piaszczystych. Głębokość do zwierciadła wody wynosi od 2,0 – 5,0 m. W strefach wysoczyzn czwartorzędowy poziom jest dwudzielny. Poziom czwartorzędowy stanowi lokalne źródło zaopatrzenia w wodę dla indywidualnych gospodarstw, najczęściej dla potrzeb inwentarza. Nie stanowi użytkowego poziomu ze względu na nieciągłość i małe wydajności. Występują tu znaczne wahania poziomu zwierciadła wody. Zasilany jest bezpośrednio przez opady atmosferyczne lub pośrednio poprzez przesączanie poprzez gliny zwałowe. Z tego względu też jest podatny na zanieczyszczenia. Spływ tych wód następuje w kierunku cieków drenujących utwory czwartorzędowe i jest zgodny z kierunkiem odpływu wód powierzchniowych.

Piętro kredowe występuje w północno-wschodniej części gminy. Budują go utwory węglanowe, a podrzędnie piaskowce i piaski. Średni miąższość utworów wodonośnych jest oceniana na średnio 40-100 m, a przewodność w granicach 100-450 m²/24 h. Rzeczywista i potencjalna wydajność studni wynosi 10-200 m³/h. Wody odpływają w kierunku północnym i północno-wschodnim, t.j. w kierunku Radomia. Poziom ten na terenie gminy Wierzbica podlega ochronie w ramach GZWP nr 405 Niecka Radomska.

Poziom wodonośny górnourajski związany jest z wapieniami i marglami. Największą wodonośnością charakteryzują się wapienie oksfordu, spada ona jednak w młodszych warstwach jurajskich – kimerydu (wzrasta tam udział margli). Poziom ten ma charakter szczelinowo-krasowy. Zjawiska krasowe wpływają w znaczny sposób na przypowierzchniowa warstwę zbiornika, w wielu przypadkach kras jest wypełniony wietrzeliną ilastą wapieni i powoduje, że zwierciadło wody posiada lokalnie charakter napięty. Jego pierwotna głębokość oscylowała na rzędnych od 184,0 do 190,8 m npm w wapieniach oksfordu oraz od 185,0 do 220,34 w marglach kimerydu w północnej części złoża. Wydajności potencjalne studni wierconych są zróżnicowane i najczęściej wynoszą 30-70 m³/h i 70-120 m³/h, lokalnie ponad 120 m³/h. Największe wartości notuje się w zachodniej części omawianego rejonu gdzie występują najbardziej wodonośne utwory oksfordu.

Współczynniki filtracji są zróżnicowane od 0,00000255 m/s do 0,000127 m/s w wapieniach i od 0,000004 do 0,0000931 m/s w marglistych utworach kimerydu i oksfordu (stropowe warstwy).

W części wschodniej występują utwory praktycznie niewodonośne. Zasilanie następuje na drodze bezpośredniej (szczególnie w rejonach wychodni i wyrobisk) lub pośrednio poprzez przesączanie z poziomu czwartorzędowego. Poziom ten jest częściowo izolowany od powierzchni terenu przez utwory czwartorzędowe i trzeciorzędowe, jednak w centralnej części gminy utwory jurajskie stanowią wychodnię na powierzchni terenu. Dział wód podziemnych praktycznie pokrywa się z wododziałem wód powierzchniowych.

Na terenie gminy nie ma punktów monitoringu wód podziemnych. Najbliższy punkt monitoringowy wód podziemnych znajduje się w Radomiu. Nie daje on poglądu na stan wód w omawianym rejonie. Jakość wody podziemnej jest dobra, jednak w większości badanych studniach wierconych wykazuje podwyższoną zawartość żelaza i manganu wymagającą prostego uzdatniania. Są to wody średniotwarde o odczynie pH w granicach od 6,8 do 7,6 wskazującym na jej słabo zasadowy charakter. Zawartość żelaza występuje w granicach 0,0 do 0,2 mg Fe/l, sucha pozostałość w granicach 211-230 mg/l, siarczany w ilościach od 4,5-7,8 mg/l.

Na podstawie badań przeprowadzonych na potrzeby sporządzania Hydrogeologicznej Mapy Polski stwierdzono że wody jurajskie są dobrej jakości, zaliczono je lokalnie do klasy II ze względu na ponadnormatywną zawartość żelaza (ponad 0,5 mg/dm³). Wymagają one odżelazowienia i odmanganowienia.

Poziom ten uległ obniżeniu na skutek odwodnienia prowadzonego przez kopalnię odkrywkową. Kopalnia odprowadza ok. 3,7 m³/min zgodnie z pozwoleniem wodnoprawnym OSKP.III-W-6210/24/97. W związku z czym utrzymuje się lej depresji. Rozwija się on w kierunku południowo- zachodnim w jurajskich utworach o większej przepuszczalności.

Na znacznej powierzchni gminy na zachód od linii Rzeczków – Kolonia Polany na skutek występowania słabo przepuszczalnych utworów w podłożu notuje się szczególnie w miesiącach wiosennych.

Eksploatacja wód podziemnych na terenie opracowania prowadzona jest studniami wierconymi. Ich wykaz został przedstawiony w **tabeli 3** i na załączniku graficznym. Eksploatowane studnie posiadają tylko strefy ochrony bezpośredniej. Żadna ze studni nie ma ustanowionej strefy pośredniej.

Dla wszystkich ujęć można sformułować następujące wspólne zalecenia i zakazy (wyciąg z decyzji wodnoprawnych):

W związku z ustanowieniem stref ochronnych ujęcia wody **zobowiązuje się użytkownika do:**

A. W strefie bezpośredniej:

1. Ogrodzenia strefy w ustanowionych granicach i zabezpieczenia przed wejściem osób nieupoważnionych.
2. Zagospodarowania strefy zgodnie z projektem i utrzymywania na nim bezwzględnej czystości.
3. Zapewnienia odprowadzenia wód opadowych tak, aby nie przedostały się do obudowy studni.
4. Umieszczenia na bramie ogrodzenia tablicy informacyjno – ostrzegawczej o treści: Obiekt wodociągowy, bezpośrednia strefa ochrony ujęcia wody, niezatrudnionym wstęp wzbroniony.

Ponadto cały obszar gminy Wierzbica położony jest na obszarach Głównych Zbiorników Wód Podziemnych i tym samym w strefach ONO (Obszar Najwyższej Ochrony) oraz OWO (Obszar Wysokiej Ochrony):

✓ nr 412,413 „Goszczewice - Szydłowiec” (J₁, J₂, J₃)

✓ nr 420 „Wierzbica – Ostrowiec” (J₃)

✓ nr 405 „Niecka Radomska” (K)

W obrębie **GZWP Wierzbica – Ostrowiec nr 420** i w obszarze jego zasilania zaproponowano wprowadzenie dwóch obszarów ochronnych.

- I – obejmujący cały obszar GZWP 420 (utwory jury górnej) i część obszaru dodatkowego zasilania w obrębie występowania piaskowcowo-wapnistych utworów jury środkowej (keloweju lub batonu i keloweju).
- II – obejmujący pozostały obszar dodatkowego zasilania GZWP 420 – obszar występowania utworów jury środkowej – starszych od keloweju lub batonu i keloweju oraz obszar występowania utworów jury dolnej.

Z uwagi na drenaż wód podziemnych powodowany poborem wody w obszarze I wyróżniono, określony przebiegiem izochrony $t = 25$ lat dopływu wody do eksploatowanych ujęć, obszar I.A w rejonach:

I.A.1- rejon Ożarów

I.A.4- rejon ujęcia „Trąbowiec”

I.A.2- rejon Ostrowiec Świętokrzyski-Kąty
Denkowskie

I.A.5- rejon Wierzbica

I.A.3- rejon Iłża

I.A.6- rejon Lipienice-Mirówek

I.A.7- rejon Bałtów

Pozostałą część obszaru I-szego zróżnicowano w zależności od stopnia izolacji głównego poziomu wodonośnego, wyróżniając obszar ochronny:

I.B.1 – obszar braku izolacji

I.B.2 – obszar z częściową izolacją

W obrębie samej gminy Wierzbica znajdują się obszary: I.A.5, I.A.6, I.B.1, I.B.2. Zasięg tych w/w obszarów przedstawiono na załączniku graficznym stanowiącym integralną część studium.

Dla ochrony wód podziemnych GZWP 420 zaproponowano wprowadzenie odpowiednio zakazów, nakazów i zaleceń.

- W całym obszarze ochronnym GZWP 420 (obszar I.A., I.B.1, I.B.2, II) zaproponowano wprowadzenie:
  - ❖ zakazu zmiany przeznaczenia terenów dotychczas chronionych na mocy obowiązujących przepisów, to jest:
    - ✓ terenów lasów będących własnością Skarbu Państwa (Ustawa o lasach) w tym terenów lasów ochronnych ustanowionych zarządzeniami Ministra Środowiska;
    - ✓ terenów gruntów rolnych stanowiących użytki rolne klas I-III (Ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych);
    - ✓ terenów położonych w granicach Obszarów Chronionego Krajobrazu ustanowionych decyzjami Wojewody świętokrzyskiego oraz mazowieckiego. W obszarach Chronionego Krajobrazu zaleca się przestrzegania ograniczeń w korzystaniu ze środowiska zgodnie z art. 72 i 73 Ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska oraz art. 24 ust.2 Ustawy o ochronie przyrody;
  - ❖ zakazu lokalizowania nowych inwestycji szczególnie szkodliwych dla środowiska i zdrowia ludzi, które mogą zanieczyścić wody podziemne ze względu na wytwarzane ścieki, emitowane pyły i gazy oraz składowane bez zaprojektowania i wykonania odpowiednich zabezpieczeń;
  - ❖ zakazu odprowadzania ścieków do rzek, cieków i ziemi jeżeli nie spełniają one odpowiednich wymogów określonych każdorazowo w pozwoleniach wodnoprawnych;
  - ❖ zobowiązania właścicieli lub użytkowników ujęć wody dla zbiorowego zaopatrzenia ludności do opracowania projektów stref ochronnych ujęć i wystąpienia z wnioskiem o ich ustanowienie - zgodnie z ustawą Prawo wodne;
  - ❖ zalecenia prowadzenia przez gminy gospodarki odpadami zgodnie z ustawą o utrzymaniu porządku i czystości w gminie;
  - ❖ zalecenia wytyczenia tras przewozu materiałów niebezpiecznych wraz z opracowaniem operatu określającego rodzaj materiałów i warunki transportu.
- W obszarze ochronnym I.B.2, oprócz wyżej wymienionych zaproponowano także wprowadzenie:
  - ❖ zakazu rolniczego wykorzystania ścieków i gnojowicy bez regulacji prawnej w tym zakresie (bez pozwolenia wodnoprawnego). Przed wydaniem pozwolenia wodnoprawnego na rolnicze wykorzystanie ścieków lub gnojowicy, należy wymagać ścisłego określenia obszarów, dawki i okresu nawożenia;
  - ❖ zakazu lokalizacji inwestycji mogących pogorszyć stan środowiska gruntowo-wodnego bez zaprojektowania i wykonania odpowiednich zabezpieczeń;

- ❖ zakazu lokalizacji wodochłonnych obiektów przemysłowych.
- W obszarze ochronnym I.B.1, oprócz wymienionych wyżej zaproponowano wprowadzenie:
- ❖ zalecenia zapewnienia właściwych rozwiązań gospodarki wodno-ściekowej w przypadku lokalizacji nowych obiektów gospodarczych lub obszarów zwartej zabudowy - zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Infrastruktury w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie.
- W obszarze I.A, oprócz wymienionych wyżej zaproponowano wprowadzenie:
- ❖ zalecenia ustalenia - na poziomie gmin - zasad nawożenia gleb i stosowania środków ochrony roślin (stosowania właściwej kultury rolnej).

Na obszarze gminy Wierzbica w obrębie **GZWP Goszczewice-Szydłowiec nr 412, 413**, wyróżniono obszary A i B wymagającej szczególnej ochrony (odporność średnia) oraz obszar zwykłej ochrony „C” (odporność duża). Zasięg występowania dwóch pierwszych obszarów został przedstawiony na załączniku graficznym stanowiącym część integralną studium.

W obszarze „A” zakazuje się:

- ✓ lokalizacji obiektów przemysłowych uciążliwych dla środowiska;
- ✓ odprowadzania surowych ścieków i wysokomineralnych wód kopalnianych do gruntu;
- ✓ odprowadzania ścieków i wysokozmineralizowanych wód kopalnianych do wód powierzchniowych;
- ✓ rolniczego wykorzystania ścieków;
- ✓ budowy nowych osiedli o zabudowie zwartej jeśli ta zabudowa powoduje ograniczenie infiltracji opadów atmosferycznych na powierzchni większej niż 20% osiedla;
- ✓ dokumentowania nowych złóż surowców skalnych występujących poniżej zwierciadła wód podziemnych;
- ✓ lokalizowania ferm przemysłowej hodowli zwierząt;
- ✓ lokalizowania nowych wysypisk odpadów komunalnych i przemysłowych;
- ✓ lokalizowania wylewisk odpadów komunalnych i przemysłowych;
- ✓ lokalizowania nowych mogiłników środków ochrony roślin;
- ✓ lokalizowania mogiłników zwierząt;
- ✓ lokalizowania nowych stacji benzynowych, punktów przeładunku paliw, rurociągów do ich transportu oraz magazynów produktów ropopochodnych na terenie innych obiektów usługowo-przemysłowych;
- ✓ lokalizowania magazynów chemicznych substancji toksycznych;
- ✓ lokalizowania osiedli budownictwa jednorodzinnego bez sieci kanalizacyjnej, mającej ujście w oczyszczalni ścieków;
- ✓ budowy nowych wodociągów wiejskich i osiedlowych w mieście bez kanalizacji i oczyszczalni ścieków.

W obszarze „A” nakazuje się:

- ✓ wykonanie oceny oddziaływania na wody podziemne obiektów stwarzających potencjalne, bardzo wysokie i wysokie zagrożenie;
- ✓ utworzenie i prowadzenie lokalnego monitoringu wokół obiektów, które wykażą oddziaływanie szkodliwe na wody podziemne;
- ✓ prowadzenie monitoringu jakości wód GZWP w ramach monitoringu krajowego i wojewódzkiego;
- ✓ w szczególnych przypadkach (określonych indywidualnie dla niektórych obiektów) prowadzenie badań zanieczyszczenia gruntu.

W obszarze „A” zaleca się:

- ✓ modernizację oraz rekultywację gruntów i wód w rejonie obiektów, które wykazują w „ocenie” szkodliwe oddziaływanie na wody podziemne;
- ✓ ograniczenie rozbudowy dróg kołowych o dużym natężeniu ruchu;
- ✓ objęcie kanalizacją wszystkich zwodociągowanych wsi i osiedli mieszkaniowych, które dotychczas takiej kanalizacji nie mają. Sieć kanalizacyjna powinna mieć ujście w oczyszczalni ścieków;
- ✓ wytyczyć trasy przewozu środków szczególnie niebezpiecznych dla jakości wód podziemnych w formie operatu, w którym zostanie określony wykaz takich środków, warunki i trasy ich przewozu;
- ✓ ustalić zasady nawożenia i stosowania środków ochrony roślin pod kątem ochrony wód podziemnych, zakresie dawek, terminów wysiewania, zapoznając z nimi użytkowników gruntów.

W obszarze „B” zakazuje się:

- ✓ lokalizacji nowych, dużych obiektów przemysłowych, uciążliwych dla środowiska; w przypadku lokalizacji obiektów średnich i małych o zezwoleniu na lokalizację obiektów średnich i małych o zezwoleniu na lokalizację decydować będą organy administracji państwowej, w oparciu o obligatoryjnie opracowaną „Ocenę oddziaływania na środowisko”;
- ✓ wprowadzania do ziemi i wód powierzchniowych ścieków nie spełniających wymogów Rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 24 lipca 2006 roku w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi, oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego (Dz. U. Nr 137, poz. 984);
- ✓ rolniczego wykorzystania ścieków, o ile może to zagrażać jakości wód podziemnych;
- ✓ lokalizowania bezściółkowych ferm hodowli zwierząt, o ile przewiduje się gospodarcze wykorzystanie gnojowicy do nawożenia gruntów rolnych;
- ✓ lokalizowania wysypisk i wylewisk odpadów komunalnych i przemysłowych bez

odpowiedniego zabezpieczenia;

- ✓ lokalizowania dużych mogilników środków ochrony roślin i zwierząt;
- ✓ lokalizowania nowych magazynów produktów ropopochodnych, dużych stacji paliw i rurociągów do ich transportu;
- ✓ lokalizowania dużych magazynów szkodliwych substancji chemicznych;
- ✓ budowy nowych wodociągów wiejskich i osiedlowych w mieście, bez kanalizacji i oczyszczalni ścieków.

W obszarze „B” nakazuje się:

- ✓ wykonanie oceny oddziaływania na wody podziemne obiektów stwarzających potencjalne, średnie zagrożenie;
- ✓ utworzenie i prowadzenie lokalnego monitoringu wokół obiektów, które wykażą oddziaływanie szkodliwe na wody podziemne. Zasięg i zasady funkcjonowania poszczególnych sieci monitorujących, powinny być dostosowane indywidualnie dla poszczególnych obiektów;
- ✓ prowadzenie monitoringu jakości wód GZWP w ramach monitoringu krajowego i wojewódzkiego.

W obszarze „B” zaleca się:

- ✓ w uzasadnionych przypadkach modernizację obiektów, które spowodowały według „Oceny” zanieczyszczenie wód podziemnych;
- ✓ w uzasadnionych przypadkach rekultywację gruntów i wód w rejonie w/w obiektów;
- ✓ objąć kanalizacją zwodociągowanie wsie i osiedla mieszkaniowe, które nie posiadają takiej kanalizacji; sieć kanalizacyjna powinna mieć ujście do oczyszczalni;
- ✓ wytyczyć trasy przewozu środków szczególnie niebezpiecznych dla jakości wód podziemnych, w formie operatu, który określi wykaz takich środków, warunki i trasy przewozu;
- ✓ przeprowadzenie akcji informacyjno-szkoleniowej, dotyczącej racjonalnego użytkowania nawozów i środków ochrony roślin aby ograniczyć zagrożenie wód podziemnych.

Na pozostałym obszarze GZWP Goszczewice-Szydłowiec (tzw. obszarze zwykłej ochrony), należy stosować zakazy, nakazy i zalecenia wynikające z obecnie stosowanych ustaw i rozporządzeń (m.in. prawo wodne, prawo geologiczno-górnictwa i inne).

W przypadkach szczególnie uzasadnionych dla rozwoju gospodarczego regionu, możliwe są odstępstwa od listy zakazów pod warunkiem wyposażenia projektowanych inwestycji w urządzenia i rozwiązania technologiczne, które zabezpieczą środowisko wodno-gruntowe przed zanieczyszczeniem.

GZWP „Niecka Radomska” nie posiada dokumentacji hydrogeologicznej, w której byłyby wyznaczone strefy o różnym stopniu ochronności, a co za tym idzie wymagające różnej ochrony.

2.4.6. Warunki glebowe

Gleby na omawianym obszarze wykształciły się głównie na utworach glacialnych i wodnolodowcowych. Do typu bielcowego należy około 90% gleb wykształconych na glinach, osadach pyłowych pochodzenia wodnolodowcowego i piaskach. Główną rolę w regionie odgrywają kompleksy żytne. Na terenie tym następuje zakończenie tzw. iłżeckiego klina lessowego. Panują tu niecałkowite gleby lessowe na podłożu zbudowanym z utworów glacialnych i wodnolodowcowych oraz wapieni jurajskich, przeważa jednak typ bielcowy. Dominują klasy bonitacyjne gleb III a i IV.

Większe kompleksy gleb o dobrej przydatności do produkcji rolniczej występują w rejonach sołectw Wierzbica, Łączany, Zalesice, Pomorzany. Występują tu także gleby organiczne – torfy, w dolinie Modrzejowicy i jej dopływów. Gleby chronione mineralne gruntów ornich zaliczane są do typu gleb brunatnych, pseudobielic, czarnych ziem i rędzin. Najlepsze gleby są zlokalizowane w centrum gminy i wytworzone są z glin zwałowych. Gleby wytworzone z glin są częściowo odgórnie spiaszczone. Gdy spiaszczenie jest małe i płytkie, to zaliczane są te gleby do kompleksu pszennego dobrego lub żytniego bardzo dobrego. Gdy występuje większe i głębsze, to gleby zaliczane do kompleksu żytniego dobrego. W grupie gleb chronionych występują także czarne ziemie w kompleksie zbożowo pastewnym mocnym, leżące w terenie płaskim o słabym odpływie. Są to gleby nadmiernie uwilgocone. W latach o mniejszych opadach dają bardzo wysokie plony. Po melioracji przejdą do kompleksu pszennego dobrego, a nawet bardzo dobrego a w klasach bonitacyjnych przejdą o jedną klasę lub dwie wyżej. Zdecydowanie na terenie gminy przeważają gleby kompleksów żytnich. Także na terenie gminy występują znaczne obszary występowania gruntów organicznych – torfów.

Gmina Wierzbica ma charakter rolniczy, posiada średnie warunki przyrodnicze do produkcji rolnej. W gruntach ornich można wyróżnić następujące kompleksy:

- żytne b. dobre (pszemno-żytne) – klasa IIIb;
- żytne dobre – klasa IVa;
- żytne słabe – klasa IVb;
- żytne b. słabe – klasa V;
- zbożowo – pastewne słabe – klasa VI;

Natomiast ogólne klasyfikacje użytków zielonych przedstawiają się następująco:

- użytki zielone b. dobre, dobre – kl. II i III;
- użytki zielone średnie i słabe – kl. IV, V, VI.

Użytki rolne zajmują ponad 8239 ha, co stanowi 87,7% ogólnej powierzchni gminy. Grunty orne stanowią 75,1% ogólnej powierzchni gminy, łąki i pastwiska – 11,6%, lasy – 2,3%, zaś pozostałe grunty i nieużytki – 10%. Uprawa roli i hodowla jest najczęstszym sposobem użytkowania gruntów na terenie gminy.

Użytkom zielonym, zwłaszcza w południowej i wschodniej części gminy towarzyszą gleby

okresowo nadmiernie uwilgotnione, stanowiące kompleksy nr 9 i nr 8, część z nich stanowią gleby organiczne.

Najbliższa stacja monitoringowa WIOŚ znajduje się w miejscowości Polany – gmina Wierzbica. Pomiary były prowadzone na glebach płowych o klasie III b, zmiana granulometryczna następuje na głębokości 100-150 cm. Symbol gleby AP pulp.:gl IIIb, stwierdzono zanieczyszczenia kadmem w ilości 0,32 mg/kg gleby oraz siarką siarczanową.

Wszystkie gleby podlegają w różnym stopniu procesom erozyjnym spowodowanym różnymi czynnikami. Działania przeciwoerozyjne, fitomelioracyjne i specjalne zabiegi techniczne są niezbędne w celu ograniczenia i zatrzymania degradacji gleb. Jednakże na terenie gminy ze względu na nieznaczne spadki terenu zagrożenie to nie ma większego znaczenia.

2.4.7. Szata roślinna

Zgodnie z geobotanicznym podziałem Polski, gmina Wierzbica należy do: Obszaru Eurosyberyjskiego, Prowincji Niżowo-wyżynnej, Działu Bałtyckiego, pododdziału Pasa Wyżyn Środkowych. Natomiast zgodnie z powyższą klasyfikacją gmina położona jest na granicy dwóch Krain: Świętokrzyskiej – Okręg Konecki oraz Północnych wysoczyzn Brzeźnych – okręg Radomsko – Kozienicki. Położenie takie decyduje o niepowtarzalnym układzie roślinności na obszarze gminy. Przez obszar ten lub w jego pobliżu przebiega granica zasięgu kilku gatunków roślin, jak buk pospolity, jodła pospolita, klon jawor oraz lipa szerokolistna. W okręgu Radomsko – Kozienickim wygasają południowe granice zasięgu gatunków borealnych, mających stanowiska w dolinach rzecznych. Natomiast od Gór Świętokrzyskich przenikają gatunki górskie osiągające tutaj północną granicę zasięgu. Największy procent powierzchni zielonych zajmują tu grunty orne.

Na terenie gminy występuje kilka gatunków roślin objętych całkowitą ochroną gatunkową: brzoza niska (*Betula humilis*), gniadosz królewski (*Peicularisceptrum carolinum*), wawrzynek wilczelyko (*Daphne mezereum*) oraz storczyk krwisty (*Orchis incorporata*). Ta roślinność ogranicza się do torfowiska Pakosław.

Gmina Wierzbica charakteryzuje się najniższym wskaźnikiem lesistości na obszarze województwa, zajmują one 220 ha czyli 2,34 % powierzchni. Lasy te należą do właścicieli indywidualnych lub wspólnot mieszkańców wsi. Własność Lasów Państwowych w zarządzie Nadleśnictwa Marcule stanowi tylko jedna działka leśna na terenie Zalesic. Jest to las w którym dominującym gatunkiem jest sosna. Podrzędnie występuje dąb, brzoza – głównie stanowiąc podszyt. Na omawianym terenie zlokalizowane są one w formie znacznie rozdrobnionych niewielkich powierzchni leśnych, głównie w rejonie Kolonia Wierzbica, Łączany, Suliszki, Łączany, Pomorzany i Podgórci. Zwykle występują na wzniesieniach nie tworząc spójnego systemu. Skład gatunkowy jest mało zróżnicowany, i tak w rejonie Wierzbicy przeważają typy siedliskowe: bór świeży – drzewostan gospodarczy przeważa sosnowy z domieszką brzozy, nielicznej topoli i robinii pseudoakacji, powierzchnia leśna wynosi 36,6 ha. Na gruntach piaszczystych luźnych oraz słabo gliniastych. Pomorzany: bór świeży i bór wilgotny, fragmenty olsu i boru wilgotnego drzewostan gospodarczy –

dominuje sosnowy i sosnowo-świerkowy z domieszką brzozy, w podroście z gatunków drzewiastych występują: dąb, topola osika i olcha, powierzchnia leśna wynosi 79,71 ha gruntów.

Suliszka: dominuje siedliskowy typ lasu boru świeżego i boru mieszanego, fragmenty boru mieszanego świeżego, olsu i lasu świeżego, drzewostan gospodarczy – przeważa sosnowy, sosnowo – dębowy i sosnowo-świerkowy, pojawia się domieszka dębu, brzozy i olchy, w podroście z gatunków drzewiastych występują sosna i brzoza, powierzchnia leśna zajmuje około 29.36 ha.

Podsuliszki: dominuje siedliskowy typ lasu boru świeżego z fragmentami lasu świeżego i olsu, przeważa sosnowy i olchowy drzewostan gospodarczy

Podgórkki: dominuje siedliskowy typ boru świeżego i boru wilgotnego z fragmentami boru bagiennego, boru mieszanego świeżego i olsu, drzewostan gospodarczy panujący sosnowy i olchowy. Lasy prywatne nie posiadają aktualnej inwentaryzacji oraz programu ochrony. Na terenie gminy nie występują lasy ochronne. Do granic gminy przylegają natomiast rozległe kompleksy należące do gmin ościennych tym lasy wodochronne od strony północno-wschodniej i południowo-wschodniej. Ważnym elementem szaty roślinnej są zadrzewienia i zakrzewienia śródpolne. Przy tej strukturze upraw (znaczne rozdrobnienie gospodarstw i małe działki rolne) jest ich dosyć dużo na tym terenie.

2.4.8. Klimat

Teren gminy Wierzbica charakteryzuje się średnią temperaturą powietrza ok. 7,5 °C, średnią wielkością opadów wynoszącą 550-650 mm, pokrywa śnieżna zalega tu przez ok. 60 dni.

Najobfitsze opady przypadają na lipiec, najniższe zaś notowane są w miesiącach zimowych. Przy czym średnie sumy opadów półrocza zimowego wynoszą 200-250 mm, natomiast w półroczu letnim osiągają wartości 350-450 mm Średnia roczna temperatura powietrza z wielolecia wynosi 8°C. Średnia wartość półrocza zimowego wynosi 0,5 - 1,0°C, natomiast średnia wartość półrocza letniego 14,5°C. Liczba dni z mrozem waha się w granicach 40–70 w ciągu roku. Średnia ilość dni z przymrozkami wynosi 110 – 130.

Jest to korzystny klimat dla działalności rolniczej, średnia długość okresu wegetacyjnego wynosi 210-222 dni.

Średnia roczna suma parowania terenowego wynosi tu 500-520 mm, przy czym w półroczu zimowym wielkość ta mieści się w granicach 100-110 mm, a w letnim – 400-420 mm. Średnia roczna suma parowania z powierzchni wody wynosi 560-580 mm w półroczu zimowym wartość średniej sumy parowania z powierzchni wody mieści się w granicach 460-480 mm, natomiast w zimowym 35-40 mm.

Dominują wiatry z kierunku zachodniego oraz północno-zachodniego, podrzędnie ze wschodu i południa. Dominujące prędkości mieszczą się w przedziale 0-2 m/s i 2-5 m/s. Nie występują tu silne wiatry. Obszar ten zaliczony jest do strefy o średniej i małej wietrzności.

Zmienne warunki fizjograficzne powodują lokalne różnicowania topoklimatyczne. Dominującym topoklimatem na tym obszarze jest topoklimat właściwy obszarom płaskim (tereny o spadkach nieprzekraczających 3%). Cechuje się on przeciętnymi warunkami solarnymi, dobrymi

warunkami termicznymi, wilgotnościowymi oraz przewietrzaniem. Topoklimat ten stwarza małą możliwość koncentracji zanieczyszczeń. Topoklimat ten jest korzystny dla zabudowy mieszkaniowej. Można tu jeszcze wyróżnić 3 rodzaje topoklimatu o znaczeniu lokalnym:

- **Topoklimat den dolin rzecznych oraz terenów podmokłych.** Cechuje się niekorzystnymi warunkami solarnymi (częste zamglenia), termicznymi (inwersje temperatury) oraz wilgotnościowymi (stagnacja powietrza o dużej wilgotności względnej). Pod względem klimatycznym doliny rzeczne i tereny podmokłe są niekorzystne dla lokalizacji zabudowy mieszkaniowej ze względu na zastoje zimnego powietrza w obniżeniach. Nie występują tu głębokie doliny rzeczne gdzie miałby on szczególny wpływ, jednak znajduje się tu wiele terenów podmokłych i łąk, szczególnie we wschodnich rejonach gminy, gdzie znajdują się znaczne obszary terenów podmokłych (rejon Podgórek, Suliszki).
- **Topoklimat zboczy o ekspozycji południowej, południowo-zachodniej, południowo-wschodniej, zachodniej i wschodniej.** Charakteryzuje się korzystnymi dla człowieka warunkami solarnymi i termicznymi, dobrym przewietrzaniem, małą częstotliwością występowania mgieł oraz krótszym okresem zalegania pokrywy śnieżnej. Topoklimat ten jest bardzo korzystny dla zabudowy mieszkaniowej oraz sadownictwa i warzywnictwa. Ma znaczenie tylko lokalnie na stokach wzniesień.
- **Topoklimat zboczy o ekspozycji północnej, północno-wschodniej i północno-zachodniej.** Charakteryzuje się najslabszymi warunkami solarnymi (zwłaszcza jesienią i zimą), przeciętnymi warunkami termicznymi i wilgotnościowymi oraz dłuższym zaleganiem pokrywy śnieżnej. Topoklimat ten jest mało korzystny dla zabudowy mieszkaniowej oraz dla uprawy roślin ciepłolubnych.
- **Topoklimat terenów leśnych** – ma lokalne znaczenie w pobliżu skupisk leśnych. Bliskość lasów formuje bardzo korzystny mikroklimat, szczególnie cenny w olejki aromatyczne.

Teren gminy charakteryzuje się korzystnymi naturalnymi warunkami topoklimatycznymi i bioklimatycznymi.

2.4.9. Powietrze, atmosfera, hałas

Zanieczyszczeniami powietrza atmosferycznego są wszystkie te substancje, które zmieniają skład atmosfery. Zanieczyszczenia przenikają do atmosfery zarówno z procesów naturalnych jak i pod wpływem działalności człowieka.

Na stan jakości powietrza atmosferycznego w tym rejonie mają wpływ zanieczyszczenia pochodzące z:

- z procesów spalania paliw - zbiorowe i indywidualne ogrzewanie pomieszczeń (zanieczyszczenia: pył, dwutlenek siarki, dwutlenek azotu, tlenek węgla),
- ze środków transportu kołowego (zanieczyszczenia: węglowodory, tlenek węgla, pył, ołów),

- zakłady przemysłowe.

Monitoring jakości powietrza

Na terenie województwa stan powietrza jest stale monitorowany przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie. Najbliższy punkt pomiarowy znajduje się w Radomiu.

Poszczególne zanieczyszczenia powietrza w gminie Wierzbica w roku 2004 przedstawiały się następująco:

TABELA 4. ZANIECZYSZCZENIA POWIETRZA

	SUMA (MG/ROK)	PUNKTOWE	POWIERZCHNIOWE	LINIOWE	WSKAŹNIKI	
					µg/m ²	µg/mieszkańca
SO ₂	808	32,6	60,9	6,6	531	6
NO ₂	1043	7,7	24,7	67,6	687	7
CO	2443	10,7	62,3	27,0	1610	17
Pył M-10	1260	3,7	85,9	10,4	830	9

W końcowej klasyfikacji stref za rok 2004 obszar gminy Wierzbica zaliczono do strefy A – cel ochrony zdrowia oraz ochrony roślin.

Stężenia zanieczyszczeń charakteryzuje zmienność sezonowa, związaną z warunkami klimatycznymi. Natomiast na podwyższenie stężeń większości zanieczyszczeń wpływają: niska temperatura, znikome opady atmosferyczne oraz słaby wiatr. Głównym źródłem pochodzenia dwutlenku siarki, pyłu oraz tlenku węgla jest spalanie paliw w celach grzewczych, dlatego też stężenia tych zanieczyszczeń cechuje duża zmienność sezonowa zależna od temperatury powietrza i konieczności ogrzewania pomieszczeń. Emisja dwutlenku siarki powstaje głównie ze spalania paliw. Dominujący udział w zanieczyszczaniu ma spalanie węgla, koksu oraz olejów opałowych. Zużycie tych paliw jest maksymalne w czasie jesiennym i zimowym, stąd zdecydowanie większe zanieczyszczenie atmosfery w tym okresie.

Zmienność sezonową wykazuje również pył zawieszony i dwutlenek azotu. Wartości stężeń w miesiącach zimnych są wyższe niż w miesiącach ciepłych. Jednak różnice w wielkościach stężeń pomiędzy sezonami są niższe niż w przypadku dwutlenku siarki. Dla tych zanieczyszczeń istotny jest również wpływ innych źródeł zanieczyszczeń niż procesy spalania w celach grzewczych. W stężeniach pyłu dużą rolę odgrywa emisja tzw. „niezorganizowana” np. pylenie ze źle zagospodarowanych obszarów, pokrytych kurzem ulic. W stężeniach dwutlenku azotu poza emisją z procesów spalania występuje również emisja tlenków azotu ze środków transportu.

Na terenie gminy nie ma znaczących obiektów wpływających negatywnie na stan powietrza. Pozwolenie na emisję zanieczyszczeń do powietrza posiadają na terenie „Progress” – Centralne Warsztaty Sp. Z o.o. – pozwolenie na emisję z urządzeń do spawania wyrobów metalowych, „Izolacja” – Fabryka Styropianu i Wyrobów Pokryciowych.

Więszymi zakładami na terenie gminy są: „Radpuch” – Zakład Przetwórstwa Pierza, „Smurfit Kappa” – produkcja opakowań papierowych (worków), „Remur – Trans, Henmar – zakład przetwórstwa pierza, Tomar s.c. (produkcja mieszarek i pakowaczek materiałów sypkich) oraz zakład RAFIZ.

Najwyższe emisje pochodzą z indywidualnego ogrzewania mieszkań.

Na stan warunków aerosanitarnych w znacznym stopniu wpływa hałas, którego natężenie związane jest z eksploatacją surowców, komunikacją, hałasem przemysłowym i środowiskowym.

Na terenie gminy brak jest prowadzenia badań monitoringowych w zakresie emisji hałasu z poszczególnych rodzajów terenów. W związku z powyższym należy stosować wartości dopuszczalnych poziomów hałasu określone w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 14 czerwca 2007 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz. U. Nr 120, poz. 826). Wartości te zostały zestawione w poniższych *tabelach 5 i 6*.

TABELA 5. DOPUSZCZALNE POZIOMY HAŁASU W ŚRODOWISKU POWODOWANEGO PRZEZ POSZCZEGÓLNE GRUPY ŹRÓDEŁ HAŁASU, Z WYŁĄCZENIEM HAŁASU POWODOWANEGO PRZEZ STARTY, LĄDOWANIA I PRZELOTY STATKÓW POWIETRZNYCH ORAZ LINIE ELEKTROENERGETYCZNE, WYRAŻONE WSKAŹNIKAMI LAeq D I LAeq N, KTÓRE TO WSKAŹNIKI MAJĄ ZASTOSOWANIE DO USTALANIA I KONTROLI WARUNKÓW KORZYSTANIA ZE ŚRODOWISKA, W ODNIESIENIU DO JEDNEJ DOBY

WYSZCZEGÓLNIENIE		DOPUSZCZALNY POZIOM HAŁASU WYRAŻONY RÓWNOWAŻNYM POZIOMEM DŹWIĘKU A W DB			
		DROGI LUB LINIE KOLEJOWE ¹⁾		INSTALACJE I POZOSTAŁE OBIEKTY I GRUPY ŹRÓDEŁ HAŁASU	
Lp.	PRZEZNACZENIE TERENU	LAeq D przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	LAeq N przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom	LAeq D przedział czasu odniesienia równy 8 najmniej korzystnym godzinom dnia kolejno po sobie następującym	LAeq N przedział czasu odniesienia równy 1 najmniej korzystnej godzinie nocy
1	a) Obszary A ochrony uzdrowiskowej b) Tereny szpitali poza miastem	50	45	45	40
2	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej b) Tereny zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży c) Tereny domów opieki d) Tereny szpitali w miastach	55	50	50	40
3	a) Tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i zamieszkania zbiorowego b) Tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z usługami rzemieślniczymi c) Tereny rekreacyjno-wypoczynkowe poza miastem d) Tereny zabudowy zagrodowej	60	50	55	45
4	Tereny w strefie śródmiejskiej miast powyżej 100 tys. mieszkańców ze zwartą zabudową mieszkaniową i koncentracją obiektów administracyjnych, handlowych i usługowych	65	55	55	45

¹⁾ Wartości określone dla dróg i linii kolejowych stosuje się także dla torowisk tramwajowych poza pasem drogowym i kolei linowych.

TABELA 6. DOPUSZCZALNE POZIOMY HAŁASU W ŚRODOWISKU POWODOWANEGO PRZEZ STARTY, LĄDOWANIA I PRZELOTY STATKÓW POWIETRZNYCH ORAZ LINIE ELEKTROENERGETYCZNE WYRAŻONE WSKAŹNIKAMI $L_{Aeq D}$ I $L_{Aeq N}$, KTÓRE TO WSKAŹNIKI MAJĄ ZASTOSOWANIE DO USTALANIA I KONTROLI WARUNKÓW KORZYSTANIA ZE ŚRODOWISKA, W ODNIESIENIU DO JEDNEJ DOBY

WYSZCZEGÓLNIENIE		DOPUSZCZALNY POZIOM HAŁASU WYRAZONY W dB			
		STARTY, LĄDOWANIA I PRZELOTY STATKÓW POWIETRZNYCH		LINIE ELEKTROENERGETYCZNE	
		Dopuszczalny poziom hałasu wyrażony długotrwałym, średnim poziomem dźwięku A w dB		Dopuszczalny równoważny poziom dźwięku A w dB	
LP.	PRZEZNACZENIE TERENU	$L_{Aeq D}$ przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	$L_{Aeq N}$ przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom	$L_{Aeq D}$ przedział czasu odniesienia równy 16 godzinom	$L_{Aeq N}$ przedział czasu odniesienia równy 8 godzinom
1	a) obszary A ochrony uzdrowiskowej b) tereny szpitali, domów opieki, zabudowy związanej ze stałym lub wielogodzinnym pobytem dzieci i młodzieży	55	45	45	40
2	a) tereny zabudowy mieszkaniowej jedno-i wielorodzinnej oraz zabudowy zagrodowej b) tereny rekreacyjno-wypoczynkowe poza miastem	60	50	50	45

2.4.10. Obszary prawnie chronione

Do obszarów chronionych prawnie na terenie gminy należy wschodni obszar gminy wchodzący w skład Obszaru Chronionego Krajobrazu „Iłża – Makowiec”. Zlokalizowany jest on w granicach wyznaczonych w decyzji wprowadzania obszaru uchwałą Nr XV/69/83 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Radomiu z dnia 28 czerwca 1983 r.

Ustalenia dotyczące czynnej ochrony ekosystemów oraz zakazy obowiązujące w granicach obszaru zostały określone w Rozporządzeniu Nr 41 Wojewody Mazowieckiego z dnia 5 maja 2005r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Iłża-Makowiec (Dz. Urzęd. Woj. Mazowieckiego Nr 10, poz. 92). Na terenie gminy Wierzbica znajduje się obszar wielkości 2326 ha OChK. Zasady zagospodarowania obszaru są zgodne z Ustawą o ochronie i kształtowaniu środowiska.

Ochronę w postaci Obszaru Chronionego Krajobrazu wprowadza się na wyróżniających się pod względem walorów krajobrazowych terenów o różnych typach ekosystemów. Zagospodarowanie tych obszarów powinno zapewnić stan równowagi ekologicznej systemów przyrodniczych. Ochroną

objęte są obszary o mało przekształconym środowisku przyrodniczym, atrakcyjne krajobrazowo, przeznaczone głównie do zagospodarowania turystycznego. Mają one na celu ochronę terenów do wypoczynku i rekreacji, odciążając od tych funkcji inne obszary o unikalnych wartościach przyrodniczych. Obszar ten charakteryzuje się harmonią fizjonomii krajobrazu. Jest on normalnie użytkowany gospodarczo pod warunkiem wykluczenia form szczególnie uciążliwych dla środowiska przyrodniczego. Ustalenia dotyczące ochrony ekosystemów leśnych, ekosystemów wodnych oraz ograniczenia występujące na tym obszarze są zawarte w Rozporządzeniu Nr 41 Wojewody Mazowieckiego z dnia 5 maja 2005 r. w sprawie Obszaru Chronionego Krajobrazu Iłża – Makowiec. Obejmuje on tereny chronione ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem, z także pełnią funkcję korytarzy ekologicznych. Na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu wprowadza się zakaz:

- wszelkiej działalności gospodarczej prowadzącej do: zanieczyszczenia wód, powietrza i gleby oraz niekorzystnych zmian stosunków wodnych;
- zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk, złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną rybacką i łowiecką;
- realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko w rozumieniu art. 51 ustawy z dnia 21 kwietnia 2001 r. – Prawo Ochrony Środowiska;
- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nawodnych, jeżeli nie wynikają one z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej i zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych;
- wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu oraz skamieniałości w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu;
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwpowodziowym lub przeciwsuwiskowym lub utrzymaniem, budową odbudową naprawą lub remontem urządzeń wodnych.;
- dokonywania zmian stosunków wodnych jeżeli służą innym celom niż ochrona przyrody lub zrównoważone wykorzystanie użytków rolnych i leśnych oraz racjonalna gospodarka wodna lub rybacka;
- likwidowania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy i obszarów wodno-błotnych;
- lokalizowania obiektów budowlanych w pasie o szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem urządzeń wodnych oraz obiektów służących prowadzeniu racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej lub rybackiej;
- lokalizacji ośrodków gospodarki hodowlanej (zwierzęcej na skalę przemysłową);
- lokalizowania zakładów przemysłowych uciążliwych dla środowiska;
- uruchamiania nowych kopalni kruszyw i torfu na skalę przemysłową;
- używania urządzeń powodujących nadmierny hałas (poza sprzętem administracji lasów państwowych i rolnictwa).

Szczególnie cennym obszarem pod względem przyrodniczym są torfowiska pakosławskie. Obszar ten dotychczas został objęty ochroną poprzez włączenie go w system programu CORINE biotopes (Dyduch-Falniowska i in., 1999). W jego ramach wyznaczono obszarowe ostoje przyrody o znaczeniu europejskim. Jednym z głównych walorów predysponujących ten obszar do takiej ochrony jest występowanie tu dobrze wykształconych oraz zachowanych zbiorowiska łąkowych i torfowiskowych, oraz lasów łągowych.

Omawiany obszar znajduje się poza obszarami włączonymi w „Koncepcję krajowej sieci ekologicznej ECONET – POLSKA”.

Torfowisko Pakosław ma powierzchnię całkowitą ostoi ok. 450 ha, którego fragment leży na terenie gminy Wierzbica. Obszar ten jest planowany do objęcia ochroną w postaci rezerwatu przyrody oraz w ramach sieci „Natura 2000”.

Mimo znacznych zmian i degradacji np. obniżenie poziomu wód (poprzez istniejące melioracje oraz lokalizacja w zasięgu ujęcia wód podziemnych w Trąbowcu) jest bardzo cennym obszarem przyrodniczym, ważnym dla nauki i zachowania różnorodności biologicznej. Pod tym względem ma znaczenie nie tylko regionalne ale ogólnokrajowe. Jest to najdalej i najbardziej na południe zlokalizowany obszar występowania gatunków borealnych w tej części Polski, zaś wobec faktu zniszczenia innych torfowisk kraju jest jednym z ostatnich tak cennych obszarów. Jednym z głównych walorów ostoi w ramach zaproponowanego rezerwatu są lasy oraz roślinność bagienna, torfowa. Dobrze wykształcone i zachowane są także zbiorowiska łąkowe i torfowiskowe, oraz lasy łąkowe. Ostoje stanowią miejsce lęgowe wielu gatunków ptaków, zwłaszcza wodno- błotnych i ważny punkt na ich szlaku wędrówkowym. Występuje tu wiele rzadkich gatunków roślin, objętych całkowitą ochroną między innymi: jęczyczka syberyjska (relikt glacialny). Jest to najcenniejsze stanowisko na obszarze gdyż ten gatunek należy do kategorii E, czyli gatunków wymierających, jest to najsilniejsze stanowisko na terenie kraju. Innym gatunkiem reliktowym jest występująca tu wierzba czarniawa. Do gatunków chronionych należą tu także: storczyk lipiennik Loesela, skalnica torfowiskowa, brzoza niska, gnidosz królewski, wawrzynek wilczełyko, storczyk krwisty.

Występuje tu także wiele gatunków ptaków posiadających swoje siedliska lęgowe: błotniak stawowy, przepiórka, kszyc, świergotek łąkowy, pokrzewka jarzębiata, dziwonia i świerszczak oraz gatunki niełęgowe: bocian biały, orlik krzykliwy oraz kruk.

Okolica ta porośnięta jest drzewostanem z samosiewu w większości brzoza brodawkowata, topola czarna, jesion wyniosły z domieszką sosny pospolitej. Na glebie występują siedliska ubogiej roślinności stepowej i łąkowej. Przede wszystkim występuje tu licznie żarnowiec miotlasty, wyka ptasia, wszystkie gatunki koniczyny, trawy turzycowe, komosa, jaskier ostry i wiele pospolitych roślin zielonych łąkowych. Rośnie tu także objęta ochroną gatunkowa firletka poszarpana. Jednak największe skupiska cennej roślinności znajdują się poza terenem opracowania.

Jednym z najważniejszych aktualnie zadań krajów członkowskich Unii Europejskiej w ochronie przyrody, narzuconym przez dyrektywę 92/43/EWG (Council Directive 92/43/EEC...) - zwaną Dyrektywą Siedliskową, jest utworzenie Europejskiej Sieci Ekologicznej Natura 2000. Zadanie to dotyczy również krajów akcesyjnych, w tym Polski. Sieć ma, w założeniu, pełnić kluczową rolę

w ochronie różnorodności biologicznej terytorium Wspólnoty poprzez zabezpieczenie zagrożonych rodzajów siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk zagrożonych i rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Natura 2000 realizuje ten sposób decyzję powziętą na spotkaniu Rady Europy w Goeteborgu w czerwcu 2001 o powstrzymaniu erozji bioróżnorodności krajów członkowskich do roku 2010. Obszar ten jest predysponowany do takiej ochrony i został zgłoszony do objęcia taką formą ochrony jako Obszar Natura 2000 „Pakosław” nr PLH 140015. Całkowita powierzchnia 590,4 ha. Typy siedlisk stwierdzone na tym obszarze to:

- 7140 – torfowiska przejściowe i trzęsawiska (przeważnie z roślinnością z Scheuchzerio-Caricetea), ok. 20% powierzchni;
- 91E0 – łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (Salicetum albo-fragilis, Populetum albae, Alnenion. – ok. 0,10 % pokrycia.

Gatunki zwierząt chronionych występujące na tym obszarze: *Lutra Lutra* - wydra, *Triturus cristatus* – traszka grzebieniasta, *Bombina bombina* – kumak nizinny.

Rośliny szczególnie cenne i chronione występujące na tym obszarze: *Ligularia sibirica* - jęczyczka syberyjska, *Liparis loeseli* - lipiennik Loesela.

Klasy siedlisk występujących na tym obszarze:

- Lasy iglaste – 25%
- Lasy liściaste – 21%
- Lasy mieszane – 21%
- Siedliska łąkowe i zaroślowe (ogólnie) – 21%
- Siedliska rolnicze (ogólnie) - 11%
- Wody śródlądowe (stojące i płynące) – 1%

Cenne i ciekawe jest odsłonięcie skał jurajskich ze skamieniałymi małżami, w wyrobisku na południe od Wierzbicy. Odsłonięcie to powinno być chronione w formie stanowiska dokumentacyjnego.

2.5. Środowisko kulturowe

Jednym z komponentów współtworzących środowisko antropogeniczne są zespoły dziedzictwa kulturowego, trwałe elementy zagospodarowania przestrzennego obszaru czy struktury przestrzennej o walorach historycznych, zabytkowych, estetycznych czy artystycznych.

Zasoby dziedzictwa kulturowego stanowią istotny element tożsamości świadczący o ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej.

Występowanie zjawisk kulturowych posiada nierozzerwalny związek z historią.

2.5.1. Rys historyczny

Najstarsze ślady osadnictwa na terenie gminy Wierzbica pochodzą z epoki paleolitu z przed ponad 10 000 lat p.n.e. Zachowane ślady przede wszystkim z rejonu Polan świadczą o wędrowności związanych z pozyskiwaniem krzemienia a nie z osiadłym życiem. Ślady po epoce brązu

zlokalizowane są głównie w okolicy Rudy Wielkiej, Wierzbicy, Polan i Pomorzan. Koło Wierzbicy rozpoznano kopalnię krzemienia. Kultura epoki żelaza, która trwała od 700 roku p.n.e. do roku 1100 n.e. jest na terenie gminy bardzo bogato reprezentowana. Oparła się o utrwalone już szlaki w poprzednich epokach i stworzyła podstawy do wykształcenia osadnictwa w wiekach średnich.

W okolicy Polan rozpoznano trzy cmentarzyska z okresu halsztackiego kultury łużyckiej, zaś z okresu lateńskiego znaleziono koło Łączan trzy osady reprezentujące kulturę grobów kloszowych. Są tu także liczne ślady kultury przeworskiej. Zidentyfikowano je w pięciu miejscach k. Łączan, w tym jedna była prawdopodobnie osadą produkcyjną związaną z wytopem żelaza.

Obszar Wierzbicy od początków państwowości polskiej do roku 1138 był to obszar Królestwa Polskiego. Pierwsza informacja o Wierzbicy pochodzi z lat 1146-1166. Od roku 1260 Wierzbica przeszła pod władanie klasztoru cystersów w Wąchocku.

W XIII wieku istniał w Wierzbicy już drewniany kościół należący do diecezji krakowskiej, prowincji gnieźnieńskiej

Na początku XV wieku wykształcił się ostatecznie ośrodek miejski w Wierzbicy z własnym samorządem (wójt, ławnicy i sąd niemiecki). Było w niej 6 karczem z rolami i 24 zagrodników. Był to okres rozwoju miasta. Inne większe wsie to Polany, oraz Rzeczków i Ruda Wielka. Jak na owe czasy były to duże wsie i dobrze rozwinięte na co mógł mieć wpływ związek z klasztorem cystersów – w ówczesnych czasach ośrodkiem kultury rolnej. Dane z XVI potwierdzają rozwój wsi, głównie z związku z handlem. Dobra kondycja ekonomiczna Wierzbicy utrzymywała się do początków XIX wieku. W tym okresie nastąpił rozwój pobliskiego Radomia, przez co Wierzbica nieznacznie utraciła swoje znaczenie. Pierwszym wiarygodnym materiałem kartograficznym jest „Mapa Kwatermistrzowska” z lat 1832-1843. Kształt przestrzenny Wierzbicy niewiele zmienił się od tego czasu. Polany wówczas były zwartą wsią z placem w centrum, dziś rozciągnięte wzdłuż drogi; Pomorzany, dawniej zwarte dziś przesunięte na południe i rozwleczone wzdłuż drogi; Łączany miały zabudowę także przy odgałęzieniu na Podgórki; Suliszki wtedy połączone z Podsuliszkami; Podgórki z dworem w południowo-wschodniej części; Zalesice wówczas zwarta wieś z trójkątnym placem pośrodku; Sobków zaznaczony jako osada; Dąbrówka Warszawska, zwarta wieś wzdłuż drogi; Rzeczków z osadą Przedmiarki – dzisiejsze Przymiarki; Ruda Wielka o zwartym układzie, podobnym do dzisiejszego, z folwarkiem w części południowo-wschodniej. Podobnie jak dzisiaj obszar ten pozbawiony jest prawie zupełnie zalesień. Praktycznie układ dróg pozostaje do dzisiaj z niewielkimi zmianami.

Druga połowa XIX w. i pełne przejście królestwa Polskiego pod rządy Rosji skutkowało administracyjną represją pozbawienia praw miejskich wielu miejscowości, tak że między innymi Wierzbicy, wraz z utratą praw miejskich nastąpiła utrata przywilejów ekonomicznych. Wierzbicę w 1873 roku zniszczył pożar, ale już ok. 1880 liczyła 176 domów. Znajdował się tam kościół parafialny murowany, szkoła początkowa, dom przytułku dla ubogich, sąd gminny i urząd gminy. W XIX w. nastąpił znaczny wzrost miejscowości, a nawet trzykrotny. Niewątpliwie wpływ na to miała industrializacja Radomia i w tym konkretnym przypadku budowa kolei. Bitwy I wojny światowej, które przetoczyły się przez ten teren, czego śladem jest cmentarz wojenny w Rudzie Wielkiej, niewątpliwie dotknęły zarówno wsie jak i wpłynęły na zahamowanie rozwoju. II wojna światowa nie

przyniosła drastycznych strat miejscowościom leżącym na terenie gminy, głównie z przyczyn małej ilości społeczności żydowskiej.

Po 1945 roku na rozwój wsi szczególnie Rudy Wielkiej i Dąbrówki Warszawskiej miał wpływ rozwój przemysłowy Radomia. Wzrost samej Wierzbicy miał związek z uruchomieniem w 1952 roku cementowni „Przyjaźń”. Nie powiodła się budowa drugiej cementowni w latach 70-tych. Przy cementowni powstał zakład cementowo-azbestowy, zamknięty ze względu na skażenie środowiska.

Szczegółowy i bogaty opis historii gminy zawarty jest w tekście studium uchwalonym w 2001 roku, stanowiący materiał wejściowy do niniejszego opracowania.

2.5.2. Obiekty i zespoły środowiska kulturowego

Zasoby dziedzictwa kulturowego na terenie gminy Wierzbica stanowią:

- **Stanowiska archeologiczne** – stanowiące pozostałości śladów osadniczych i przebiegów historycznych traktów komunikacyjnych.

Największe skupiska stanowisk archeologicznych występują w rejonie Wierzbicy, Rudy Wielkiej, Polan i Łączan (*tabela 6*). Teren gminy został dość dobrze rozpoznany pod względem występowania zjawisk archeologicznych, jednakże wskazane byłoby objęcie nadzorem archeologicznym wszelkich działań budowlanych na terenie Wierzbicy, Polan, Łączan. Ewentualne znaleziska mogą być związane ze śladami osadnictwa oraz hutnictwa i górnictwa.

TABELA 7. SPIS STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH WG ARCHEOLOGICZNEGO ZDJĘCIA POLSKI

Nr stanowiska	Miejscowość	Rodzaj stanowiska	Epoka	Okres archeologiczny
5/st.4	Dąbrówka Warszawska	ślad osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/wczesna epoka brązu
6/st.1	Łączany	ślad osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
25/st.5	Polany	ślad osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
26/st.6	Polany	ślad osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
28/st.8	Polany	obozowisko	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
29/st.9	Polany	ślad osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
31/st.11	Polany	obozowisko	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
37/st.1	Pomorzany	ślad osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
40/st.4	Pomorzany	ślad osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
41/st.5	Pomorzany	ślad osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
42/st.6	Pomorzany	obozowisko	kamienia/brązu	neolit/wczesna epoka brązu
43/st.1	Ruda Wielka	ślad osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/wczesna epoka brązu
44/st.2	Ruda Wielka	ślad osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/wczesna epoka brązu
45/st.3	Ruda Wielka	ślad osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/wczesna epoka brązu

48/st.6	Ruda Wielka	śląd osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/wczesna epoka brązu
50/st.1	Stanisławów	śląd osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/wczesna epoka brązu
53/st.4	Stanisławów	pracownia	kamienia/brązu	epoka kamienia/wczesna epoka brązu
66/st.3	Szczepanówka	obozowisko	kamienia/brązu	neolit/wczesna epoka brązu
68/st.1	Wierzbica	śląd osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
70/st.3	Wierzbica	pracownia	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
71/st.4	Wierzbica	śląd osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
72/st.5	Wierzbica	śląd osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
81/st.14	Wierzbica	obozowisko	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
82/st.15	Wierzbica	śląd osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
83/st.16	Wierzbica	śląd osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
84/st.17	Wierzbica	śląd osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
86/st.19	Wierzbica	kopalnia krzemienia	kamienia/brązu	neolit/epoka brązu
90/st.2	Zalesice	śląd osadnictwa	kamienia/brązu	epoka kamienia/epoka brązu
21/st.1	Polany	śląd osadnictwa	nowożytność	późne średniowiecze
22/st.2	Polany	śląd osadnictwa	nowożytność	późne średniowiecze
23/st.3	Polany	osada	nowożytność	późne średniowiecze
24/st.4	Polany	śląd osadnictwa	nowożytność	późne średniowiecze
25/st.5	Polany	osada	nowożytność	późne średniowiecze
27/st.7	Polany	śląd osadnictwa	nowożytność	średniowiecze (koniec)
44/st.2	Ruda Wielka	osada	nowożytność	średniowiecze
55/st.2	Rzeczków	osada	nowożytność	średniowiecze
68/st.1	Wierzbica	śląd osadnictwa	nowożytność	późne średniowiecze
70/st.3	Wierzbica	osada	nowożytność	późne średniowiecze
71/st.4	Wierzbica	osada	nowożytność	średniowiecze
73/st.6	Wierzbica	osada	nowożytność	średniowiecze
76/st.9	Wierzbica	śląd osadnictwa	nowożytność	późne średniowiecze
78/st.11	Wierzbica	śląd osadnictwa	nowożytność	późne średniowiecze
79/st.12	Wierzbica	osada	nowożytność	późne średniowiecze
90/st.2	Zalesice	osada	nowożytność	późne średniowiecze
1	Błędów	obozowisko	kamienia	paleolit schyłkowy/neolit
21/st.1	Polany	pracownia	kamienia	paleolit
22/st.2	Polany	pracownia	kamienia	paleolit
23/st.3	Polany	pracownia	kamienia	paleolit
33/st.13	Polany	kopalnia	kamienia	paleolit
34/st.14	Polany (pod lasem)	śląd osadnictwa	kamienia	paleolit schyłkowy

35/st.1	Polany Kolonia - Marianów	śląd osadnictwa	kamienia	paleolit schyłkowy
35/st.2	Polany Kolonia - Marianów	pracownia	kamienia	paleolit schyłkowy
36/st.2	Polany Kolonia - Marianów	pracownia	kamienia	mezolit
38/st.3	Pomorzany	obozowisko	kamienia	paleolit schyłkowy/mezolit
46/st.4	Ruda Wielka	śląd osadnictwa	kamienia	epoka kamienia
49/st.7	Ruda Wielka	śląd osadnictwa	kamienia	epoka kamienia
51/st.2	Stanisławów	śląd osadnictwa	kamienia	epoka kamienia
54/st.1	Rzeczków	obozowisko	kamienia	paleolit schyłkowy
58/st.5	Rzeczków	śląd osadnictwa	kamienia	epoka kamienia
63/st.2	Szczepanówka	śląd osadnictwa	kamienia	epoka kamienia
65/st.18	Wierzbica	obozowisko	kamienia	kultura świderska/paleolit schyłkowy
67/st.20	Wierzbica Kolonia	śląd osadnictwa	kamienia	paleolit schyłkowy/neolit
69/st.1	Zalesice	śląd osadnictwa	kamienia	paleolit schyłkowy
70/st.3	Wierzbica	osada	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
71/st.4	Wierzbica	osada	żelaza	kultura przeworska
73/st.6	Wierzbica	osada	żelaza	starożytność
74/st.7	Wierzbica	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
75/st.8	Wierzbica	śląd osadnictwa	żelaza	kultura grobów kloszowych lub kultura łużycka/późny okres halsztacki
75/st.8	Wierzbica	śląd osadnictwa	żelaza	wczesne średniowiecze
76/st.9	Wierzbica	osada	żelaza	wczesne średniowiecze
79/st.12	Wierzbica	osada	żelaza	wczesne średniowiecze
30/st.13	Wierzbica	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
31/st.14	Wierzbica	śląd osadnictwa	żelaza	kultura grobów kloszowych/wczesny i środkowy okres lateński
31/st.14	Wierzbica	osada	żelaza	okres rzymski
33/st.16	Wierzbica	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
35/st.18	Wierzbica	śląd osadnictwa	żelaza	wczesne średniowiecze
38/st.21	Wierzbica Ługi	osada produkcyjna	żelaza	okres rzymski
29/st.1	Zalesice	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność/epoka żelaza
31/st.3	Zalesice	cmentarzysko	żelaza	kultura grobów kloszowych/kultura przeworska (wczesny okres rzymski)
22/st.1	Dąbrówka Warszawska	pracownia krzemierska	brązu	wczesna epoka brązu
33/st.2	Dąbrówka Warszawska	pracownia krzemierska	brązu	wczesna epoka brązu
44/st.3	Dąbrówka Warszawska	śląd osadnictwa	brązu	wczesna epoka brązu
42/st.6	Pomorzany	osada	brązu	kultura trzciniecka/wczesna epoka brązu
42/st.6	Pomorzany	śląd osadnictwa	brązu	kultura łużycka
52/st.3	Stanisławów	śląd osadnictwa	brązu	wczesna epoka brązu

31/st.14	Wierzbica	śląd osadnictwa	brązu	wczesna epoka brązu
26/st.6	Polany	osada	żelaza/nowożytność	wczesne średniowiecze (koniec)/średniowiecze
28/st.8	Polany	osada	żelaza/nowożytność	wczesne średniowiecze/średniowiecze
30/st.10	Polany	osada produkcyjna	żelaza/nowożytność	wczesne średniowiecze/średniowiecze
77/st.10	Wierzbica	osada	żelaza/nowożytność	wczesne średniowiecze/późne średniowiecze
82/st.15	Wierzbica	osada produkcyjna	żelaza/nowożytność	epoka żelaza lub średniowiecze
6/st.1	Łączany	osada produkcyjna	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
7/st.2	Łączany	śląd osadnictwa	żelaza	kultura grobów/wczesny okres lateński
7/st.2	Łączany	śląd osadnictwa	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
8/st.3	Łączany	osada	żelaza	kultura przeworska/późny okres lateński lub rzymski
9/st.4	Łączany	osada	żelaza	okres lateński lub rzymski
10/st.5	Łączany	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność (być może okres rzymski)
11/st.6	Łączany	śląd osadnictwa	żelaza	okres rzymski
12/st.7	Łączany	osada	żelaza	kultura grobów kloszowych/okres lateński
13/st.8	Łączany	osada	żelaza	starożytność
13/st.8	Łączany	śląd osadnictwa	żelaza	kultura grobów kloszowych/wczesny okres lateński
14/st.9	Łączany	śląd osadnictwa	żelaza	wczesne średniowiecze
15/st.10	Łączany	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
16/st.11	Łączany	osada	żelaza	kultura grobów kloszowych/wczesny okres lateński
16/st.11	Łączany	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
17/st.12	Łączany	śląd osadnictwa	żelaza	kultura grobów kloszowych/wczesny okres lateński
17/st.12	Łączany	śląd osadnictwa	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
17/st.12	Łączany	osada (cmentarzysko)	żelaza	starożytność
17/st.12	Łączany	osada	żelaza	wczesne średniowiecze
18/st.13	Łączany	śląd osadnictwa	żelaza	okres lateński lub rzymski
19/st.14	Łączany	osada i cmentarzysko	żelaza	kultura grobów kloszowych/wczesny okres lateński
20/st.1	Podgórci	śląd osadnictwa	żelaza	epoka żelaza lub średniowiecze
21/st.1	Polany	cmentarzysko	żelaza	kultura łużycka/epoka brązu lub okres halsztacki
21/st.1	Polany	osada	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
21/st.1	Polany	osada	żelaza	wczesne średniowiecze
22/st.2	Polany	cmentarzysko	żelaza	kultura łużycka/epoka brązu lub okres halsztacki
22/st.2	Polany	osada	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
22/st.2	Polany	osada	żelaza	wczesne średniowiecze
23/st.3	Polany	cmentarzysko	żelaza	kultura łużycka/epoka brązu

23/st.3	Polany	osada	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
23/st.3	Polany	osada	żelaza	wczesne średniowiecze
24/st.4	Polany	osada	żelaza	kultura przeworska/późny okres lateński/wczesny okres rzymski
25/st.5	Polany	osada	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
25/st.5	Polany	osada	żelaza	wczesne średniowiecze
26/st.6	Polany	osada produkcyjna	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
27/st.7	Polany	osada produkcyjna	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
27/st.7	Polany	osada produkcyjna	żelaza	wczesne średniowiecze
28/st.8	Polany	osada	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
29/st.9	Polany	urządzenie produkcyjne	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
31/st.11	Polany	urządzenie produkcyjne	żelaza	kultura przeworska/wczesne średniowiecze
32/st.12	Polany	urządzenie produkcyjne	żelaza	kultura przeworska/okres rzymski
32/st.12	Polany	urządzenie produkcyjne	żelaza	wczesne średniowiecze
37/st.1	Pomorzany	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
37/st.1	Pomorzany	śląd osadnictwa	żelaza	wczesne średniowiecze
38/st.2	Pomorzany	śląd osadnictwa	żelaza	wczesne średniowiecze
39/st.3	Pomorzany	śląd osadnictwa	żelaza	kultura łużycka/epoka brązu
42/st.6	Pomorzany	śląd osadnictwa	żelaza	kultura grobów kloszowych/wczesny i środkowy okres lateński
44/st.2	Ruda Wielka	osada	żelaza	wczesne średniowiecze
47/st.5	Ruda Wielka	śląd osadnictwa	żelaza	wczesne średniowiecze
48/st.6	Ruda Wielka	osada	żelaza	starożytność
53/st.4	Stanisławów	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
56/st.3	Rzeczków	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
56/st.3	Rzeczków	śląd osadnictwa	żelaza	wczesne średniowiecze
57/st.4	Rzeczków	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
58/st.5	Rzeczków	osada	żelaza	wczesne średniowiecze
59/st.1	Suliszka	osada	żelaza	kultura grobów kloszowych/okres halsztacki/okres lateński
60/st.2	Suliszka	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
61/st.3	Suliszka	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
62/st.4	Suliszka	śląd osadnictwa	żelaza	wczesny okres lateński
63/st.5	Suliszka	cmentarzysko	żelaza	okres lateński lub okres wpływów rzymskich
64/st.1	Szczepanówka	śląd osadnictwa	żelaza	okres wpływów rzymskich
67/st.1	Tarnówka	śląd osadnictwa	żelaza	starożytność
68/st.1	Wierzbica	osada	żelaza	kultura przeworska/późny okres lateński
68/st.1	Wierzbica	śląd osadnictwa	żelaza	wczesne średniowiecze

69/st.2	Wierzbica	osada produkcyjna	żelaza	kultura przeworska/późny okres rzymski
---------	-----------	-------------------	--------	--

- **Zabytkowe układy przestrzenne wsi** – obszar gminy odzwierciedla procesy kształtowania się współczesnego układu przestrzennego wsi mazowieckich.

Ukształtowanie terenu oraz uwarunkowania historyczne stworzyły na obecnym obszarze gminy zróżnicowane przestrzennie modele osadnicze.

Teren gminy był zasiedlony już prawdopodobnie w epoce żelaza – znaleziono ślady osad w rejonie Łączan, Polan oraz Wierzbicy. Pierwsze udokumentowane informacje o Wierzbicy pochodzą z połowy XII w. Geneza rozwoju osadnictwa począwszy od średniowiecza była jednorodna. Zasady kształtowania się wsi były podobne na co miał wpływ wielowiekowe władanie tymi obszarami przez klasztor w Wąchocku. Na podstawowe jednostki osadnicze składało się kilkanaście do kilkudziesięciu domów, skoncentrowanych wokół placu, położonego na skrzyżowaniu dróg. Układ komunikacyjny spełniał tylko zadania lokalne i nie wykształcił się żaden główny kierunek ciężenia. Ośrodkiem gospodarczym, administracyjnym i kościelnym była miejscowość Wierzbica. Rozmieszczenie działek, układ przestrzenno-funkcjonalny oraz informacje na temat praw miejskich świadczą o tym że była planowana do przejęcia funkcji miasta. Do dziś zachował się bardzo ciekawy, niezniszczony układ średniowiecznej osady, ze strumieniem płynącym przez środek, owalnicowym układem dróg i leżącym na skraju placem przy którym zlokalizowano kościół.

Zróżnicowanie struktury przestrzennej rozpoczęło się w od połowy XIX wieku i związane było z przynależnością różnych terenów dzisiejszej gminy do kilku jednostek administracji rządowej – część gminy miała własną siedzibę w Zalesicach oraz kościelną – parafia w Wierzbicy i Skaryszewie.

W początku XX w. nastąpiło przeniesienie lokalizacji i regulacja większości wsi, które z układów koncentrycznych przekształciły się w ulicowe. Wytoczono również nowe drogi z geometryzowanym przebiegiem – drogi przecinają się pod kątem prostym. Charakterystycznym elementem porządkującym krajobraz tej części są rozłogi pól, ułożone prostopadle do rzek oraz zabudowy wsi. Stan ten- rozplanowanie, układ dróg oraz w dużej mierze zabudowa – zachował się do dnia dzisiejszego. Zachodnio-północna część gminy należała do gminy i parafii Stępcin. Szachownica pól zachowała nieregularny układ, dostosowany w przeważającej większości do przebiegu dróg. Nie nastąpiła tu żadna regulacja zabudowy. Odrębnym funkcjonalnie i fizjonomicznie jest teren Wierzbicy, której układ przestrzenny świadczył o ambicjach miejskiego ukształtowania.

Niewątpliwie cenny jest układ architektoniczny Wierzbicy. Znajduje się tu szereg domów i zagród pochodzących końca XIX w. i początku XX w, przede wszystkim przy ulicach Batalionów Chłopskich, Kościuszki i Partyzantów. Obecny układ urbanistyczny został założony w XIII – XIV wieku.

– **Obiekty wpisane w całości lub części do rejestru dóbr kultury:**

WIERZBICA

- ZESPÓŁ KOŚCIOŁA ŚW. STANISŁAWA BISKUPA,

a) DZWONNICA, mur., ok. 1700, nr rej. A/181 decyzja z dnia 15.10.1982r.,

b) KOŚCIÓŁ, mur. ok. 1709 r. restaurowany w 1848 roku i ok. 1874-81, remont w 1993 , nr rej. A/181 decyzja z dnia 15.10 1982 r.

- CMENTARZ PARAFIALNY RZYM-KAT. , ok. 1 poł. XIX w., powiększony poł. XIX i poł. XX, nr rej. A/488 decyzja z dnia 05.11.1991r.

- CMENTARZ EPIDEMICZNY ok. 1931, nr rej. A/489 decyzja z dnia 05.11.1991r. , nieczynny,

- KOPALNIA KRZEMIENIA CZEKOLADOWEGO „ZELE” nr rej. A/8 decyzja z dnia 20.06.1979r.

ŁĄCZANY

- OBORA DREWNIANA Z 1920 r.. nr rej. A/312, decyzja z dnia 14.03.1985r.

RUDA WIELKA

- CMENTARZ WOJENNY nr rej. A/275, decyzja z dnia 06.09.1984 r. zał.. 1915 r., nieczynny.

– **Obiekty znajdujące się w spisie zabytków wojewódzkiego konserwatora zabytków:**

DĄBRÓWKA WARSZAWSKA

-dom mieszkalny nr 45, drewn, 1918 r.;

ŁĄCZANY

-dom mieszkalny nr 1, drewn., pocz. XX w.

-zagroda nr 23;

-kuźnia, drewn., pocz. XX w.;

PODGÓRKI

-dom mieszkalny, nr 27 drewn., pocz. XX w.

-dom mieszkalny, nr 95, drewn., 1918 r.;

POLANY

-Figura matki Boskiej, mur., pocz. XX w.

-dom mieszkalny nr 42 mur/kam., pocz. XX w.;

-dom mieszkalny nr 65 drewn., 1932 r.

-dom mieszkalny nr 81 drewn., 1925 r.

-zagroda nr 83

-obora mur./kam. XIX, XX w.;

-dom mieszkalny nr 84 drewn., 1885 r.;

POMORZANY

-figura Matki Boskiej, mur., 1909 r.

-Kapliczka przydrożna , mur., 1914 r.,

-dom mieszkalny nr 27, 39, 63, 84, 98, drewn, pocz., XX w.;

RUDA WIELKA

- założenie dworsko-pałacowe poł. XIX w.;

- pozostałości parku;

- czworaki;

RZECZKÓW

- spichlerz nr 23, 37, drewn., pocz. XX w.;

- zagroda nr 41;
- stodoła, drewn., ok. 1900 r.

SULISZKA

- szkoła , mur., pocz. XX w;

WIERZBICA

- założenie urbanistyczne osady wykształcone w XII-XIV w.;
- zespół kościoła p.w. Św. Stanisława Bpa;
- dom mieszkalny przy ul. Batalionów Chłopskich nr 1, 2, 3, 5, 6, , 8, 10, 12, 14, 17, 19, 20, 26, 30,;
- dom mieszkalny przy ul. Górnej nr 36;
- dom mieszkalny przy ul. Kościuszki nr 4, 6, 7, 9, 11, 13, 14, 18, 21, 22, 23, 24, 29, 30, 34, 38, 64, 70;
- zespół domów mieszkalnych przy ul. Kościuszki nr 42, 44, 46, 48, 54, 56, 58;
- domy mieszkalne przy ul. 1 Maja nr 4, 5, 6, 7, 14, 15, 17, 19, 21,;
- domy mieszkalne przy ul. Partyzantów nr 3, 5, 7, 9, 10, 13, 19, 20, 22,;

ZALESICE

pomnik w postaci głazu ku czci powstańców 1863r.

Wszystkie obiekty zabytkowe, stanowiące obiekty kultu religijnego lub obiekty użyteczności publicznej znajdują się w dobrym stanie technicznym i są użytkowane. W gorszej sytuacji są budynki mieszkalne, często opuszczone, o standardach odbiegających od wymagań egzystencjonalnych.

– Walory krajobrazowe

Gmina Wierzbica nie jest szczególnie atrakcyjna pod względem krajobrazowym. Przede wszystkim na skutek płaskiego i monotonnego ukształtowania terenu oraz małych przestrzeni leśnych.

Do ciekawszych rejonów należą:

- rejon Błot Pakosławskich
- rejon Suliszki – łąki i zadrzewienia
- krajobraz kulturowy w centrum Wierzbicy
- ciekawymi punktami widokowymi są istniejące hałdy nadkładu, jednakże ich wykorzystanie w tym celu będzie możliwe po zakończeniu eksploatacji wapieni.

– Cmentarze:

- Wierzbica – cmentarz parafialny rzymsko-kat.,
- Wierzbica – cmentarz epidemiczny 1931,
- Wierzbica – cmentarz żydowski,
- Ruda Wielka – cmentarz wojenny 1915

2.5.3. Strefy ochrony konserwatorskiej i krajobrazowej

Istniejące na terenie gminy elementy środowiska kulturowego w nieznacznym stopniu zostały

objęte działaniami ochronnymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, poprzez wpisanie ich do rejestru. Brak stref ochrony konserwatorskiej. Pozostałe obiekty wymagają szczegółowej analizy i ewentualnego objęcia ochroną w planie zagospodarowania przestrzennego.

Do objęcia ochroną konserwatorską byłby wskazany obszar centrum Wierzbicy ze względu na ciekawy i zabytkowy układ urbanistyczny.

Wejście w życie ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717, z póź. zm.) spowodowało utratę mocy obowiązującej dotychczasowych planów zagospodarowania przestrzennego miast i gmin, uchwalonych przed 1995r., zapewniających ciągłą ochronę obiektów i układów zabytkowych, również tych nie figurujących w rejestrze zabytków.

Aktualnie kontynuacja działań ochronnych w przypadku obiektów nie objętych rejestrem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, możliwa jest jedynie poprzez ustalenie zasad ochrony w nowych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, co wynika z art.7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568, z póź. zm.)

2.6. Rolnictwo

2.6.1. Miejsce rolnictwa gminy w strategii rozwoju województwa oraz w wojewódzkich programach branżowych

W opracowanej w Warszawie w 2001 „Strategii rozwoju województwa mazowieckiego” zamieszczono stwierdzenie, iż ważną determinantą przemian i restrukturyzacji rolnictwa w województwie mazowieckim są nadmierne zasoby siły roboczej (bezrobocie jawne i ukryte) oraz problemy związane ze znalezieniem dla nich pozarolniczych miejsc pracy. Rozwój rolnictwa uzależniony będzie też od rozbudowy przemysłu rolno-spożywczego, organizacji dystrybucji i przechowalnictwa płodów rolnych, tworzenia grup producenckich.

Dotychczasowe trendy rozwojowe wskazują, że rozwój rolnictwa mazowieckiego przebiega dwukierunkowo. Z jednej strony, wzrasta liczba gospodarstw charakteryzujących się wysokim poziomem nowoczesności, wyspecjalizowanych w produkcji między innymi na potrzeby żywieniowe aglomeracji, zdolnych konkurować z rolnictwem UE. Z drugiej strony, utrzymuje się znaczna część gospodarstw drobnych o wielokierunkowym profilu produkcji, posiadająca nadal duże rezerwy siły roboczej.

2.6.2. Pozycja funkcji rolniczej na tle województwa oraz zewnętrzne uwarunkowania rozwoju

Grunty użytkowane w procesie produkcji rolnej, czyli użytki rolne, składają się z gruntów rolnych, upraw trwałych (sady, plantacje krzewów) i użytków zielonych, tzw. łąk i pastwisk.

Użytki rolne zajmują w gminie ponad 8200 ha co stanowi 87,8% ogólnej powierzchni gminy. Grunty orne stanowią 75,3% ogólnej powierzchni gminy, łąki i pastwiska – 11,6%, lasy- zaledwie 3,4%, sady – 0,9%, zaś pozostałe grunty i nieużytki – 8,8% ogólnej powierzchni gminy.

Uprawa roli jest zdecydowanie najczęstszym sposobem użytkowania gruntów, sadownictwo i hodowla są marginalne. Spośród gmin sąsiadujących – Wierzbica wyróżnia się najmniejszym zalesieniem.

Powierzchnie upraw rolnych poszczególnych ziemiopłodów (*tabela 8*) różnią się od średniej wojewódzkiej. W regionie radomskim uprawy zbóż zajmują 92,62 % powierzchni ogólnej, gdy tymczasem w województwie jest to 88,93 %, uprawy strączkowe i przemysłowe mają w regionie radomskim znaczenie marginalne – a w woj. stanowią odpowiednio 0,13% i 4,02 % powierzchni ogólnej zasiewów. Podobne powierzchnie do średniej wojewódzkiej zajmują natomiast w danym regionie uprawy ziemniaków. Powyższy podział procentowy arealów zasiewów w rejonie radomskim, w którego skład wchodzi Gmina Wierzbica potwierdza porównywalne warunki przyrodnicze danego regionu z ogólnymi warunkami w województwie.

TABELA 8. POWIERZCHNIE ZASIEWÓW GŁÓWNYCH ZIEMIOPŁODÓW WG DANYCH Z ROCZNIKA STATYSTYCZNEGO WOJ. MAZOWIECKIEGO 2006

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓLEM		OGÓLEM	
	W HA	W ODSETKACH	W HA	W ODSETKACH
	WOJEWÓDZTWO		PODREGION RADOMSKI	
Ogółem:	1139852	100	222844	100
Zboża ogółem	1013642	88,93	206400	92,62
w tym: pszenica	135477	11,89	16135	7,24
żyto	309713	27,17	65454	29,37
jęczmień	59346	5,21	8636	3,88
owies	100887	8,85	26560	11,92
pszenżyto	150837	13,23	32441	14,56
Strączkowe jadalne na ziarno	1461	0,13	205	0,09
Ziemniaki	78920	6,92	14958	6,71
Przemysłowe	45829	4,02	1281	0,57

W podregionie radomskim obsada bydła w hodowli (*tabela 8*) wynosi 55,4 szt/100ha użytków rolnych i jest mniejsza niż w województwie gdzie wynosi 78,1 szt/100 ha uż rol.; w w/w podregionie mniejsza jest także obsada trzody chlewnej bo wynosi jedynie 155,1 szt/100 ha uż rol. a w województwie 169,3 szt/100 ha uż rol. Ilości drobiu hodowlanego na 100 ha użytków rolnych w tym regionie także są o wiele niższe niż w województwie.

TABELA 9. ZWIERZĘTA GOSPODARSKIE WG ROCZNIKA STATYSTYCZNEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO 2006

WYSZCZEGÓLNIENIE	OGÓLEM	OGÓLEM
	W SZTUKACH	W SZTUKACH
	WOJEWÓDZTWO	PODREGION RADOMSKI
Bydło w tym: krowy mleczne	889948 565899	123518 81200
Trzoda chlewna w tym: lochy	1929765 203855	345552 41685
Drób kurzy	17603702	1403824

Zewnętrzne uwarunkowania rozwoju funkcji rolniczej na obszarze gminy determinuje przede wszystkim ogólna sytuacja ekonomiczna kraju i województwa, która stwarza w rolnictwie następujące zasadnicze ograniczenia:

- niska (mimo dynamicznej poprawy w ostatnich latach) dostępność kredytów inwestycyjnych, a zwłaszcza linii kredytowych na utworzenie gospodarstwa i na zakup gruntów oraz niedobór kapitału inwestycyjnego z zewnątrz),
- brak możliwości interwencyjnego zagospodarowania nadwyżek surowców rolniczych przez właściwe agencje rządowe i związane z tym silne wahania opłacalności produkcji poszczególnych artykułów rolnych,
- niekorzystna dla rolników utrzymująca się od dłuższego czasu dezorganizacja w sferze skupu i zagospodarowania surowców rolniczych, której sprzyja słaba integracja producentów na wszystkich szczeblach gospodarczych (od gminnego po wojewódzki),
- mała rentowność produkcji rolniczej powodująca m.in. to, że grunty o najniższej bonitacji stały się praktycznie nieopłacalne w użytkowaniu rolniczym,
- kryzys dotychczasowego systemu organizacji usług rolniczych i słaby rozwój tego rodzaju usług w sektorze prywatnym.

2.6.3. Wewnętrzne uwarunkowania rozwoju funkcji rolnej

Warunki agroekologiczne

Gmina Wierzbica zalicza się do grupy gmin województwa mazowieckiego o średnio – słabych warunkach przyrodniczo – glebowych. W gruntach ornym można wyróżnić następujące kompleksy:

- żytni b. dobry (pszenno-żytni) – klasa IIIb,
- żytni dobry – klasa IVa,
- żytni słaby – klasa IVb,
- żytni b. słaby – klasa V,
- zbożowo-pastewny słaby – klasa VI.

Grunty o najwyższej przydatności rolniczej nadające się do uprawy szerokiego asortymentu roślin polowych, w tym o najwyższych wymaganiach glebowych znajdują się w silnym rozproszeniu tworząc mozaikę glebową, utrudniającą racjonalną organizację produkcji roślinnej nawet w skali pojedynczego gospodarstwa.

Większe kompleksy gleb o dobrej przydatności do produkcji rolniczej występują w rejonach sołectw: Wierzbica, Łączany, Zalesice, Pomorzany. Występują tu także gleby organiczne – torfy, w dolinie Modrzejowicy i jej dopływów.

Do najistotniejszych uwarunkowań agroekologicznych rozwoju funkcji rolniczej należy zaliczyć ponadto:

- zbliżony do średniowojewódzkiego (a zatem dość wysoki) poziom zakwaszenia gleb (gleby o odczynie b. kwaśnym i kwaśnym zajmują do 80 % areалу użytków rolnych),
- średniokorzystny agroklimat, odpowiedni do uprawy towarowej w gruncie roślin ciepłolubnych,
- niska zawartość magnezu i potasu, odpowiednio, na około 60 % i 80 % gruntów rolnych, co w przypadku utrzymującego się zakwaszenia gleb może radykalnie zmniejszać plonowanie roślin,
- znaczny udział użytków zielonych w ogólnym areale użytków rolnych (ponad 11,6 %) predysponujący większość wsi do rozwoju chowu bydła,
- niewielkie zagrożenie erozją wodną oraz mały areal gruntów trudnych w uprawie,
- znaczny obszar objęty eksploatacją odkrywkową.

Uwarunkowania wynikające z prawa własności gruntów

Dominującym zdecydowanie w strukturze władania ziemią jest sektor indywidualnych gospodarstw rolnych, który użytkuje 85% terenów rolnych. Następnymi w kolejności właścicielami gruntów są: Skarb Państwa – 7,3% t.r. oraz gmina Wierzbica – ok. 1,7 %.

Okolo 6% arealu gruntów użytkują wspólnoty gruntowe, parafie rzymsko-katolickie, ogródki

działkowe, lasy państwowe, a także inne jednostki i osoby prawne.

W ramach wymienionych grup właścicieli gruntów kluczowe znaczenie dla prowadzenia racjonalnej polityki przestrzennej posiadają **grunty komunalne** a zwłaszcza wielkość areалу i rozmieszczenie przestrzenne zasobów tych gruntów przeznaczonych na cele budowlane.

Na terenie gminy Wierzbica większość areалу gruntów komunalnych stanowią grunty już zabudowane, głównie w układzie ulicznym. Z kolei tereny przeznaczone na cele budowlane a niezabudowane to tereny, które pierwotnie miały być wykorzystane na cele planowanej a nie ukończonej cementowni „Przyjaźń II”. Drogi dojazdowe do pól stanowią ok. 0,1 % wszystkich gruntów komunalnych. Z kolei lokalne ulice i drogi w większych ośrodkach osadniczych stanowią ok. 0,2 % g.k.

Biorąc pod uwagę wymienione wyżej uwarunkowania finansowe i prawne należy stwierdzić, że w najbliższej przyszłości **jednym z podstawowych instrumentów realizacji polityki przestrzennej** na szczeblu gminy, który musi znaleźć właściwe miejsce w działaniach samorządu, będzie odpowiednie zagospodarowanie **zasobów gruntów komunalnych (terenów po planowanej a nieukończonej w przeszłości cementowni „Przyjaźń-Wierzbica II”)** oraz przyciągnięcie większych inwestorów kreujących rozwój gospodarczy.

Do podstawowych uwarunkowań rzutujących na rodzaj i sposób zabudowy obszarów wiejskich należy także zaliczyć **stopień rozdrobnienia gospodarstw rolniczych** wyrażający się przeciętną wielkością areалу jednego gospodarstwa indywidualnego. Gmina Wierzbica zalicza się do grupy gmin w regionie i w kraju o niekorzystnej strukturze agrarnej, stwarzającej silne ograniczenia rozwoju produkcji towarowej i unowocześnienia rolniczego warsztatu pracy.

Uwzględniając fakt, że nawet w sprzyjających warunkach ekonomicznych poprawa struktury agrarnej jest procesem długotrwałym i wymaga równoległego podejmowania kosztownych działań osłonowych (tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem, uzupełnienia kwalifikacji, pomocy kredytowej, przyspieszenia scaleń i wymiany gruntów, rozwoju opieki społecznej dla rolników w wieku emerytalnym, itp.) należy przyjąć, że w dającej się przewidzieć przyszłości, dotychczasowy charakter zabudowy wiejskiej nie ulegnie większym zmianom, co jednak nie oznacza potrzeby kształtowania nowych jej struktur zwłaszcza determinowanych rozwojem gospodarki rynkowej i potrzebami dostosowania się do standardów EWG. Dotyczyć to będzie przede wszystkim przedsiębiorczości prywatnej, stanowiącej otoczenie produkcji rolniczej, która ze względu na uciążliwość lub brak warunków rozwojowych (np. z uwagi na gabaryty działek) nie może być lokalizowana na terenach zabudowy zagrodowej względnie na jej zapleczu. W wyniku polaryzacji ekonomicznej gospodarstw rolnych stopniowo tworzyć się będzie również grupa liderów wiejskich zwiększających areal gruntów i podejmujących produkcję zwierzęcą na skalę farmową.

Warunki lokalizacji tych gospodarstw winny przede wszystkim zapewniać prawidłową organizację produkcji rolniczej, w tym dogodne powiązanie z arealem, co nie zawsze jest możliwe w obrębie dotychczasowych terenów budowlanych. W takich przypadkach uzasadnione byłoby stworzenie możliwości swobodnej lokalizacji gospodarstwa w strefie produkcji polowej na terenach powiązanych z infrastrukturą techniczną wsi. Z drugiej strony, proces koncentracji ziemi powodował

będzie zwiększenie się grupy gospodarstw drobnych oraz użytkowników ziemi nie stanowiących gospodarstw, z których część może znaleźć zatrudnienie w charakterze pracowników rolnych. Zabudowa tej grupy gospodarstw winna być w miarę możliwości koncentrowana w obrębie zwartych terenów budowlanych, jak najbliżej centrów usługowo-mieszkaniowych.

Trudno jest jednak określić dokładniej tempo i zakres pożądanych zmian w zabudowie wiejskiej. W związku z tym problematyka ta winna być systematycznie analizowana i uściślana.

Uwarunkowania wynikające z obecnego stanu produkcji rolniczej i organizacji obsługi rolnictwa

Aktualna, wielogałęziowa struktura produkcji rolniczej gminy jest wypadkową możliwości przyrodniczo-glebowych oraz warunków ekonomicznych, a zwłaszcza opłacalności produkcji poszczególnych artykułów rolnych i możliwości ich zbytu.

Głównym kierunkiem produkcji rolnej jest chów bydła mlecznego oraz produkcja zbóż. Pozostałe gałęzie produkcji posiadają znaczenie marginesowe i nie odgrywają większej roli gospodarczej.

W strukturze przestrzennej gminy nie występują wyodrębniające się obszary specjalizacji rolniczej, jak również brak jest utrwalonych kierunków produkcji towarowej. Rolnictwo gminy posiada charakter surowcowy. Na terenie gminy brak jest zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego, które mogłyby stabilizować produkcję rolniczą.

Niekorzystna sytuacja występuje również w zakresie usług rolniczych, zwłaszcza mechanicznych i naprawczych sprzętu rolniczego (funkcjonują wyłącznie drobne usługi między sąsiedzkie). W zakresie uzbrojenia technicznego rolnictwa potrzeby melioracyjne gminy są zaspokojone.

Dużą część mieszkańców gminy trudni się rolnictwem, które stanowi ich podstawowe źródło dochodu. W związku z tym zasadne są działania gminy i powiatu wspierające nowoczesną produkcję roślinną i zwierzęcą. Na pierwszy plan wysuwa się prowadzona w wielu gospodarstwach rodzinnych produkcja mięsa i mleka. Wsparcia wymaga rozwijanie i promowanie „przyszłościowych” odmian produkcji roślinnej. Istotną kwestią w tym kontekście staje się zapewnienie na terenie gminy sprzyjających warunków do stworzenia bazy przetwórczej. Inne ważne zadanie na najbliższą przyszłość, to zainteresowanie przedsiębiorców, także spoza regionu, inwestowaniem w gminie.

2.6.4. Główne problemy przestrzenne w rolnictwie

W świetle analizy uwarunkowań rozwoju funkcji rolniczej, za główne problemy przestrzenne w tym dziale gospodarki uznaje się:

- niedostosowanie zagospodarowania obszarów wiejskich do wymogów gospodarki rynkowej i przewidywanych przekształceń w strukturze zabudowy,
- utrzymujące się dysproporcje pomiędzy produkcją a zagospodarowaniem surowców rolniczych,
- niedobór pozarolniczych czynników aktywizacji na terenach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (zalesienia, zagospodarowanie turystyczne, rozwój przedsiębiorczości, itp.),

- nieład przestrzenny i zły stan sanitarny znacznej części zabudowy rolniczej, stwarzający ograniczenie zagospodarowania, zwłaszcza na terenach atrakcyjnych krajobrazowo i turystycznie.

2.7. Leśnictwo

2.7.1. Uwarunkowania rozwoju funkcji leśnej wynikające z diagnozy stanu istniejącego

Gmina Wierzbica charakteryzuje się najniższym wskaźnikiem lesistości na obszarze województwa, zajmują one jedynie 220 ha czyli 2,34 % powierzchni. Lasy te należą do właścicieli indywidualnych lub wspólnot mieszkańców wsi. Własność Lasów Państwowych w zarządzie Nadleśnictwa Marcule stanowi tylko jedna działka leśna na terenie Zalesic. Jest to las, w którym dominującym gatunkiem jest sosna. Lasy prywatne nie posiadają Planu Urządzenia Lasu.

2.7.2. Uwarunkowania rozwoju funkcji leśnej

Gmina Wierzbica ma opracowany program zalesiania w formie wyznaczonej granicy polno-leśnej. Do zalesienia zostały przeznaczone obszary o gorszej klasie bonitacyjnej gleb występujące na obrzeżach gminy.

Do podstawowych uwarunkowań rozwoju i kształtowaniu funkcji leśnej zalicza się:

- znaczny areal gruntów nieekonomicznych dla rolnictwa, który skupia się na terenach przyleśnych sąsiednich gmin przy południowej oraz północno-wschodniej granicy gminy,
- możliwości powiązania zalesień z ewentualnym rozwojem zabudowy turystycznej i turystyczno-letniskowej.

Poprawa stanu lesistości powinna następować sukcesywnie wskutek objęcia dolesieniami kolejnych gruntów w gminie. Zalesienia w gminie mają na celu zagospodarowanie gruntów najłabszych i odłogujących oraz ograniczenie rozdrobnienia istniejących lasów poprzez tzw. dolesianie luk i tworzenie kompleksów leśnych.

W ubiegłym roku w gminie Wierzbicy zalesiono ok. 8,15 ha co uplasowało gminę Wierzbica na drugim miejscu, po gminie Przytyk (10,33 ha), w zakresie powierzchni gruntów poddanych zalesieniu w ubiegłym roku w powiecie radomskim. Środki na zalesianie pochodziły z budżetu państwa, WFOŚiGW, PFOŚiGW oraz ARiMR.

2.8. Ludność

Zgodnie z danymi z Rocznika Statystycznego województwa mazowieckiego gminę Wierzbica w 2005 r. zamieszkiwało 10 084 osób z czego 5 141 osób to mężczyźni, 4 943 osoby to kobiety (*tabela 10*).

W młodym pokoleniu da się zauważyć wyraźną przewagę w liczbie mężczyzn i chłopców nad kobietami i dziewczętami (*tabela 11*). Najwyraźniej widać ją w grupie 4 – 5 lat, gdzie na 100 chłopców przypada 84 dziewczęta oraz w grupie 16 – 17 lat, gdzie na 100 mężczyzn przypada 83 dziewczęta. Różnica w liczbie kobiet i mężczyzn wyrównuje się w kolejnych grupach wiekowych.

TABELA 10. LUDNOŚĆ – STAN NA 2005 R. - DANE WG DANYCH Z ROCZNIKA STATYSTYCZNEGO
WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

OGÓLEM <i>L</i>				10084
MĘŻCZYŹNI <i>Lm</i>				5141
KOBIETY <i>Lk</i>				4943
W WIEKU	PRZED - PRODUKCYJNYM	RAZEM	<i>Ld</i>	2399
		W TYM KOBIECY	<i>Ldk</i>	1143
	PRODUKCYJNYM	RAZEM	<i>Lp</i>	6261
		W TYM KOBIECY	<i>Lpk</i>	2842
	PO-PRODUKCYJNYM	RAZEM	<i>Ls</i>	1424
		W TYM KOBIECY	<i>Lsk</i>	958
NA 1 KM²				107
NA 100 MĘŻCZYŹN PRZYPADA KOBIECY				96
W WIEKU NIEPRODUKCYJNYM NA 100 OSÓB W WIEKU PRODUKCYJNYM				61

TABELA 11. LUDNOŚĆ WEDŁUG PŁCI I WIEKU ZAMELDOWANYCH NA POBYT STAŁY LUB CZASOWY –
STAN NA 31-12-2006 R. - DANE UZYSKANE Z URZĘDU GMINY WIERZBICA*

WIEK	OGÓLEM	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY	W ODSETKACH STRUKTURA PIONOWA		NA 100 MĘŻCZYŹN PRZYPADA KOBIECY
				MĘŻCZYŹNI	KOBIETY	
1	2	3	4	6	7	8
0 - 2	330	163	167	3,1	3,3	102,5
3 - 4	112	55	57	1,0	1,1	103,6
4 - 5	222	121	101	2,3	2,0	83,5
6	96	51	45	1,0	0,9	88,2

7	112	64	48	1,2	0,9	75,0
8 - 12	707	359	348	6,8	6,8	96,9
13 - 15	495	252	243	4,8	4,8	96,4
16 - 17	324	177	147	3,4	2,9	83,1
18	180	98	82	1,9	1,6	83,7
19 - 65		3500		66,4		
19 - 60			2945		57,6	
> 65		434		8,2		
> 60			926		18,1	
Ogółem	10385	5274	5109	100	100	96,9

* Opracowano na podstawie danych z Urzędu Gminy w Wierzbicy

Gmina Wierzbica, wśród okolicznych gmin w powiecie radomskim, charakteryzuje się średnim poziomem ilości mieszkańców. Ustępuje w tym aspekcie gminom: Iłża, Skaryszew i Kowala. Gminy Iłża i Skaryszew obszarowo są dużo większe od gminy Wierzbica.

Z poniżej przedstawionych danych wynika iż, obok gminy Kowala gmina Wierzbica ma najwyższy wskaźnik gęstości zaludnienia.

TABELA 12. LUDNOŚĆ W ZIEMSKIM POWIECIE RADOMSKIM W WYBRANYCH GMINACH W 2005 R.

NAZWA GMINY	LUDNOŚĆ OGÓŁEM	LICZBA KOBIET NA 100 MĘŻCZYŹN	POWIERZCHNIA W KM ²	GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA NA 1 KM ²
WIERZBICA	10 084	96	94	107,3
IŁŻA	15 684	106	256	61,3
JASTRZĄB	5 086	104	55	92,5
KOWAŁA	10 571	99	75	140,9
MIRÓW	3 811	96	53	71,9
OROŃSKO	5 724	102	82	69,8
SKARYSZEW	13 288	101	171	77,7

Zestawienie liczby ludności w poszczególnych sołectwach zostało opracowanych wg danych uzyskanych w Urzędzie Gminy (*tabela 13*).

Najliczniejsza ludność zamieszkuje sołectwa: Wierzbica – 4013 osób oraz Ruda Wielka – 1364 osób, najmniejsze zaludnienie występuje na terenie sołectwa Stanisławów – 145 osób i Podgórci – 168 osób.

TABELA 13. LUDNOŚĆ OGÓŁEM WG OBRĘBÓW EWIDENCYJNYCH W GMINIE WIERZBICA W LATACH 1994-2006*.

L.P.	OBREB EWIDENCYJNY	1994 R.	1998 R.	2003 R.	2006 R.
1	ZALESICE	742	778	802	821
2	WIERZBICA	4377	4414	4360	4256
3	SULISZKA	236	241	233	225
4	STANISŁAWÓW	130	150	153	145

5	RZECZKÓW	602	587	578	567
6	RUDA WIELKA	1286	1391	1398	1364
7	POMORZANY	489	498	480	479
8	POLANY KOLONIA	791	789	797	264
9	POLANY				531
10	PODGÓRKI	160	171	177	168
11	ŁĄCZANY	659	674	699	695
12	DĄBRÓWKA WARSZAWSKA	721	640	639	660
13	BŁĘDÓW	161	181	189	191
RAZEM		10354	10514	10505	10366

* Opracowano na podstawie danych z Urzędu Gminy w Wierzbicy

STRUKTURA DEMOGRAFICZNA

ludności w 2005 roku w gminie Wierzbica przedstawiała się następująco:

współczynniki charakteryzujące strukturę demograficzną ludności

współczynnik feminizacji Wf [%]	96,1 %	100xLk/Lm
współczynniki obciążenia ekonomicznego (stosunek liczby ludności w grupach produkcyjnych):		
Wdz [%] (przedprodukcyjnych do produkcyjnych)	38,3 %	100xLd/Lp
Ws [%] (poprodukcyjnej do produkcyjnej)	22,7 %	100xLs/Lp
Wo [%] (łącznie nieprodukcyjnej do produkcyjnej)	61,1 %	100x(Ld+Ls)/Lp
współczynnik starości dem. Wsd [%]	14,1 %	100xLs/L

Podsumowując strukturę demograficzną gminy można stwierdzić przewagę liczby mężczyzn nad liczbą kobiet oraz przewagę liczby ludności w wieku produkcyjnym nad pozostałymi dwiema grupami wieku ludności tj. przedprodukcyjnej i poprodukcyjnej.

Na stan ludności w gminie ma wpływ liczba zawieranych małżeństw, liczba dzieci w rodzinie oraz wymieralność i migracja.

W gminie Wierzbica ogólny przyrost naturalny utrzymuje się w wartościach dodatnich, co jest korzystną tendencją w stosunku do województwa, gdzie przyrost naturalny w ostatnich latach jest ujemny (-0,34 na 1000 ludności).

Ogólne saldo migracji z powiatu radomskiego jest dodatnie i utrzymuje się raczej na stałym poziomie. Z kolei gminę Wierzbica w roku 2006 r. opuściło 126 osób, przy czym napłynęło 88 osób co w rezultacie dało ujemne saldo migracji (-38).

TABELA 14. RUCH NATURALNY LUDNOŚCI W 2005 ROKU W GMINIE WIERZBICA

W LICZBACH BEZWZGLĘDNYCH				NA 1000 LUDNOŚCI			
MALŻEŃSTWA	URODZENIA ŻYWE	ZGONY	PRZYROST NATURALNY	MALŻEŃSTWA	URODZENIA ŻYWE	ZGONY	PRZYROST NATURALNY
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>
Rok 2005							
53	99	94	5	5,20	9,70	9,21	0,49
Rok 2006*							
brak danych	124	97	27	brak danych	11,96	9,36	2,6

* Opracowano na podstawie danych z Urzędu Gminy w Wierzbicy

**TABELA 15. MIGRACJE WEWNĘTRZNE I ZAGRANICZNE LUDNOŚCI NA POBYT STAŁY W 2005 ROKU
W POWIECIE RADOMSKIM**

NAPLYW			ODPLYW			SALDO MIGRACJI		OGÓLNE SALDO MIGRACJI NA 1000 LUDNOŚCI
OGÓLEM	Z MIAST	Z ZAGRANI CY	OGÓLEM	DO MIAST	Z ZA GRANICĘ	OGÓLEM	W TYM ZAGRANI CZNYCH	
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>8</i>	<i>9</i>
Rok 2005 (POWIAT RADOMSKI)								
1643	1123	8	1415	891	3	+228	+5	+1,57
Rok 2006* (GMINA WIERZBICA)								
88			126			-38		-12,15

* Opracowano na podstawie danych z Urzędu Gminy w Wierzbicy

2.9. Mieszkalnictwo

O poziomie życia ludności w dużym stopniu decydują warunki mieszkaniowe. W roku 2006 w gminie Wierzbica oddano do użytku jedynie 9 mieszkań. Wszystkie z nich stanowiły budynki

indywidualne. W porównaniu z gminami sąsiednimi - w Wierzbicy występuje jeden z najmniejszych wskaźników mieszkań oddanych do użytkowania.

TABELA 16. ILOŚĆ ODDANYCH MIESZKAŃ W 2005 ROKU W GMINIE WIERZBICA I WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM WEDŁUG ROCZNIKA STATYSTYCZNEGO WOJ. MAZOWIECKIEGO 2006

	MIESZKANIA		POWIERZCHNIA UŻYTKOWA [m ²]		IZBY
	OGÓŁEM	W TYM W BUDYNKACH INDYWIDUALNYCH [%]	MIESZKAŃ	PRZECIĘTNA 1 MIESZKANIA	
WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE	28241	37,3	2 645 200	93,7	107 227
GMINA WIERZBICA	9	100	1148	127,6	51

Standardy zamieszkiwania na terenie gminy Wierzbica w porównaniu ze średnią wojewódzką oraz w stosunku do sąsiednich miast i gmin przedstawia *tabela 17.*

Największa liczba izb w mieszkaniu występuje na terenie gminy Kowala – 3,80 izby, jest to wartość zarówno większa od gm. Wierzbica – 3,52 jak i śr. wojewódzkiej – 3,51 izby, najmniejsza w gminie Mirów – 3,43 izby. Przeciętnie w województwie na 1 mieszkanie przypada 2,75 osoby, w gminie Wierzbica ta wartość jest wyższa i wynosi 3,67 osób/1 mieszk., najwięcej osób na jedno mieszkanie przypada w gminie Mirów (3,99 osób/1mieszk) i Orońsko: (3,91 osób/1mieszk.), najmniej w gminie Iłża – 3,42 osób/1mieszk.

Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania największa jest w gm. Skaryszew i wynosi 85,9 m², jest to więcej niż śr. wojewódzka – 67,1 m² i śr. wartość dla gminy Wierzbica – 71,2 m², najmniejsza średnia powierzchnia użytkowa jednego mieszkania występuje w gm. Mirów 71,1 m². W gminie Mirów również przypada najmniejsza powierzchnia użytkowa na 1 mieszkańca i wynosi ona 17,8 m²/osobę i jest to mniej o 1,6 m²/osobę w stosunku do gm. Wierzbica, która wynosi 19,4 m²/osobę.

W gminie Wierzbica notuje się zbyt wysoki wskaźnik przeciętnej liczby osób na jedno mieszkanie. Przeważają małe mieszkania, co odbija się na niskiej przeciętnej powierzchni użytkowej przypadającej na osobę.

Istniejący stan zasobów mieszkaniowych w gminie Wierzbica wskazuje na konieczność budowy nowych mieszkań, aby zwiększyć powierzchnię mieszkaniową na jedną osobę oraz zmniejszyć ilość osób zamieszkujących jedną izbę.

TABELA 17. Analiza standardów zamieszkiwania w oparciu o dane zawarte w Roczniku Statystycznym Woj. mazowieckiego w 2006 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	LICZBA IZB W MIESZKANIU	PRZECIĘTNA			
		LICZBA OSÓB		POWIERZCHNIA UŻYTKOWA W [M ²]	
		W 1 MIESZKANIU	NA 1 IZBĘ	1 MIESZKANIA	NA 1 OSOBE
GMINA WIERZBICA	3,52	3,67	1,05	71,2	19,4
ŚREDNIA WOJEWÓDZTWA	3,51	2,75	0,78	67,1	24,4
GMINA KOWALA	3,80	3,62	0,95	80,0	22,1
MIASTO I GMINA SKARYSZEW	3,77	3,82	1,01	85,9	22,5
MIASTO I GMINA IŁŻA	3,66	3,42	0,93	74,4	21,8
GMINA MIRÓW	3,43	3,99	1,16	71,0	17,8
GMINA JASTRZĄB	3,53	3,35	0,95	72,6	21,7
GMINA OROŃSKO	3,67	3,91	1,07	78,9	20,2

Z ogólnej liczby mieszkań w gminie Wierzbica w sieć wodociągową wyposażone jest 1853 mieszkań. Z kolei w sieć kanalizacyjną 292 mieszkania.

Gmina nie posiada sieci gazowej. System dystrybucyjny gazu bezprzewodowego jest dobrze w gminie zorganizowany. Nie przewiduje się budowy sieci gazowniczej, obecny system jest optymalny.

2.10. Infrastruktura ekonomiczna

2.10.1 Diagnoza bazy ekonomicznej

Funkcja ekonomiczna gminy

Bazę ekonomiczną gminy Wierzbica kształtuje w znacznym stopniu na terenie Wierzbicy przemysł, natomiast na obszarze gminy – rolnictwo.

Pozycja gospodarcza gminy

Gmina Wierzbica nie ma dobrej kondycji ekonomicznej. Nie ma tu prężnie działającego przemysłu czy usług. Największe zakłady przemysłowe zlokalizowane są przede wszystkim w Wierzbicy i Rzeczkowie. W tworzeniu bazy ekonomicznej gminy bierze przede wszystkim udział rolnictwo, które specjalizuje się głównie w produkcji zbóż i trzody chlewnej.

Zewnętrzne powiązania ekonomiczne

Rozwój zakładów przemysłowych gminy Wierzbica ma rozległe powiązania zewnętrzne zarówno z terenem województwa, jak również kraju i poza jego granicami.

Firma „*Rafiz*” *Strygner i Dyczkowscy sp.j.* od początku lat 90-tych specjalizuje się w projektowaniu i produkcji urządzeń do produkcji, przetwarzania i konfekcjonowania materiałów sypkich. Firma ta zaprojektowała i wyprodukowała szereg maszyn i urządzeń oraz linii technologicznych dla producentów i dystrybutorów takich produktów jak: cement, wapno, gips, kreda, dolomit, chemia budowlana, torf, węgiel drzewny, węgiel brunatny, grafit, nawozy sztuczne, herbicydy, tworzywa sztuczne pyliste i granulowane, parafina, soda, cukier, zboża, pasze, grys kukurydziany, itp.

Firma ta także oddała do użytku wiele kompletnych zakładów produkcyjnych w Polsce i za granicą. Jej klientami są renomowane firmy krajowe i zagraniczne, takie jak m.in.: Henkel, Kreisel, Lafarge, Alpol, Izolbet, Quick Mix, Optiroc, Terranova, Cedat, Anser, KGHM Polska Miedź, Trade Trans, Krex, Akzo Nobel - Nobiles, Śnieżka, ZCH Złotniki, Siarkopol, Conmix.

Wyroby i usługi eksportowane są także do takich krajów, jak: Ukraina, Rosja, Białoruś, Litwa, Łotwa, Niemcy, Serbia, Kazachstan, Rumunia, Egipt, Czechy, Mołdawia, Dubai.

Z kolei *Smurfit Kappa Poland* mający swoją fabrykę na terenie gminy Wierzbica jest częścią międzynarodowego koncernu Smurfit Kappa Group – wiodącego dostawcy opakowań na bazie papieru w Europie z silną pozycją w Ameryce Łacińskiej.

Pozostałe rodzaje działalności gospodarczej dotyczą głównie:

- usług transportu ciężarowego (związanego z działalnością zakładów przemysłowych),
- usług remontowo-budowlanych,
- przemysłu przetwórczego (zakład garbarski, przetwórstwo pierza)
- usług handlu

Warunkiem zewnętrznych powiązań ekonomicznych, jest dobrze rozwinięta sieć komunikacyjna. Gmina Wierzbica posiada dość dogodne powiązania komunikacji drogowej z gminami sąsiednimi oraz najbliższymi miastami, takimi jak: Radom, Starachowice.

Przez północno-zachodnią część gminy przebiega linia kolejowa Kraków – Kielce – Radom – Warszawa.

Rynek pracy i bezrobocie

Zatrudnienie

Gmina Wierzbica ma charakter rolniczo-przemysłowy. Na bazie niedziałającej już Cementowni LAFARGE zostały tu zlokalizowane mniejsze zakłady produkcyjne, głównie rozwinął

się przemysł materiałów budowlanych..

W ogólnej liczbie zatrudnionych mieszkańców gminy 49,7 % stanowią kobiety.

Podział zatrudnionych między sektorem publicznym a prywatnym jest na podobnym poziomie. Zatrudnieni w usługach nierynkowych pięciokrotnie przewyższają ilość osób zatrudnionych w usługach nierynkowych.

TABELA 18. Pracujący w 2005 roku

		GMINA WIERZBICA	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE
OGÓŁEM	OGÓŁEM	875	1 291 605
	W TYM KOBIETY	435	646 853
SEKTOR PUBLICZNY		444	511 375
SEKTOR PRYWATNY		431	780 230
Z LICZBY OGÓŁEM	USŁUGI RYNKOWE	76	617 231
	USŁUGI NIERYNKOWE	405	323 144

Bezrobocie

Bezpośrednim wynikiem procesów wolnorynkowych i prywatyzacyjnych związanych z przemianami w gospodarce narodowej, było pojawienie się bezrobocia. Przemiany struktur gospodarczych dotknęły również gminę Wierzbica.

Według Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu stan bezrobocia w powiecie radomskim od stanu wynoszącego 18,5% w 2000r. i 35,1% w 2004r. doszedł do 34,1% w 2005 r.

Ogólna liczba bezrobotnych w gminie Wierzbica stale rośnie z 1089 osób w 1999 r. do 1508 osób w 2005 r. (**tabela 19**). Liczba bezrobotnych kobiet w stosunku do ogólnej liczby osób bezrobotnych w gminie zmalała z 54% w 1999 roku do 49,0% w 2005 r.

Według danych z Rocznika statystycznego województwa mazowieckiego 2006 wynika, iż w powiecie radomskim z ogólnej liczby bezrobotnych aż 77 % zamieszkuje na wsi i aż 27 % bezrobotnych to osoby dotychczas niepracujące (**tabela 20**).

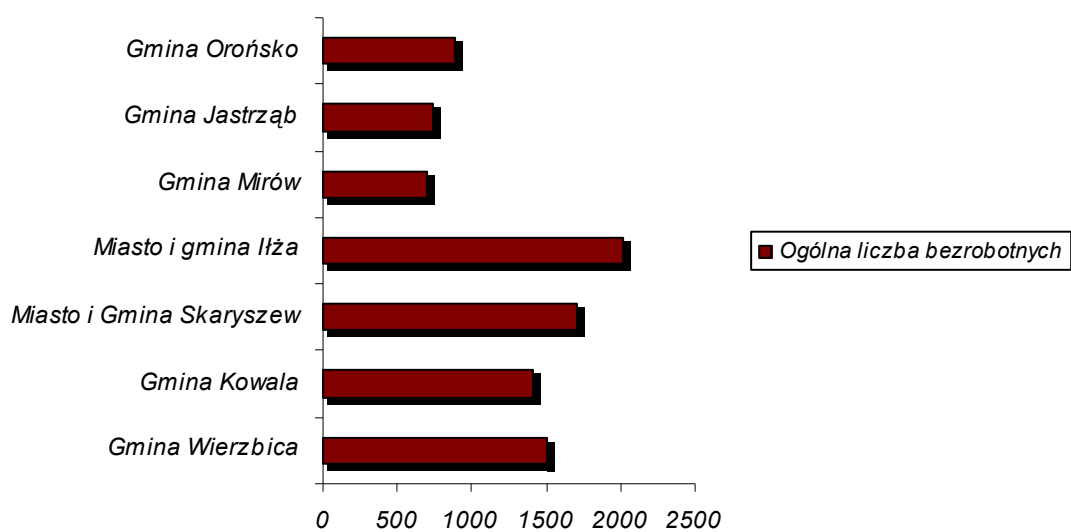
Problemem bezrobocia w gminach wiejskich jest nie tylko to, że dotyczy ono przede wszystkim osób najmłodszych w wieku produkcyjnym, ale i to, że bezrobocie jest ukryte. Gospodarstwa wiejskie są w wielu przypadkach gospodarstwami socjalnymi, produkują tylko na własne potrzeby.

Bez znaczących przemian zarówno w sferze produkcji rolnej jak i przetwórstwie oraz usług w otoczeniu rolniczym – problem rynku pracy będzie narastał.

Tabela 19. Bezrobocie w Wierzbicy i gminach sąsiednich

	OGÓŁEM	MĘŻCZYŹNI	KOBIETY
ROK 1999			
POWIAT RADOMSKI	35 510	16 125	19 385

GMINA WIERZBICA	1089	495	594
ROK 2005			
WOJEWÓDZTWO	332 525	166 248	166 277
GMINA WIERZBICA	1508	769	739
GMINA KOWAŁA	1417	683	734
MIASTO I GMINA SKARYSZEW	1711	895	816
MIASTO I GMINA IŁŻA	2021	1031	990
GMINA MIRÓW	694	349	345
GMINA JASTRZĄB	743	348	395
GMINA OROŃSKO	885	425	460

TABELA 20. BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI I OFERTY PRACY W 2005 ROKU

		POWIAT RADOMSKI	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE
BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI	OGÓLEM	19 462	332 525
	Z LICZBY ZAMIESZKALI NA WSI	15 083	142 412

	OGÓLEM	DOTYCHCZAS NIEPRACYJĄCY	5 200	84 797
		ZWOLNIENI Z PRZYCZYŃ DOTYCZĄCYCH ZAKŁADU PRACY	2 115	19 190
		POSIADAJĄCY PRAWO DO ZASIŁKU	3 164	43 941
STOPA BEZROBOCIA ZAREJESTROWANEGO W %			34,1	13,8
BEZROBOTNI NOWO ZAREJESTROWANI			14 749	293 256
BEZROBOTNI WYREJESTROWANI	OGÓLEM		15 466	313 667
	W TYM Z TYTUŁU PODJĘCIA PRACY		6 354	139 369
OFERTY PRACY			27	2 057

2.10.2. Działalność gospodarcza

Struktura podmiotów gospodarczych

Na terenie gminy Wierzbica w 2005 r. przeważały firmy zaliczane do sektora prywatnego – 572 podmiotów spośród 616 zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (*tabela 21*). Podmiotów sektora publicznego było jedynie 44. Spółek cywilnych w gminie było 35, spółek handlowych tylko 11, fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych w sumie 6 oraz żadnej spółdzielni na terenie gminy. Osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą było 347.

TABELA 21. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sektorów oraz wybranych form prawnych w 2005 r. – dane wg Rocznika Statystycznego woj. mazowieckiego 2006 r.

Ogółem	sektor		Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne	Spółdzielnie	Spółki handlowe	Spółki cywilne	Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
	publiczny	prywatny					
Gmina Wierzbica							
616	44	572	6	-	11	35	347
Województwo mazowieckie							
601 721	14 057	587 664	13 327	3275	63 588	51 750	442 480

Z pośród ogólnej liczby 616 podmiotów gospodarki narodowej najwięcej podmiotów prowadziło działalność gospodarczą z zakresu handlu i napraw – 209 (33,9 % ogółu podmiotów), kolejną pod względem liczebności jest grupa podmiotów trudniących się budownictwem – 103 (16,7% ogółu) (*tabela 22*). Jest to tendencja zbliżona do średnio wojewódzkiej, w której także dominują podmioty sektora handlu i napraw (32,5%). Drugą w kolejności grupą podmiotów (obsługa nieruchomości i firm) – zajmuje się 18 % ogółu podmiotów w województwie. Z kolei w gminie Wierzbica sektor obsługi nieruchomości zajmuje piątą pozycję (10,6%), za handlem i naprawami, budownictwem (16,7%), transportem i gospodarką magazynową (13,1%) oraz sektorem przemysłowym (10,7%).

Najmniej liczną grupą podmiotów gospodarki narodowej zarówno w województwie jak i gminie Wierzbica zajmowało się rolnictwem, łowiectwem i leśnictwem (ok.2%).

TABELA 22. PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ ZAREJESTROWANE W REJESTRZE REGON WG SEKTORÓW ORAZ WYBRANYCH FORM PRAWNYCH W 2005 R. – DANE WG ROCZNIKA STATYSTYCZNEGO WOJ. MAZOWIECKIEGO 2006

WYSZCZEGÓLNIENIE	GMINA WIERZBICA	GMINA WIERZBICA OGÓLEM W %	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE	WOJEWÓDZTWO OGÓLEM W %
OGÓLEM	616	100	601721	100
ROLNICTWO, ŁOWIECTWO I LEŚNICTWO	15	2,4	11745	2
PRZEMYSŁ	66	10,7	63555	10,6
BUDOWNICTWO	103	16,7	58080	9,7
HANDEL I NAPRAWY	209	33,9	195751	32,5
TRANSPORT, GOSPODARKA MAGAZYNOWA I ŁACZNOŚĆ	81	13,1	48819	8,1
OBŚLUGA NIERUCHOMOŚCI I FIRM	65	10,6	108384	18
POZOSTAŁE SEKCJE	14	2,3	34652	5,8

Przemysł

Głównymi gałęziami przemysłu na obszarze gminy Wierzbica jest przemysł wydobywczy, mineralny oraz w mniejszym stopniu przemysł lekki. Działalność przemysłowa skupiona jest głównie na obszarze miejscowości Wierzbica i w jego bezpośrednim sąsiedztwie. Przemysł stanowi podstawowe źródło utrzymania dla mieszkańców miasta.

Do najważniejszych zakładów produkcyjnych skupionych w Gminie Wierzbica należą:

- Smurfit Paper Sack Polska Sp. z o.o. Rzeczków;
- "REMUR - TRANS" Sp.z o.o. Wierzbica;
- Spółka "RAFIZ" - Strygner Jerzy i Dyczkowsky;
- "TOMAR" - s.c. Jarząbek Tomasz i Stanisław, Rzeczków;
- "HENMAR" - s.c. Krystyna i Henryk Piechurscy;
- Garbarnia "ZADORA" Dorota i Robert Załęccy;
- REM - WIERZBICA, Rzeczków Kolonia

Bardzo dobrze rozwinięta jest także sieć sklepów branży spożywczej i budowlanej oraz usług.

Rolnictwo

Rolnictwo jest głównym zajęciem i podstawowym źródłem utrzymania ludności zamieszkującej teren gminy. W gminie Wierzbica dominują indywidualne gospodarstwa rolne ze średnim arealem 5,0 ha. W ogólnej powierzchni gminy 87,8 % stanowią użytki rolne. Z powierzchni użytków rolnych, 75,3 % stanowią grunty orne, a 11,6 % łąki i pastwiska.

Potencjalne możliwości rolnictwa są niewielkie. Niska bonitacja gleb powoduje dominację w produkcji roślinnej, głównie zbóż i roślin pastewnych, natomiast w produkcji zwierzęcej chów trzody chlewnej i bydła mlecznego.

Najcenniejsze rolniczo grunty koncentrują się w centralno-zachodniej części gminy, które stanowią wyłącznie grunty orne. Nieco gorsze grunty występują w zachodniej części gminy, natomiast słabe o niskiej przydatności rolniczej na obrzeżach południowych, północno-wschodnich.

Na terenie gminy Wierzbica nie funkcjonują zakłady przetwórstwa rolno-spożywczego. W zakresie obsługi rolnictwa, na terenie gminy działa sektor prywatny.

**TABELA 23. STRUKTURA GOSPODARSTW ROLNYCH I NIERUCHOMOŚCI W GMINIE WIERZBICA
W 2006 ROKU***

L.P.	SOLECTWO	DO 1,0 HA	1,1-2,0	2,1-5,0	5,1-7,0	7,1-10,0	10,1-15,0	15,1 I WIĘCEJ	RAZEM
1	BŁĘDÓW	31	36	19	5	2	2	0	95
2	DĄBRÓWKA WARSZAWSKA	117	107	89	11	6	4	0	334
3	ŁĄCZANY	56	55	88	21	13	3	0	236
4	POLANY	75	90	82	37	17	15	6	322
5	POLANY KOLONIA	70	44	31	8	5	3	4	165
6	PODGÓRKI	27	28	23	11	5	2	0	96
7	POMORZANY	59	45	59	37	13	6	0	219
8	POMORZANY KOLONIA	12	23	17	1	2	0	0	55
9	RUDA WIELKA	276	173	106	11	5	1	0	572
10	RZECZKÓW	96	88	95	15	4	1	0	299
11	SULISZKA	31	43	38	13	8	4	2	139
12	WIERZBICA	76	49	67	15	13	4	4	228
	WIERZBICA OSIEDLE	675	188	147	23	12	9	2	1056
13	WIERZBICA KOLONIA	16	28	42	11	5	6	1	109
14	ZALESICE	49	42	52	29	6	7	4	189
15	ZALESICE KOLONIA	63	46	25	1	1	1	0	137
16	STANISŁAWÓW	22	30	19	3	0	0	0	74
	OGÓLEM:	1751	1115	999	252	117	68	23	4325

* Opracowano na podstawie danych z Urzędu Gminy w Wierzbicy

W gminie Wierzbica w 2006 r. było 4325 gospodarstw indywidualnych i nieruchomości z tego 23,1 % o powierzchni od 2,1 ha do 5,0 ha, 25,8 % o powierzchni do 2,0 ha i 5,8 % o powierzchni od 5,1 do 7,0 ha. Gospodarstwa duże ponad 10 ha stanowiły łącznie 2,1 % i występowały głównie w Polanach, Pomorzanych i Wierzbicy.

Najwięcej nieruchomości ogółem było w Wierzbicy 32,2%, Rudzie Wielkiej 13,2%, Dąbrówce Warszawskiej 7,7 % i Polanach 7,4%.

Działek (do 1 ha) było w gminie 1751, z tego 43,8 % w Wierzbicy, 15,8 % w Rudzie Wielkiej i 6,7 % w Dąbrówce Warszawskiej.

We wsi Wierzbica znajduje się również jeden zespół ogródków działkowych.

2.10.3. Budżet gminy Wierzbica

Dochody gminy Wierzbica są niższe od dochodów średnich województwa, w 2005 r. dochód gminy Wierzbica wyniósł 18 154,5 tys. zł przy dochodzie województwa mazowieckiego wynoszącej 5 394 154,5 tys. zł. (*tabela 24*). W gminie niższe niż średnia wojewódzka są też dochody na 1 mieszkańca. W gminie w 2005 r. było to 1,799 tys. zł, a w województwie 1,816 tys. zł.

Gmina ponosi bardzo małe nakłady na inwestycje w stosunku do dochodów ogółem (poniżej 1%), gdy dla porównania w województwie nakłady na inwestycje stanowią ok. 22,4 % dochodów.

Dochody budżetu gminy obejmują dochody własne gminy, dotacje i subwencje przekazywane gminie z budżetu państwa (*tabela 25*). Dochody własne osiągane przez gminę Wierzbica stanowią 41% ogółu dochodów. Dotacje z budżetu państwa oraz subwencje ogólne w gminie Wierzbica stanowią łącznie 16 %, co oznacza, że są dużo niższe niż średnia gmin wojewódzka.

Wydatki bieżące gminy w 2005 r. kształtowały się na poziomie 76,8 % ogólnych wydatków. Z kolei wydatki inwestycyjne w wysokości 149,6 tys. zł. Stanowiły jedynie 0,8 % wszystkich wydatków gminy Wierzbica.

Na wielkość dochodów własnych gminy Wierzbica, kształtujących się na poziomie 7 434, 5 tys. zł w 2005 r. wpływ na wiele rodzajów podatków, z których najistotniejszy dochód daje gminie podatek od nieruchomości – 2 826,5 tys. zł, oraz udział w podatku od osób fizycznych – 1 588,8 tys. zł, najmniej istotne są dochody gminy pochodzące z podatku od osób prawnych (39, 2 tys.) oraz od podatku rolnego – 275,9 tys. zł. (*tabela 26*).

Dochody i wydatki gminy Wierzbica na jednego mieszkańca w 2005 r. były podobne: dochody 1 799,26 zł, wydatki 1 764,9 zł. (*tabela 27*). Dochody własne na jednego mieszkańca gminy wyniosły 737 zł, a wydatki inwestycyjne na jednego mieszkańca wyniosły 14,9 zł.

TABELA 24. Dochód i wydatki gminy Wierzbica w stosunku do średniej wojewódzkiej opracowane na podstawie Rocznika Statystycznego woj. mazowieckiego 2006 r.

WYSZCZEGÓLNIENIE	2005 ROK	
	GMINA WIERZBICA	WOJEWÓDZTWO MAZOWIECKIE
Dochody ogółem [w tys. zł.]	18 154,5	5 394 154,5
Dochody na 1 mieszk. [w tys. zł.]	1,799	1,816
Wydatki inwestycyjne [w tys. zł.]	149,6	1 211 611,6
Udział % wydatków na inwestycje w dochodach ogółem	0,82	22,46

TABELA 25. DOCHODY I WYDATKI BUDŻETU GMINY WIERZBICA W 2005 R. – DANE WG ROCZNIKA

STATYSTYCZNEGO WOJ. MAZOWIECKIEGO 2006

JEDNOSTKA A	DOCHODY				WYDATKI				
	OGÓLEM	WŁASNE	DOTACJE Z BUDŻETU PAŃSTWA	SUBWENCJE OGÓLNE	OGÓLEM	BIEŻĄCE	DOTACJE	INWESTY- CYJNE	ŚWIADCZENIA NA RZECZ OSÓB FIZYCZNYCH
	W TYS. ZŁ				W TYS. ZŁ				
Gmina Wierzbica	18 154,5	7 434,5	2 913,0	7 807,1	17 807,8	13 676,3	226,9	149,6	3347,1
Jednostka	w %				w %				
Gmina Wierzbica	100,0	41,0	16,0	43,0	100,0	76,8	1,3	0,8	18,8

TABELA 26. DOCHODY BUDŻETU GMINY WIERZBICA W 2005 R. – DANE WG ROCZNIKA STATYSTYCZNEGO WOJ. MAZOWIECKIEGO 2006

DOCHODY WŁASNE	W TYM					
	UDZIAŁ W PODATKU OD OSÓB PRAWNYCH	UDZIAŁ W PODATKU OD OSÓB FIZYCZNYCH	PODATEK ROLNY	PODATEK OD NIERUCHO- MOŚCI	PODATEK OD ŚRODKÓW TRANSPORTO- WYCH	DOCHODY Z MAJĄTKU
W TYS. ZŁ						
7434,5	39,2	1588,8	275,9	2826,5	363,6	320,3

TABELA 27. DOCHODY I WYDATKI BUDŻETU GMINY WIERZBICA NA JEDNEGO MIESZKAŃCA W 2005 R. – DANE WG ROCZNIKA STATYSTYCZNEGO WOJ. MAZOWIECKIEGO 2006

DOCHODY		WYDATKI	
OGÓLEM NA 1 MIESZKAŃCA	Z LICZBY OGÓLEM DOCHODY WŁASNE NA 1 MIESZKAŃCA	OGÓLEM NA 1 MIESZKAŃCA	Z LICZBY OGÓLEM WYDATKI INWESTYCYJNE NA 1 MIESZKAŃCA
W ZŁOTYCH			
1799,26	737	1764,90	14,8

2.11. Infrastruktura społeczna

2.11.1. Oświata i wychowanie

Aktualnie na terenie gminy Wierzbica funkcjonuje:

- 7 szkół podstawowych
- 2 publiczne gimnazja

– 6 przedszkoli

➤ **Przedszkola**

W gminie Wierzbica działa 6 przedszkoli samorządowych. Znajdują się one w poniżej wymienionych miejscowościach:

TABELA 28. ILOŚĆ DZIECI W PLACÓWKACH PRZEDSZKOLNYCH W ROKU SZKOLNYM 2006/2007

LOKALIZACJA PRZEDSZKOLA	LICZBA DZIECI
RUDA WIELKA	51
WIERZBICA	90
DĄBRÓWKA WARSZAWSKA	25
ZALESICE	28
ŁĄCZANY	28
POLANY	22

Według danych zawartych w Roczniku statystycznym województwa mazowieckiego 2006 w roku szkolnym 2005/2006 ogółem wszystkie przedszkola funkcjonujące na terenie gminy Wierzbica posiadały 283 miejsca, w tym liczba dzieci uczęszczających do tych placówek wynosiła 213 osób przy ogólnej liczbie dzieci w wieku przedszkolnym wynoszącej 219 osób.

TABELA 29. WYCHOWANIE PRZEDSZKOLNE W ROKU SZKOLNYM 2005/2006

	GMINA WIERZBICA	
PLACÓWKI	OGÓLEM	7
	W TYM PRZEDSZKOLA	6
MIEJSCA W PRZEDSZKOLACH		283
ODDZIAŁY	OGÓLEM	11
	W TYM W PRZEDSZKOLACH	10
DZIECI	OGÓLEM	219
	W TYM W PRZEDSZKOLACH	213

➤ **Szkoły podstawowe i gimnazja**

W gminie znajduje się siedem szkół podstawowych sześcioklasowych. Szkoły podstawowe znajdują się w Wierzbicy, Rudzie Wielkiej, Dąbrówce Warszawskiej, Zalesicach, Łączanach, Polanach, Suliszce. Szkoła w Suliszce zostanie zlikwidowana od września 2008 roku decyzją Rady Gminy zatwierdzoną przez Kuratorium Oświaty.

W aktualnym systemie oświaty na terenie gminy prowadzone są także dwa gimnazja w Wierzbicy i Rudzie Wielkiej. Generalną zasadą przy tworzeniu rejonów i siedzib gimnazjalnych była odpowiednia ilość dzieci, baza dydaktyczna i najlepsza kadra pedagogiczna.

TABELA 30. SZKOŁY PODSTAWOWE I GIMNAZJA DLA DZIECI I MŁODZIEŻY W ROKU SZKOLNYM 2005/2006

		GMINA WIERZBICA
SZKOŁY PODSTAWOWE	SZKOŁY	7
	POMIESZCZENIA SZKOLNE	60
	ODDZIAŁY	58
	UCZNIOWIE	969
	ABSOLWENCI	194
GIMNAZJA	SZKOŁY	2
	POMIESZCZENIA SZKOLNE	19
	ODDZIAŁY	21
	UCZNIOWIE	536
	ABSOLWENCI	166

TABELA 31. ILOŚĆ UCZNIÓW W SZKOŁACH PODSTAWOWYCH I GIMNAZJACH W ROKU SZKOLNYM 2006/2007

PLACÓWKI SZKOLNE	ILOŚĆ UCZNIÓW
<i>SZKOŁY PODSTAWOWE</i>	
WIERZBICA	329
RUDA WIELKA	222
DĄBRÓWKA WARSZAWSKA	101
ZALESICE	86
ŁĄCZANY	53
POLANY	98
SULISZKA	30
<i>GIMNAZJA</i>	
WIERZBICA	388
RUDA WIELKA	132

➤ **Szkolnictwo średnie**

Na terenie gminy funkcjonuje Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych, w którego skład wchodzi Liceum Ogólnokształcące oraz Liceum profilowane. W roku szkolnym 2006/2007 w liceum ogólnokształcącym uczy się 85 uczniów. Z kolei do liceum profilowanego uczęszcza 39 uczniów.

2.11.2. Ochrona zdrowia

Na terenie gminy Wierzbica istnieją trzy ośrodki zdrowia, które swym zasięgiem obejmują wszystkie sołectwa, są nimi:

- ośrodek zdrowia w Wierzbicy;
- ośrodek zdrowia w Łączanach;
- ośrodek zdrowia w Rudzie Wielkiej.

Zgodnie z normami urbanistycznymi, aktualnie nieobowiązującymi, służącymi jedynie

w celach porównawczych, jeden ośrodek zdrowia powinien obsłużyć ok. 4000 mieszkańców, a przychodnia specjalistyczna ok. 8000 mieszkańców.

W 2005 r. na jeden ośrodek zdrowia w gminie Wierzbica przypadało 3361 osób.

Na terenie gminy nie ma zlokalizowanego szpitala. Mieszkańcy gminy obsługiwani są przez szpitale w Radomiu i Iłży.

W obrębie gminy funkcjonuje jedna apteka zlokalizowana w Wierzbicy.

2.11.3. Opieka społeczna

Gmina ma wysokie bezrobocie oraz wysoki wskaźnik migracji zarobkowej, w związku z tym skala problemów społecznych ma znaczący wpływ na liczbę mieszkańców potrzebujących pomocy.

Na terenie gminy Wierzbica funkcjonuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej oraz Dom Pomocy Społecznej.

Liczba rodzin korzystających z pomocy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w latach 2003 - 2006 kształtowała się następująco:

TABELA 32. RODZINY OBJĘTE POMOCA GMINNEGO OŚRODKA POMOCY SPOŁECZNEJ W WIERZBICY

ROK	2003	2004	2005	2006
LICZBA RODZIN	800	690	480	493

W roku 2006 Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wierzbicy przyznał następujące zasiłki:

- a) zasiłki stałe - dla 48 rodzin;
- b) zasiłki okresowe – dla 249 rodzin;
- c) zasiłki celowe – dla 83 rodzin;
- d) usługi opiekuńcze – dla 11 rodzin;
- e) dożywianie dzieci – dla 187 rodzin.

Najczęstszymi przyczynami kwalifikującymi do udzielania pomocy przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej są:

- ✓ ubóstwo;
- ✓ bezrobocie;
- ✓ niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba;
- ✓ trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- ✓ potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietność;
- ✓ bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych;
- ✓ alkoholizm;
- ✓ zdarzenie losowe lub sytuacje kryzysowe;

Najczęściej problemy te są ze sobą sprzężone.

2.11.4. Kultura, sport, turystyka, wypoczynek

W Wierzbicy Osiedlu prowadzi działalność jedyny na terenie Dom Kultury. Na terenie gminy funkcjonuje także jedna Gminna Biblioteka Publiczna i punkty biblioteczne w Łączanach i Polanach (*tabela 33*).

TABELA 33. BIBLIOTEKI PUBLICZNE NA TERENIE GMINY WIERZBICA W 2005 R. (na podstawie danych z Rocznika statystycznego województwa mazowieckiego 2006 r.)

		GMINA WIERZBICA
BIBLIOTEKI PUBLICZNE		1
PUNKTY BIBLIOTECZNE		2
KSIĘGOZBIÓR W TYS. WOL.		43,1
CZYTELNICY		1076
WYPOŻYCZENIA W WOL.	W TYS.	15,1
	NA 1 CZYTELNIKA	14

Obsługę ludności w zakresie sportu pełni stadion oraz hala sportowa Ośrodka Sportowego LKS „Orzeł”. Ponadto działają także kluby sportowe: LUKS – Ruda Wielka i LKS Zalesice.

Ośrodki kultu religijnego rzymsko-katolickiego znajdują się w:

- ✓ Wierzbicy – 2 kościoły obsługujące również mieszkańców w Wierzbicy Kol. i Rzeczkowie;
- ✓ Łączanach – kościół zrzeszający także mieszkańców Pomorzan;
- ✓ Rudzie Wielkiej – kościół zrzeszający także mieszkańców Stanisławowa;
- ✓ Zalesicach – kaplica;
- ✓ Polanach – kaplica.

Na terenie gminy zlokalizowane są cmentarze:

- ✓ parafialny – w Wierzbicy, Rudzie Wielkiej, Łączanach i Dąbrówce Warszawskiej;
- ✓ żydowski (nieczynny) – w Wierzbicy;
- ✓ choleryczny (nieczynny) – w Wierzbicy.

Na terenie gminy Wierzbica brak jest hoteli raz innych ośrodków noclegowych.

2.12. Komunikacja

2.12.1. Komunikacja drogowa

Gmina Wierzbica zajmuje obszar 93,07 km², położona jest w południowej części województwa mazowieckiego

Położenie Wierzbicy najlepiej charakteryzują odległości od najbliższych większych ośrodków:

✓ Radom – 17 km	20 km
✓ Starachowice – 26 km	26 km
✓ Iłża – 15 km	17 km
✓ Szydłowiec – 15 km	15 km
✓ Skarżysko-Kam. – 29 km	30 km

Sieć drogowa

Gmina Wierzbica położona jest niejako w widełkach pomiędzy dwoma drogami krajowymi,

prowadzących ruch międzynarodowy oraz tranzytowy:

- o od zachodu nr 7. Gdańsk – Warszawa – Kraków - Chyżne (Budapeszt)
- o od wchodu nr 9 Radom – Rzeszów - Barwinek (Słowacja)
- o oraz dodatkowo od południa nr 42 Kamienna – Końskie - Skarżysko Kamienna-Starachowice – Rudnik

Drogi te omijają gminę i nie mają bezpośredniego wpływu na obsługę komunikacyjną, stanowią cel dalszych podróży.

W Wierzbicy łączą się dwie drogi wojewódzkie posiadające znaczenie dla węzła drogowego gminy.

W skład węzła wchodzi drogi wojewódzkie:

- nr 744 Radom – Wierzbica - gr. woj. mazowieckiego – Starachowice, łącząca ośrodek powiatowy (Radom) i okoliczne gminy, nie mająca większego znaczenia tranzytowego,
- nr 727 Klwów – Przysucha – Szydłowiec – Wierzbica, stanowiąca najdogodniejsze połączenie obszaru gminy z zachodnimi rejonami województwa i kraju.

Węzeł uzupełniają wybrane drogi powiatowe łączące obszar gminny z sąsiednimi gminami Kowala, Skarżyszew, Iłża (*tabela 34*).

Stan dróg wojewódzkich jest zadowalający, natomiast drogi powiatowe są w dużym stopniu

ulepszone, jednak ich wartość techniczną i eksploatacyjną należy uznać za nie spełniającą aktualnych wymogów transportu i komunikacji.

W odniesieniu do dróg powiatowych można stwierdzić, że ich stan techniczny w ostatnich latach uległ znacznemu pogorszeniu.

TABELA 34. WYKAZ DRÓG WOJEWÓDZKICH I POWIATOWYCH NA TERENIE GMINY WIERZBICA

LP.	NR DROGI NOWY (STARY)	NAZWA DROGI KLASA	DŁUGOŚĆ DROGI W KM	RODZAJ NAWIERZCHNI	
				ULEPSZ.(TWARDE)	NIE ULEPSZ.
DROGI WOJEWÓDZKIE - KLASA G					
1.	744	Radom-Starachowice	21,00	21,00	-
2.	727	Klwów - Przysucha - Szydłowiec - Wierzbica	16,00	16,00	-
Razem:			37,00	37,00	-
DROGI POWIATOWE - KLASA Z					
3.	3539W (34446)	Radom-Grębarzów-Polany	4,200	4,200	-
4.	3541W (34448)	Od drogi nr 744 - Zalesice	4,300	4,300	-
5.	3542W (34449)	Wierzbica-Modzrzewowice	7,300	7,300	-
6.	3545W (34452)	Wierzbica-Krzyżanowice	7,800	7,800	-
7.	3546W (34453)	Łączany-Pomorzany	2,600	2,600	-
8.	3556W (34467)	Wierzbica-Zbijów- gr.województwa	4,100	4,100	-
9.	3557W (34468)	Kowala-Ruda Wielka-Wierzbica	5,100	5,100	-
10.	4011W (34472)	Orońsko-Ruda Wielka	2,100	2,100	-
11.	3560W (34473)	Ruda Wielka-Dąbrówka Warszawska	4,400	4,400	-
Razem:			42,000	42,000	-
Razem gmina:			69,000	69,000	-

Drogi gminne mają jedynie znaczenie pomocnicze obsługując powiązania lokalne – międzywiejskie oraz bezpośrednio tereny budowlane.

TABELA 35. WYKAZ PUBLICZNYCH DRÓG GMINNYCH NA TERENIE GMINY WIERZBICA

L.P.	NOWY NUMER DROGI	STARY NUMER DROGI	LOKALIZACJA DROGI/NAZWA DROGI/MIASTO
1	351101W	3461001	Zalesice/granica gminy Wierzbica-Tomaszów
2	351102W	3461002	Podpladnica-Suliszka
3	351103W	3461003	Ruda Wielka-granica gminy Wierzbica-Tomaszów
4	351104W	3461004	Ruda Mała-Błędów
5	351105W	3461005	Ruda Wielka-Błędów-droga wojewódzka nr 744
6	351106W	3461006	Ruda Wielka -Kolonia Ruda Wielka
7	351107W	3461007	Rzeczków-Ługi Marianów-Polany
8	351108W	3461008	Łączany-Polany
9	351109W	3461009	droga gminna nr 351101W-Podgórki-Suliszka
10	351110W	3461010	Łączany-Głodna Wólka
11	351111W	3461011	Wierzbica-granica gminy Wierzbica-Mirówek
12	351112W	3461012	dr.wojewódzka nr 744-Polany Kolonia
13	351113W	3461013	Rzeczków-granica gminy Wierzbica-Wola Lipieniecka Duża
14	351114W	3461014	Wola Lipieniecka Mała-granica gminy Wierzbica-Rzeczków droga gminna nr 351114W-Rzeczków-droga gminna nr 351113W-
15	351115W	3461015	Kolonia Ruda
16	351116W	3461016	Sobków-Zalesice-droga powiatowa nr 3542W
17	351117W	3461017	droga przez wieś Sobków
18	351118W	3461018	Rzeczków-Rzeczków Kolonia
19	351119W	3461019	Rzeczków Kolonia-Osiedle Wierzbica
20	351120W	3461020	Ruda Wielka-dr.powiatowa nr 3557W

Podstawowym węzłem w/w dróg jest sołectwo Wierzbica. Z chwilą uruchomienia produkcji cementu wystąpi potrzeba wybudowania obwodnicy miejscowości na kierunku dróg wojewódzkich w celu uchronienia mieszkańców przed zwiększonym natężeniem ruchu samochodów ciężarowych z naczepami – cementowozów

Ogółem na terenie Gminy Wierzbica leży 37 km dróg wojewódzkich, 42 km dróg powiatowych oraz 162 km dróg gminnych.

Stan techniczny dróg jest zróżnicowany, ogólne można ocenić jako niezadowalający.

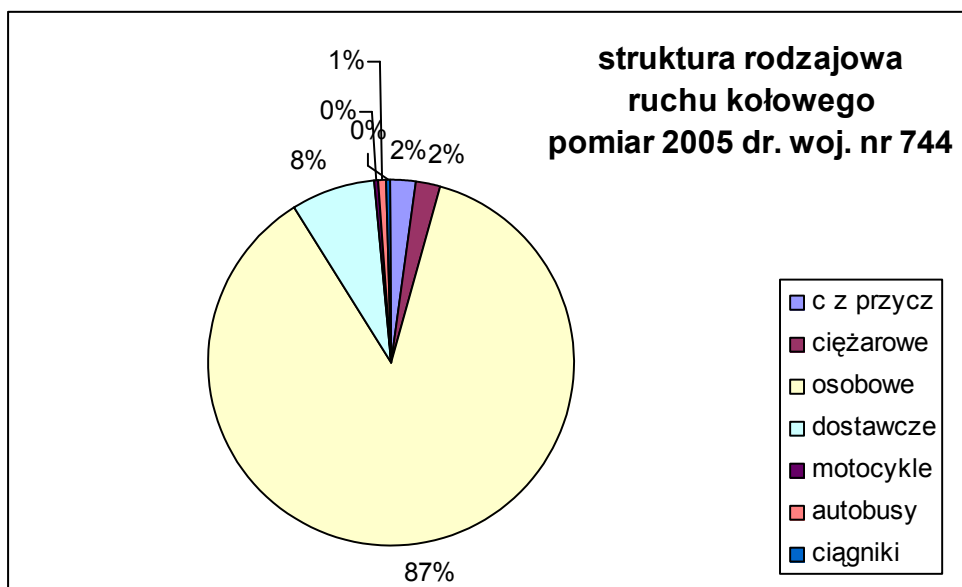
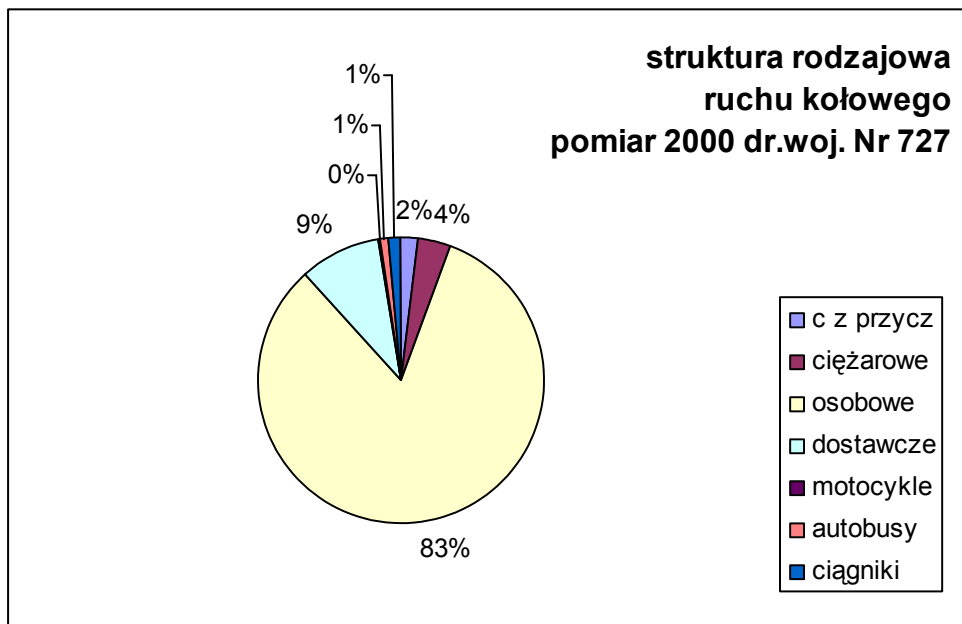
Ruch drogowy

Ocena wielkości ruchu drogowego dokonana na podstawie pomiarów generalnych wykonywanych w okresach 5-cio letnich wskazuje, że po okresie stagnacji gospodarczej (lata 1975 – 1990) kiedy to ruch utrzymywał się na prawie niezmiennym poziomie, nastąpił jego stopniowy wzrost a w ostatnich dwóch pomiarach utrzymuje się jego niewielki wzrost.

TABELA 36. RUCH DROGOWY ZGODNIE Z DANymi Z DWÓCH OSTATNICH GPK

NR DROGI	ODCINEK DROGI	RUCH W POJ./DOBE W ROKU	
		2000	2005
727	Szydłowiec – Wierzbica	2104	2293
744	Radom – Wierzbica	5547	5306
744	Wierzbica - gr. woj	3233	3942

Podobnie struktura rodzajowa ruchu ulga niewielkim zmianom.

Przyjmując trend wzrostu ruchu występujący pomiędzy rokiem 2000 a 2005 można sądzić że ruch w najbliższych 20 –ulegnie wzrostowi i będzie się kształtował zgodnie z podaną poniżej

prognozą.

TABELA 37. PROGNOZA RUCHU NA DROGACH WOJEWÓDZKICH

NR DROGI	ODCINEK DROGI	RUCH W poj./dobę w ROKU				
		2000	2005	2010	2015	2020
727	Szydłowiec – Wierzbica	2104	2293	2414	2535	2654
744	Radom – Wierzbica	5547	5306	5587	5867	6142
744	Wierzbica - gr. woj	3233	3942	4151	4358	4563

Ruch o tej wielkości nie powinien spowodować przekroczenia przepustowości poszczególnych odcinków dróg przy założeniu że zostaną one przebudowane na pełne parametry dróg głównych.

Powiązania wewnętrzne

Istniejące powiązania wewnętrzne drogami utwardzonymi ocenia się jako zadowalające. Połączenia poszczególnych sołectw z Wierzbica odbywa się na ogół drogami wojewódzkimi i powiatowymi o utwardzonej nawierzchni i prostym, czytelnym przebiegu.

2.12.2. Komunikacja kolejowa

Przez gminę Wierzbica, w jej północno-zachodniej części przebiega na odcinku 1,9 km, linia kolejowa normalnotorowa, zelektryfikowana, Kraków – Kielce – Radom – Warszawa. Najbliższa stacja kolejowa znajduje się w miejscowości Jastrząb oraz w mieście Radom, skąd można uzyskać połączenia w kierunku Warszawy, Kielc, Dębina i Tomaszowa Mazowieckiego. W latach kiedy prosperowała cementownia funkcjonowała także bocznicą kolejową łączącą tą linię kolejową z zakładem oraz jej przedłużenie do miejsca planowanego wybudowania cementowni „Przyjaźń II”.

Tereny kolei (bez bocznic kolejowej), stanowią tereny zamknięte ustanowione decyzją Nr 42 Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 28.12.2000 r. (Dz. Urz. Min. Transp. i Gosp. Morskiej Nr 7, poz. 49).

2.12.3. Komunikacja zbiorowa

Na terenie gminy rolę komunikacji zbiorowej pełni Państwowa Komunikacja Samochodowa, która obsługuje ważniejsze ciągi drogowe w gminie. Przystanki PKS są w większości nie urządzone lub w kiepskim stanie technicznym. Dworzec PKS znajduje się ok. 17 km od Wierzbicy – w Radomiu.

2.12.4. Zaplecze motoryzacji

Zaplecze motoryzacji jest stosunkowo skromne i ogranicza się do :

- 2 stacji paliw (2 w Wierzbicy w tym jedna LPG)
- małych warsztatów mechaniki pojazdowej, napraw blacharskich i lakiernictwa w Wierzbicy (3)

Odczuwa się brak większego obiektu napraw pojazdów mechanicznych – najbliższe znajdują się w Radomiu. Na obszarze gminy brak jest większych parkingów ogólnodostępnych dla samochodów osobowych. Jednym z takich jest parking przed urzędem gminy, ok. 15 miejsc parkingowych znajduje się na osiedlu mieszkaniowym.

2.13. Infrastruktura techniczna

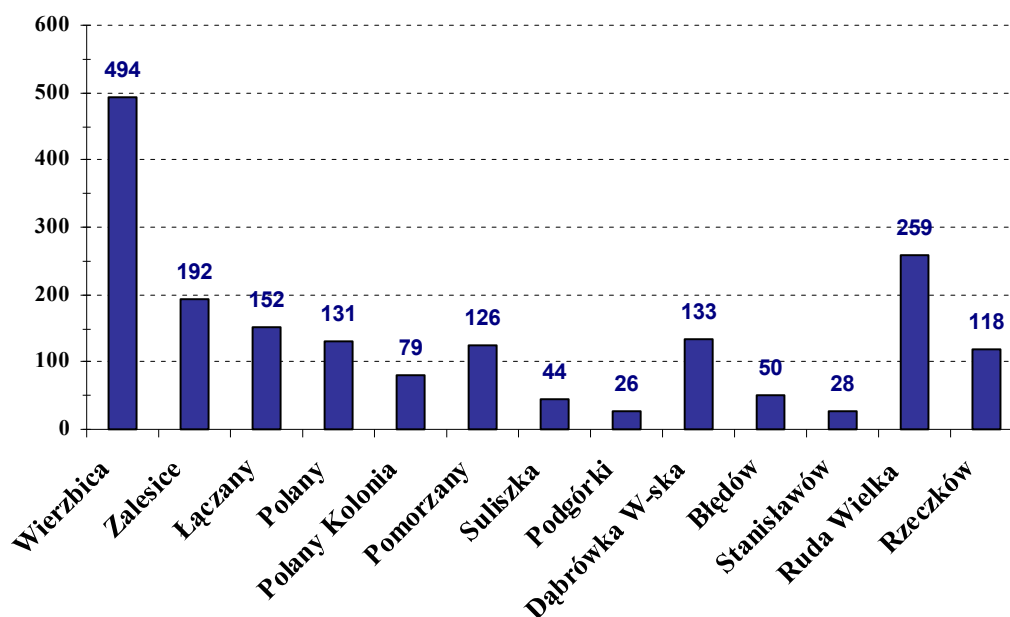
2.13.1. Zaopatrzenie w wodę

Ludność gminy Wierzbica jest gminą o pełnym zaopatrzeniu w wodę z sieci wodociągowej. Każda wieś i przyległe przysiółki posiadają sieć wodociągową. Niewielka ilość gospodarstw pobiera wodę z indywidualnych ujęć wody. Wodociągi zostały wybudowane w latach 1975-1993, natomiast w Wierzbicy osiedlu w latach 1952 – 1960. Wodociągi wykonane są z rur: żeliwnych, stalowych i PCV o średnicach 110 mm, 160 mm, 200 mm. Łączna długość wodociągów wynosi 73,7 km (*tabela 38*), liczba przyłączy do budynków 1832.

TABELA 38. SIEĆ WODOCIĄGOWA W GMINIE WIERZBICA

L.P.	OBRĘB EWIDENCYJNY	DŁUGOŚĆ WODOCIĄGU [KM]	LICZBA PODŁĄCZEŃ
1	Wierzbica	13,5	494
2	Zalesice	7,5	192
3	Łączany	4	152
4	Polany	17,4	131
5	Polany Kolonia		79
6	Pomorzany		126
7	Suliszka		44
8	Podgórk		26
9	Dąbrówka Warszawska	2,7	133
10	Błędów	3,7	50
11	Stanisławów	1,9	28
12	Ruda Wielka	16,7	259
13	Rzeczków	6,3	118
Łącznie:		73,7	1832

SIEĆ WODOCIĄGOWA W GMINIE WIERZBICA (LICZBA PRZYŁĄCZY)

Sieć wodociągowa jest zaopatrywana z kilku ujęć na terenie gminy. Jeszcze niedawno dla części wsi Wierzbica woda była zakupywana z sąsiedniej gminy Mirów, jednak domy te zostały już włączone do sieci gminnej.

Istniejąca sieć wodociągowa wymaga modernizacji oraz prawidłowego ustawienia średnic sieci. Obecnie są połączenia ze 160 mm do 110 mm – z większej średnicy na mniejszą. Tak że wymagana jest modernizacja hydroforni.

Istniejące ujęcia będące własnością Zakładów Wodociągów i Kanalizacji :

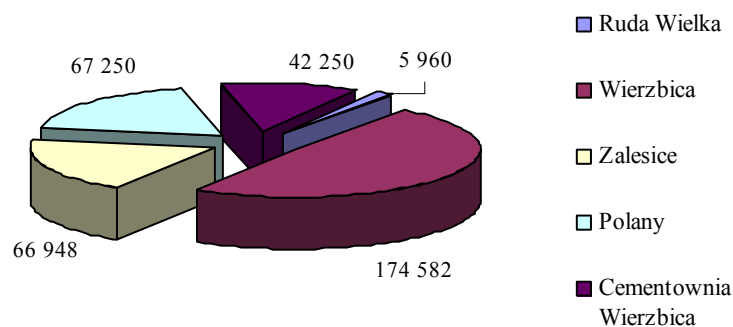
- ✓ Wierzbica – st. nr 1 wydajność - $Q=50 \text{ m}^3/\text{h}$, pozwolenie na pobór wody w ilości $\text{max } Q_{\text{max}}=991 \text{ m}^3/\text{d}$, ujęcie posiada strefę ochrony bezpośredniej 8-10 m, nie posiada strefy ochrony pośredniej.
- ✓ Rzeczków – st. nr 2 wydajność $Q=32 \text{ m}^3/\text{h}$ oraz studnia nr 25, pozwolenie na $Q_{\text{max}}=1463 \text{ m}^3/\text{d}$, strefa ochrony bezpośredniej w kształcie kwadratu o boku 25,0 m.
- ✓ Polany pod Lasem – st. nr 3 (wg mapy – 34) - $Q=35 \text{ m}^3/\text{h}$, st. nr 4 - $Q=31 \text{ m}^3/\text{h}$ (wg mapy – 133), pozwolenie na $Q_{\text{max}}=716 \text{ m}^3/\text{d}$, strefa ochrony bezpośredniej w promieniu 8-10 m.
- ✓ Zalesice – st. 5 - $Q=80 \text{ m}^3/\text{h}$ (wg mapy – 128), st. nr 6 (wg mapy – 30) - $Q=114 \text{ m}^3/\text{h}$, pozwolenie na $Q_{\text{max}}=887 \text{ m}^3/\text{d}$, strefa ochrony bezpośredniej w promieniu 10 m.
- ✓ Dąbrówka Warszawska, st. nr 4 (wg mapy 13), strefa ochrony bezpośredniej w kształcie kwadratu z centralnym usytuowaniem studni i 5 (wg mapy – 16) pozwolenie na $Q_{\text{max}}=980 \text{ m}^3/\text{d}$, strefa ochrony bezpośredniej w kształcie prostokąta o wymiarach 25,0 m na 35,0 m.
- ✓ Ruda Wielka – Kresy

Obecnie na potrzeby zaopatrzenia wodociągu eksploatowane są studnie w Wierzbicy, Rzeczkowie, Polanach, oraz dodatkowo ujęcie Ruda Wielka – Kresy.

TABELA 39. PRODUKCJA WODY I DŁUGOŚĆ SIECI WODOCIĄGOWEJ DLA KAŻDEGO WODOCIĄGU

OSOBNO

L.P.	LOKALIZACJA WODOCIĄGU	PRODUKCJA WODY [m ³ /dobę]		DŁUGOŚĆ SIECI WODOCIĄGOWEJ [km]
		I PÓŁROCZE 2006 R.	II PÓŁROCZE 2006 R.	
1	Ruda Wielka	2 940	3 020	2,5
2	Wierzbica	87 500	87 082	3,8
3	Zalesice	34 440	32 508	49,1
4	Polany	36 000	31 250	18,3
5	Cementownia Wierzbica	21 200	21 050	1,1

PRODUKCJA WODY [m³/dobę] W 2006 R. DLA POSZCZEGÓLNYCH WODOCIĄGÓW

Woda z ujęć jest wprowadzana do sieci. Jedynie odrębny wodociąg posiada studnia w Rudzie Wielkiej.

Zasoby wodne możliwe do pozyskania z wywierconych ujęć wody są wystarczające dla docelowego zaopatrzenia terenu gminy w wodę.

2.13.2. Retencja wodna

Mała retencja

Na terenie gminy nie istnieją zbiorniki małej retencji, nie jest także planowane tworzenie takich na terenie gminy.

2.13.3. Gospodarka ściekowa i kanalizacja deszczowa

Na terenie gminy Wierzbica pracuje jedna zbiorcza oczyszczalnia ścieków komunalnych

w Wierzbicy.

Kanalizacją na terenie gminy objęte są większe zakłady na terenie Wierzbicy i Rzeczkowa oraz mieszkańcy Wierzbicy. Pozostałe obszary gminy nie posiadają kanalizacji sanitarnej. Łączna długość sieci kanalizacyjnej wynosi 20,3 km, a długość przyłączy 4,4 km. Ścieki są odprowadzane do mechaniczno-biologicznej oczyszczalni ścieków mieszczącej się po zachodniej stronie drogi z Szydłowca do Wierzbicy, która po modernizacji w 2002 roku spełnia wszelkie normy co jest wynikiem wysokiej efektywności oczyszczania. Ścieki oczyszczane są metodą niskoobciążonego osadu czynnego z symultaniczną stabilizacją tlenową osadu nadmiernego równoczesnym usuwaniem związków biogenych metodą chemiczną i biologiczną. Jej dopuszczalna przepustowość wynosi 1 414 m³/dobę. Maksymalnie na godzinę może przyjąć 108,3 m³/h. Średnie wartości dopływu to 40,8 m³/d. Oczyszczone ścieki są odprowadzane kanałem do rzeki Szabasówki.

Dopuszczalne wartości wskaźników zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych z oczyszczalni są następujące, wg pozwolenia wodnoprawnego z dnia 29.05.2002 roku wydanego przez Starostę Radomskiego pismem ROŚ.III-W-6223/4/2002.

- ✓ $Q_{sr.d} - 980 \text{ m}^3/\text{d}$
- ✓ $Q_{max.d} - 1300 \text{ m}^3/\text{d}$
- ✓ $BZT_5 - 15 \text{ mg}/\text{dm}^3$
- ✓ $ChZT - 150 \text{ mg}/\text{dm}$
- ✓ zawiesiny ogólne – 30 mg/dm³
- ✓ azot ogólny – 30 mg/dm³
- ✓ fosfor ogólny – 1,5 mg/dm³
- ✓ odczyn pH – 6,5 -9,0
- ✓ temperatura – 35⁰ C

Odbiornikiem ścieków oczyszczonych z oczyszczalni jest rzeka Szabasówka. Ścieki są odprowadzane kolektorem o średnicy 1000 mm, a następnie rowem melioracyjnym mającym ujście do rzeki na terenie gminy Jastrząb.

2.13.4. Zaopatrzenie w gaz

Aktualnie gmina Wierzbica nie posiada sieci gazociągowej oraz stacji redukcyjnych gazów. Indywidualnie odbiorcy zaopatrywani są w gaz w postaci butli gazowych.

2.13.5. Wysypisko odpadów stałych

Na terenie gminy Wierzbica nie ma zlokalizowanego czynnego, gminnego składowiska

odpadów. Mieszkańcy gromadzą posortowane lub zmieszane odpady komunalne, które do roku 2006 wywożone były przez specjalistyczną firmę „ALMAX” na wysypisko odpadów w Marcinkowie gm. Wąchock, woj. świętokrzyskie. Aktualnie odpady kierowane są na składowisko odpadów komunalnych w Radomiu.

Nieczynne składowisko odpadów komunalnych o pow.3,37 ha znajduje się w Kolonii Rzeczków. Przewidziane jest do rekultywacji.

Na terenie gminy znajdują się także nieczynne zreultywowane składowiska odpadów przemysłowych:

1. Składowisko szlamów azbestowych „Konia Góra” – po byłych Zakładach Wyrobów Cementowo – Azbestowych (ZWAC) w Wierzbicy zlokalizowane jest w wyrobisku po eksploatacji żwiru – Kolonia Rzeczków. Głębokość wyrobiska wynosiła ok. 15 m, a powierzchnia składowiska to 2,07 ha. Według danych WIOŚ na składowisku nagromadzone jest 53 783 Mg odpadów. Obecnie składowisko to jest w trakcie rekultywacji.

2. Składowisko stałych odpadów azbestowo – cementowych poprodukcyjnych w Kolonii Rzeczków w pobliżu hałdy nadkładu z wyrobiska eksploatacyjnego cementowni „Wierzbica”. Eksploatowano go w latach 1965-1986. Jest to składowisko napowierzchniowe o średniej wysokości składowania 3,5 m i zajmuje powierzchnię około 6 ha. Ilość złożonych odpadów szacuje się na ok. 20 tys. Mg. W latach 90-tych przeprowadzono rekultywację tego składowiska przykrywając go 20 cm warstwą ziemi. Jednak przed rekultywacją teren ten nie został wyrównany w związku z czym obecnie obserwuje się w wielu miejscach rozmycie warstwy ziemi przykrywającej składowisko, a odpady są odkryte. Należy rozważyć ponowną rekultywację tego składowiska zgodnie z obowiązującymi przepisami.

3. Zakładowe składowisko Cementowni Wierzbica. Składowisko to jest zreultywowane i zamknięte na terenie cementowni. Na składowisku tym znajdują się głównie odpady mineralne – przerobcze i poeksploatacyjne. Jest to składowisko napowierzchniowe o wysokości do 16 m i powierzchni ok. 7,8 ha. Eksploatowane było od roku 1989, a rekultywacja nastąpiła w roku 2002.

2.13.6. Elektroenergetyka i system ciepłowniczy

Przez teren gminy Wierzbica przebiegają następujące linie elektroenergetyczne wysokich napięć:

- 220 kV relacji Rożki – Tarnów;
- 110 kV relacji Rożki – Starachowice;
- 110 kV relacji Rożki – Wierzbica, zasilająca GPZ na terenach dawnej cementowni.

Zarządzający tymi sieciami nie przewidują ich rozbudowy oraz nie zgłaszają potrzeby rezerwowania terenu pod cele rozwojowe z zakresu energetyki o znaczeniu ponadlokalnym.

Oprócz sieci wysokiego napięcia na terenie gminy znajduje się sieć napowietrzna średniego napięcia 15 kV o dł. 68,9 km sieci napowietrznej oraz 2,1 km sieci kablowej.

Bezpośredni dostęp do energii elektrycznej na terenie Gminy Wierzbica zapewnia sieć niskiego napięcia o długości 110,1 km, z czego napowietrzna stanowi 93,3 km, a sieć kablowa 16,8 km wraz z systemem stacji transformatorowych .

Na terenie gminy usytuowanych jest 66 stacji transformatorowych.

Oświetlenie uliczne posiada 21 km dróg, które zasilane jest z dwóch rodzajów sieci: napowietrznej i sieci kablowej.

Istniejący system energetyczny jest wystarczający dla aktualnych potrzeb. Zwiększenie poboru związanego z nowymi terenami budowlanymi mieszkaniowymi czy przemysłowymi wymagać będzie dostosowania sieci do nowych potrzeb poprzez jej przebudowę i budowę nowych odcinków sieci średniego i niskiego napięcia wraz ze stacjami transformatorowymi.

W gminie Wierzbica systemem centralnego ogrzewania objętych jest 451 mieszkań, co stanowi około 35% mieszkań zamieszkałych w miejscowości Wierzbica i zaledwie ok.20% ogółu mieszkań gminy Wierzbica.

Źródłami grzewczymi w kotłowniach jest koks, węgiel, miał oraz olej opałowy.

TABELA 40. SYSTEM CIEPŁOWNICZY W WIERZBICY OSIEDLU

ILOŚĆ MIESZKAŃ PODŁĄCZONYCH DO C.O	DŁUGOŚĆ SIECI [M]	RODZAJ SIECI	ROK MODERNIZACJI LUB BUDOWY
<i>Kotłownia K-32</i>			
226	3035	rury preizolowane	1998-99
<i>Kotłownia K-34</i>			
105	857	rury preizolowane	1998-99
<i>Kotłownia Wiatraczna</i>			
154	422,4	rury preizolowane	1992
<i>Kotłownia Urząd Gminy</i>			
-	502,5	rury preizolowane	2000

TABELA 41. CHARAKTERYSTYKA KOTŁOWNI W GMINIE WIERZBICA

L.P.	LOKALIZACJA KOTŁOWNI	CZYNNIK GRZEWICZY	WYDAJNOŚĆ KOTŁOWNI [KW]	ROK BUDOWY/MODERNIZACJI
1	Wierzbica Osiedle K-32	olej opałowy	1760	1960/1998
2	Wierzbica Osiedle K-34	olej opałowy	1020	1960/1998
3	Wierzbica Wiatraczna	koks-węgiel	2000	1992/2003
4	Wierzbica Urząd Gminy	koks-węgiel	1000	1992/2001
5	Dąbrówka Warszawska- szkoła	olej opałowy	360	1983/1997
6	Ruda Wielka - szkoła	koks-węgiel-miał	360	1975/2000/2004
7	Łączany	koks-węgiel	360	1960/2000/2005
8	Polany	koks-węgiel-miał	360	1960/2002
9	Zalesice	koks-węgiel	360	1993/2001

2.13.7. Telekomunikacja

Dostęp do połączeń telekomunikacyjnych zapewniają mieszkańcom gminy Wierzbica: Telekomunikacja Polska S.A, Telefonía Pilicka oraz TELE 2.

Według informacji uzyskanych w Urzędzie Gminy Wierzbica wszystkie sołectwa z terenu gminy posiadają połączenia telefoniczne.

W latach dziewięćdziesiątych została zainstalowana w Wierzbicy automatyczna centrala telefoniczna wraz kablem światłowodowym relacji Jastrzãb PKP – Wierzbica.

Przez teren gminy przebiega kabel światłowodowy relacji Radom-Skarżysko oraz telefoniczne linie napowietrzne i kablowe umożliwiające połączenia z abonentami z kraju i za granicã.

Teren całeł gminy znajduje się w zasięgu operatorów telefonii cyfrowej. Bazowe stacje tej telefonii znajdują się:

- stacja bazowa CENTERTEL i PLUS GSM – Wierzbica
- stacja bazowa ERA – Zalesice

3. Bariery i predyspozycje rozwojowe

Zgodnie z art. 10.1 Ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717, z póź. zm.) w studium określa się w szczególności:

- kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów,
- kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny

- wyłączone spod zabudowy,
- obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk,
  - obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
  - kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej,
  - obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym,
  - obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów zawierających zadania rządowe, służące realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu krajowym,
  - obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m² oraz obszary przestrzeni publicznej,
  - obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne,
  - kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej,
  - obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych,
  - obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny,
  - obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej, zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 maja 1999 r. o ochronie terenów byłych hitlerowskich obozów zagłady (Dz. U. Nr 41, poz. 412, z póź. zm.),
  - obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji,
  - granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
  - inne obszary problemowe w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie.

W Studium, może być ponadto miejsce dla poszukiwania i określenia kierunków rozwoju gminy, poprzez waloryzację stanu istniejącego, w kategoriach zagrożeń i szans, wyznaczających zakres przekształceń.

Zagrożenia, to:

- ograniczenia uniemożliwiające pożądane zmiany, wynikające ze złej sprawności funkcjonowania układów przestrzennych bądź infrastruktury oraz trudności w wykorzystaniu możliwości tkwiących w rezerwach materialnych i intelektualnych,
- czynniki hamujące tempo przeobrażeń oddziałujące na całą gminę lub na jej elementy,

- powstające zniekształcenia w zagospodarowaniu przestrzennym, powodujące zakłócenia w prawidłowym funkcjonowaniu układów osadniczych i w ich harmonijnym rozwoju.

Szanse, to:

- stan posiadany, mierzony walorami środowiska przyrodniczego, kulturowego i społecznego oraz jakością funkcjonowania struktur życia społecznego i gospodarczego,
- położenia w stosunku do głównych tras komunikacyjnych drogowych i kolejowych,
- stymulatory materialne i psychospołeczne w postaci ofert, wsparcia finansowego, stworzenia warunków działania bodźców i dostępnych informacji,
- czynniki przyspieszające pożądane przeobrażenia oddziałujące na sposób wykorzystania i zarządzania, a także otwarcie na pozytywne wpływy otoczenia.

Przeciwstawianie się zagrożeniom i wykorzystywanie szans, prowadzi do wyznaczenia celów rozwoju

Wybór kierunku rozwoju pozwala na sformułowanie celów strategicznych gminy

3.1. Główne uwarunkowania zewnętrzne

Gmina Wierzbica położona jest w obrębie:

- prowincji: Niziny Środkowopolskie (34);
- podprovincji: Wyżyna Małopolska (342);
- makroregionu: Wyżyna Kielecka (342.3); Wzniesienia Południowomazowieckie (318.8);
- mezoregionu: Przedgórze Iłżeckie (342.33) oraz Równina Radomska (318.86).

W strukturze administracyjnej województwa mazowieckiego gminę Wierzbica zalicza się do subregionu Radomskiego, którego głównym ośrodkiem jest miasto Radom, skupiające usługi o standardzie rejonowym.

Omawiany obszar znajduje się poza obszarami włączonymi w „Koncepcję krajowej sieci ekologicznej ECONET – POLSKA”.

Z kolei w programie CORINE biotopes (Dyduch-Falniowska i in., 1999) do obszarowych ostoi przyrody o znaczeniu europejskim zaliczono - Pakosław (nr 290), którego fragment leży na terenie gminy.

Do obszarów chronionych prawnie należy także wschodni obszar gminy wchodzący w skład Obszaru Chronionego Krajobrazu „Iłża – Makowiec”.

Do podstawowych uwarunkowań zewnętrznych rozwoju miasta i gminy zalicza się także:

- w miarę dogodne powiązania komunikacyjne z Radomiem, Starachowicami oraz Skarżyskiem-Kamienną,
- powiązania z dużymi i posiadającymi wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe, kompleksami

leśnymi (Puszcza Kozienicka, Lasy Ilżeckie) oraz torfowiskami o specyficznym mikroklimacie.

3.2. Główne uwarunkowania wewnętrzne

3.2.1. Predyspozycje rozwojowe

2.1.1. Środowisko przyrodniczo – kulturowe

- Cenne walory przyrodnicze, krajobrazowe, kulturowe i turystyczne.
- Liczne zabytki kultury materialnej.
- Dobry stan środowiska, stanowiący atrakcję dla potencjalnych wypoczywających.
- Łatwa dostępność komunikacyjna.
- Korzystne warunki do rozwoju funkcji turystycznej, głównie we wschodniej części gminy.

2.1.2. Rolnictwo i leśnictwo

- Występowanie, obszarów o wysokich klasach bonitacyjnych, umożliwiających intensywną produkcję rolną.
- Stosunkowo dużo areal gruntów nadających się do zalesienia.
- Znaczne obszary zmeliorowane, o wyższych wartościach glebowych

2.1.3. Przemysł

- Zasoby surowców mineralnych pozwalające na kontynuację działalności wydobywczej i przetwórczej w oparciu o istniejący potencjał przemysłowy.
- Istniejący potencjał ludzki.
- Występowanie gleb o niskich klasach bonitacyjnych przydatnych do inwestowania, w ramach wielofunkcyjnego rozwoju gminy.
- Możliwość zagospodarowania na cele produkcyjne i usługowe, niewykorzystywanych obiektów.

2.1.4. Sprawy społeczne

- Korzystna struktura demograficzna charakteryzująca się przewagą ludzi w wieku produkcyjnym.
- Dobrze rozwinięta baza szkolna i łatwa dostępność do szkolnictwa ponadpodstawowego w Radomiu, Ilży i Szydłowcu.
- Wystarczające zaspokojenie potrzeb ludności w zakresie usług podstawowych.

2.1.5. Infrastruktura techniczna

- Dobre skomunikowanie gminy drogami regionalnymi z trasami międzyregionalnymi.
- Możliwość odbudowy alternatywnej obsługi komunikacyjnej w oparciu o teren dawnej bocznic kolejowej dla projektowanych zakładów przemysłowych.
- Istniejące wyposażenie gminy w instalacje wodociągowe, częściowa kanalizacja terenu gminy i lokalizacja oczyszczalni ścieków.

- Zapewnienie dostaw energii elektrycznej dla potrzeb bytowych i dla rozwoju przemysłu i wydobywania.
- Rezerwa wody w ujęciach, możliwość zapewnienia bezkolizyjnych dostaw.

3.2.2. Bariery rozwojowe

2.2.1. Środowisko przyrodniczo – kulturowe

- Występowanie znacznych terenów objętych reżimami ochrony, z określonym ograniczeniem wykorzystania tych terenów na cele inwestycyjne i do intensywnej produkcji rolnej.
- Niski stopień retencji wodnej.
- Zmniejszanie się aktywności biologicznej środowiska glebowego prowadzące do degradacji gleb.
- Występujące zanieczyszczenie wód powierzchniowych (III klasa czystości – wymagana I).
- Ograniczenia rozwojowe wynikające z występowania obiektów wymagających ochrony konserwatorskiej i archeologicznej.

2.2.2. Rolnictwo i leśnictwo

- Silnie zróżnicowane warunki przyrodniczo-glebowe z przewagą warunków małokorzystnych.
- Rozdrobniona struktura gospodarstw indywidualnych oraz wysoki poziom zatrudnienia w tym sektorze gospodarki.
- Surowcowy charakter produkcji rolniczej oraz niedorozwój otoczenia rolnictwa.
- Bardzo niski poziom samoorganizacji rolników zwłaszcza w dziedzinie produkcji i marketingu.
- Brak kapitału inwestycyjnego w rolnictwie.
- Ograniczenia w produkcji rolnej z powodu objęcia ochroną prawną znacznych obszarów gminy.
- Niewykorzystanie możliwości zwiększenia lesistości na obszarze gminy.

2.2.3. Przemysł

- Wpływ ogólnie niekorzystnej sytuacji ekonomicznej kraju.
- Niedobór kapitału własnego na cele inwestycyjne.
- Niedostateczna baza przetwórstwa rolno-spożywczego mogącego zagospodarować płody rolne gminy.
- Brak właściwej organizacji skupu produktów rolnych i innych usług z otoczenia rolnictwa.
- Niedostateczne wsparcie przedsiębiorczości lokalnej poprzez instytucje i organizacje obsługi gospodarki żywnościowej.
- Mała aktywność społeczeństwa w tworzeniu nowych podmiotów gospodarczych.
- Brak liderów przedsiębiorczości, szczególnie na terenach wiejskich.
- Brak środków własnych na wyposażenie gminy w obiekty obsługi ruchu turystycznego i bazy czasowo-wypoczynkowej.
- Braki w infrastrukturze technicznej.

2.2.4. Sprawy społeczne

- Wyludnianie się niektórych sołectw z powodu braku miejsc pracy dla osób w wieku produkcyjnym.
- Niedostateczna organizacja życia kulturalnego we wsiach położonych w znacznym oddaleniu od miejscowości gminnej.
- Konieczność ograniczenia rozwoju miejscowości Rzeczków związana z planami eksploatacji złoża Wierzbica, docelowe przeniesienia zabudowy.

2.2.5. Infrastruktura techniczna

- Nienadążanie budowy sieci kanalizacyjnej za wodociągowaniem gminy.
- Potrzeba rozbudowy systemu komunikacyjnego w celu wyłączenia ciężkiego ruchu towarowego związanego z eksploatacją złoża i wznowieniem produkcji cementowni, ograniczająca przejazd przez centrum miejscowości.
- Niedostatek rezerwy mocy w istniejących sieciach 15 kV, w sytuacji rozwoju gospodarczego gminy.
- Ograniczenia terenowe związane z przebiegiem istniejących linii elektroenergetycznych.
- Niedostateczny stan techniczny części dróg gminnych.

3.2.3. Problemy i konflikty przestrzenne wynikające z dotychczasowego zagospodarowania

2.3.1. Środowisko przyrodniczo – kulturowe

- Lokalna degradacja walorów krajobrazowych i przyrodniczych spowodowana eksploatacją surowców mineralnych i ich przetwórstwem.
- Nieuporządkowane tereny po byłej cementowni – są to szczególnie zdewastowane tereny, bardzo zanieczyszczone będące elementem szczególnie szpecącym okolice Wierzbicy.
- Ogromna ilość dzikich wysypisk śmieci – na terenach po byłej cementowni, w starych wyrobiskach, w przydrożnych zadrzewieniach oraz w pobliżu hałd.
- Odczuwalne pogorszenie stosunków wodnych na obszarach wydobywania kopalin mineralnych (wytworzony lej depresyjny na skutek odwodnienia prowadzonego przez kopalnię wapienia).
- Pozostałości po zakładach azbestowych w formie składowisk odpadów.
- Uciążliwości środowiskowe i krajobrazowe linii elektroenergetycznych wysokich napięć.

2.3.2. Rolnictwo i leśnictwo

- niespójność bazy przetwórczej i surowcowej.
- Ograniczenia w produkcji rolnej z powodu objęcia ochroną znacznych obszarów gminy.

2.3.3. Przemysł

- Ograniczenia wydobywania kopalin mineralnych z powodu możliwości zanieczyszczenia wód wglębnych.
- Ograniczenia w lokalizacji obiektów przemysłowych z powodu objęcia ochroną znacznych obszarów gminy (obszary ochronne GZWP, obszar Chronionego Krajobrazu Iłża-Makowiec, obszar Błot Pakosławskich).

2.3.4. Sprawy społeczne

- Brak zabezpieczenia miejsc pracy dla potencjału demograficznego.

2.3.5. Infrastruktura techniczna

- Brak segregacji uciążliwego tranzytowego ruchu drogowego związanego z ewentualnym transportem cementu, od ruchu lokalnego w Wierzbicy.
- Postępujące ograniczenia w pozyskiwaniu wody z ujęć wglębnych.
- Postępująca obudowa dróg wojewódzkich ograniczająca ich przepustowość.

4. Cele rozwoju gminy Wierzbica

Jako główny cel rozwoju gminy Wierzbica przyjmuje się osiągnięcie wszechstronnego, zrównoważonego i stabilnego rozwoju, zaspokajającego bieżące potrzeby mieszkańców, tworzącego warunki wzrostu poziomu życia mieszkańców i przyszłych pokoleń, przy zachowaniu wartości środowiska naturalnego i kulturowego miasta i gminy.

W rozwoju należy zachować właściwe relacje między celami szczegółowymi:

- ekonomicznymi i społecznymi,
- przyrodniczymi, kulturowymi i przestrzennymi

4.1. Cele ekonomiczne

Za cele ekonomiczne uznaje się stworzenie bazy rolniczo – przemysłowo – usługowej, umożliwiającej zapewnienie miejsc pracy dla obecnych i przyszłych pokoleń, a gminie źródeł dochodu i znaczącego miejsca w skali województwa.

Dla osiągnięcia powyższych celów przyjmuje się następujące sposoby, kierunki i zasady:

- rozpoznanie rynku surowcowego pod kątem możliwości uruchomienia nowych form działalności gospodarczej w oparciu o lokalne surowce,
- reaktywacja zaniechanego wydobycia podstawowych surowców mineralnych i tworzenie drobnych zakładów produkcyjnych opierających swoją działalność na surowcach lokalnych i nowoczesnych technologiach, mających zastosowanie np. w produkcji prefabrykatów budowlanych, płyt chodnikowych, kostki brukowej, elementów ogrodzeń itp. oraz wykorzystujących surowce wtórne,

- uaktywnienie społeczeństwa w kierunku tworzenia nowych miejsc pracy w branży usługowej - uzupełniającej stan obecny, np. usługi szklarskie, tapicerskie, stolarskie, naprawy RTV i AGD, naprawy sprzętu rolniczego i samochodów, usługi krawieckie i kuśnierskie, itp.,
- tworzenie nowych rodzajów usług, niezbędnych dla rozwoju ekonomicznego gminy tj. doradztwo prawnicze, ekonomiczne, ubezpieczeniowe, usługi bankowe itp.,
- wzrost i koncentracja produkcji rolniczej zwłaszcza w większych gospodarstwach rodzinnych, mogących sprostać konkurencji na rynku artykułów rolnych,
- zapewnienie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich,
- umożliwienie przeprofilowania i dostosowanie się sfery usług rolniczych do standardów rynkowych obowiązujących w Unii Europejskiej,
- wskazanie atrakcyjnej oferty terenów dla potencjalnych inwestorów z zewnątrz zamierzających inwestować w lokalnym agrobiznesie,
- położenie nacisku na rozwój mechanizacji rolnictwa i rozwoju zaplecza socjalnego oraz infrastruktury technicznej na terenach rolnych,
- kształcenie kadry rolniczej, propagatorów przemian w rolnictwie,
- uaktywnienie społeczeństwa w kierunku integracji wokół problemów produkcyjnych i przetwórczych,
- dążenie do koncentracji usług dla rolników w rejonach o słabszych glebach i nadwyżce siły roboczej,
- propagowanie nowych form upraw rolnych np. uprawy kwiatowe, szkółkarskie itp.,
- tworzenie wyspecjalizowanych zakładów transportu i spedycji, zajmujących się bezpośrednim odbiorem produktów rolnych od rolników,
- kształtowanie rozwoju funkcji leśnej zgodnie z obowiązującymi planami urządzania lasów,
- pokrycie potrzeb zalesieniowych,
- propagowanie terenu gminy Wierzbica jako miejsca o dużych walorach przyrodniczych, kulturowych i przestrzennych, jako bazy dla rozwoju funkcji rekreacyjnej,
- prowadzenie ciągłego skupu nieruchomości w celu stworzenia bazy przestrzennej dla realizacji konkretnych zadań oraz jako tereny do wymiany.

4.2. Cele społeczne

Za cele społeczne uznaje się opanowanie negatywnych skutków transformacji systemowej i zapewnienie podstawowych potrzeb społecznych mieszkańców i przyszłych pokoleń w zakresie: mieszkalnictwa, miejsc pracy, wychowania i oświaty, ochrony zdrowia, kultury, sportu, rekreacji, komunikacji i infrastruktury technicznej, mające na celu poprawę warunków życia mieszkańców gminy.

Dla osiągnięcia powyższych celów przyjmuje się następujące zasady, kierunki i sposoby:

- tworzenie nowych terenów budownictwa jednorodzinnego, inicjowanie i opracowywanie projektów zagospodarowania przestrzennego, preferując tereny zlokalizowane w sąsiedztwie istniejących obiektów usługowych,

- systematyczne wyrównywanie warunków życia społeczności gminy do poziomu powiatu i województwa,
- uaktywnienie społeczeństwa w celu pozyskiwania nowych rodzajów działalności gospodarczej,
- stworzenie możliwości zagospodarowania tzw. „ukrytego bezrobocia agrarnego”,
- ukierunkowanie szkolnictwa średniego na nowe potrzeby usługowe i przemysłowe,
- uzupełnienie funkcji ochrony zdrowia o nowe punkty usług z zakresu rehabilitacji i innych usług specjalistycznych,
- rozwój bazy rekreacyjnej w celu zapewnienia nowych miejsc pracy,
- budowa obiektów sportowych, gwarantujących łatwą dostępność do tego typu usług,
- objęcie programem kanalizacji terenu całej gminy,
- poprawa stanu technicznego istniejących dróg gminnych,
- budowa nowych odcinków drogowych niezbędnych dla bezkolizyjnej obsługi komunikacyjnej mieszkańców,
- systematyczna przebudowa układu sieci 15 kV, na większe przekroje, dla zwiększenia przesyłu mocy dla odbiorców.

4.3. Cele przestrzenne

Za cele przestrzenne uznaje się ochronę i racjonalne gospodarowanie przestrzenią gminy, w celu umożliwienia właściwego korzystania z jej zasobów, ograniczenia sytuacji konfliktowych, przekształcania jej w celu stworzenia właściwych warunków życia mieszkańców przy maksymalnym respektowaniu potrzeb jej ochrony.

Dla osiągnięcia powyższych celów przyjmuje się następujące kierunki i zasady działania:

- przestrzeganie podstawowych funkcji poszczególnych terenów w celu unikania kolizji w zagospodarowaniu przestrzeni;
- ograniczenie lokalizacji zabudowy rozproszonej, dążenie do koncentracji zabudowy w obrębie terenów wyznaczonych do rozwoju osadnictwa;
- wypracowanie zbioru cech charakterystycznych dla zespołów zabudowy mieszkaniowej, w oparciu o tradycyjne cechy budownictwa, dla obszarów nie objętych rygorami oraz przestrzegania warunków wynikających z lokalizacji wewnątrz obszaru chronionego krajobrazu;
- przestrzeganie form architektonicznych wynikających z uwarunkowań kulturowych – w obrębie terenu miejscowości Wierzbica, posiadającego cechy historyczne;
- ochrona przestrzeni rolniczej przed wykorzystaniem jej na cele pozarolnicze;
- zagospodarowanie na cele nierolne gruntów nieekonomicznych w użytkowaniu rolniczym;
- ochrona terenów leśnych przed wycinaniem drzew oraz sukcesywne powiększanie ich zasobów poprzez zalesianie, w obrębie terenów wytypowanych na te cele – wyrównanie linii brzegowej, łączenie rozproszonych terenów leśnych w większe kompleksy;

- uzupełnienie i tworzenie pasów zieleni izolacyjnej wokół obiektów uciążliwych dla otoczenia i posiadających kontrowersyjną formę, szczególnie wyrobisk;
- rekultywacja istniejących wysypisk i składowisk oraz lokalnych wyrobisk eksploatacyjnych.

4.4. Cele przyrodnicze

Za cele przyrodnicze uznaje się ochronę i racjonalne gospodarowanie zasobami środowiska naturalnego gminy, zapewniające sprawiedliwy dostęp do jego zasobów dzisiejszym i przyszłym pokoleniom mieszkańców gminy, traktując je jako wartości o znaczeniu ponadlokalnym, dążąc do poprawy jego stanu.

Dla osiągnięcia powyższych celów przyjmuje się następujące sposoby, kierunki i zasady:

- kontynuacja działań ochronnych dla obszarów objętych ochroną, tj.:
  - obszar chronionego krajobrazu "Hłza – Makowiec",
  - pomników przyrody ożywionej i nieożywionej,
  - węzły i korytarze ekologiczne,
  - GZWP,
- identyfikacja, propagowanie i podejmowanie działań związanych z ochroną kolejnych obszarów:
  - projektowany rezerwat torfowisko Pakosław
  - Natura 2000
  - unikatowe zbiorowiska roślinne i zwierzęce,
- ograniczanie rozproszonej zabudowy w celu ochrony cennych fragmentów krajobrazu,
- zapewnienie racjonalnej eksploatacji kopalin uwzględniającej wymogi ochrony przyrody i zbiorników wód podziemnych oraz wykorzystania surowców gromadzonych na hałdach,
- stosowanie technik i technologii niskoenergetycznych i mało szkodliwych dla środowiska,
- realizacja inwestycji przyczyniających się do redukcji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych atmosfery oraz zanieczyszczeń wód i ziemi,
- wprowadzenie technologii ograniczających zużycie wody,
- wprowadzenie technologii niskoodpadowych, w tym wykorzystujących surowce wtórne,
- tworzenie systemów selektywnej zbiórki i zorganizowanego wywozu odpadów,
- realizacja komunalnych inwestycji proekologicznych w szczególności kolektorów sanitarnych, deszczowych, oczyszczalni ścieków,
- propagowanie modernizacji lokalnych kotłowni w kierunku zmiany nośników energii na przyjazne środowisku,
- ochrona gruntów wysokich klas bonitacyjnych i gruntów organicznych przed zmianą przeznaczenia na cele nierolne,
- ochrona terenów zmeliorowanych poprzez ograniczanie zalesienia i zabudowy,

- przeciwdziałanie procesom postępującej degradacji gleb poprzez odpowiednią uprawę i zabiegi zapobiegające erozji,
- poprawa stanu czystości wód płynących poprzez ograniczenie nawożenia, zorganizowane systemy kanalizacji i obudowę biologiczną cieków,
- eliminowanie zagrożeń środowiskowych związanych z intensyfikacją produkcji rolnej,
- rozwój ekologicznej produkcji rolniczej,
- kształtowanie leśnych powiązań ekologicznych,
- rozwój funkcji leśnej w aspekcie zwiększenia walorów krajobrazowych i atrakcyjności turystycznej gminy,
- prowadzenie edukacji ekologicznej, kształtowanie właściwych podstaw mieszkańców wobec środowiska przyrodniczego - właściwego korzystania z jego zasobów,
- uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o ustaleniu warunków zabudowy, postanowieniach przepisów szczególnych dotyczących ochrony środowiska i walorów krajobrazowych.

4.5. Cele kulturowe

Za cele kulturowe uznaje się ochronę i racjonalne korzystanie z zasobów dziedzictwa kulturowego gminy, stanowiącego istotny element tożsamości i dorobku kulturowego społeczności lokalnej oraz dążenie do kreacji nowych walorów estetycznych krajobrazu kulturowego.

Dla osiągnięcia powyższych celów przyjmuje się następujące sposoby, kierunki i zasady:

- kontynuacja działań ochronnych dla obiektów już objętych ochroną konserwatorską, wynikającą z obowiązujących przepisów - rejestr zabytków, spis zabytków i strefy ochrony konserwatorskiej,
- potrzeba rozszerzenia ochrony tych zasobów ze względu na ich wartości dla tożsamości kulturowej,
- poprawa stanu i funkcjonowania środowiska kulturowego, w tym jakości życia mieszkańców poprzez modernizację czy przekształcenie zasobów, rehabilitację obszarów zdegradowanych,
- kształtowanie nowych wartości środowiska kulturowego np. w zakresie formy zabudowy, elementów kompozycji układów przestrzennych i krajobrazowych,
- uwzględnianie w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o ustaleniu warunków zabudowy, postanowieniach przepisów szczególnych w tym zakresie.

5. Kierunki rozwoju przestrzennego gminy Wierzbica

W oparciu o zebrane informacje o istniejącym i przewidywanym zagospodarowaniu gminy, predyspozycje terenowe oraz przeprowadzone analizy porównawcze, przyjmuje się następujący podział terenu gminy na obszary funkcjonalne:

“I” – Obszar rozwoju wielofunkcyjnego ośrodka gminnego Wierzbica.

Obszar o nasilonych procesach urbanizacji, stanowiący ośrodek predysponowany dla rozwoju funkcji mieszkaniowej i usługowej o znaczeniu gminnym.

Obszar swym zasięgiem obejmuje grunty miejscowości Wierzbica w centralnej jej części.

Preferowane funkcje rozwojowe:

- ✓ mieszkalnictwo wielorodzinne i jednorodzinne,
- ✓ mieszkalnictwo usługowe, usługi podstawowe i usługi o znaczeniu ogólnogminnym,
- ✓ zabudowa związana z działalnością gospodarczą,
- ✓ infrastruktura techniczna.

“II” – Obszar rozwoju wydobycia surowców mineralnych i przemysłu.

Obszar wielofunkcyjny preferowany do rozwoju eksploatacji istniejącego złoża oraz rozwoju zakładów przemysłowych związanych z przetwórstwem surowca skalnego oraz innych o profilu nie kolidującym z istniejącym zagospodarowaniem.

Obszar swym zasięgiem obejmuje teren wsi Rzeczków oraz część południowych arealów sołectwa Wierzbica Kolonia.

Preferowane funkcje rozwojowe:

- ✓ eksploatacja surowców mineralnych,
- ✓ budownictwo przemysłowe,
- ✓ zabudowa związana z działalnością gospodarczą,
- ✓ infrastruktura techniczna.

“III” – Obszar rozwoju wielofunkcyjnego z preferencjami dla funkcji rolniczej.

Obszar wielofunkcyjny preferowany do rozwoju funkcji rolniczej wraz z zabudową towarzyszącą.

Obszar swym zasięgiem obejmuje północne i południowe fragmenty gminy Wierzbica na terenie sołectw: Ruda Wielka, Stanisławów, Błędów, fragment północnych arealów wsi Rzeczków, Dąbrówka Warszawska, północne i południowe areale wsi Wierzbica, wschodnie areale wsi Zalesice i Polany, areale wsi Polany Kolonia.

Preferowane funkcje rozwojowe:

- ✓ intensyfikacja produkcji rolniczej,
- ✓ zalesienia,
- ✓ zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna w połączeniu z budową zagrodową,
- ✓ mieszkalnictwo usługowe,
- ✓ zabudowa związana z działalnością gospodarczą,
- ✓ infrastruktura techniczna,

“IV” – Obszar rozwoju wielofunkcyjnego z preferencjami dla funkcji rolniczej ekologicznej i rozwoju rekreacji i wypoczynku.

Obszar wielofunkcyjny preferowany do rozwoju funkcji rolniczej wraz z zabudową towarzyszącą, ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa ekologicznego i możliwości wykorzystania terenu na cele rozwoju rekreacji i wypoczynku.

Obszar swym zasięgiem obejmuje sołectwa: Suliszka, Podgórkki, Łączany, Pomorzany, Zalesice.

Preferowane funkcje rozwojowe:

- ✓ intensyfikacja produkcji rolniczej w tym rolnictwo ekologiczne,
- ✓ zalesienia,
- ✓ zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna w połączeniu z budową zagrodową,
- ✓ mieszkalnictwo usługowe,
- ✓ usługi z zakresu rekreacji i wypoczynku,
- ✓ zabudowa letniskowa,
- ✓ zabudowa związana z działalnością gospodarczą,
- ✓ infrastruktura techniczna.

Rozwój poszczególnych funkcji w obrębie wskazanych obszarów powinien być podporządkowany celom przyrodniczym, kulturowym i przestrzennym.

5.1. Kierunki ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego

5.1.1. Kierunki ochrony środowiska przyrodniczego

Kierunki rozwoju gminy muszą być podporządkowane dążeniom do utrzymania obecnego modelu funkcjonowania przyrody i podejmowaniu działań proekologicznych zmierzających do zahamowania degradacji wód, powietrza atmosferycznego, środowiska przyrodniczego i krajobrazu.

Na obszarze gminy utrzymuje się kontynuację działań ochronnych dla wszystkich prawnych form ochrony środowiska przyrodniczego zlokalizowanych na terenie gminy i w jej bezpośrednim sąsiedztwie. Zaliczamy do nich:

- obszar chronionego krajobrazu “Iłża – Makowiec”
- obszar Błot Pakosławskich włączony w system programu CORINE biotopes (Dyduch- Falniowska i in., 1999)

Utrzymuje się ochronę istniejących naturalnych wód podziemnych i powierzchniowych zlokalizowanych na terenie gminy. Zalicza się do nich:

- Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 412,413 „Goszczewice - Szydłowiec” (J₁, J₂, J₃)
- Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 420 „Wierzbica – Ostrowiec” (J₃)
- Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 405 „Niecka Radomska” (K)

- zbiorniki wód powierzchniowych,
- rzeki i ciekі powierzchniowe.

Dodatkowo na terenie gminy proponuje się objąć ochroną rezerwatową Torfowisko Pakosław. Na obszarze torfowiska występuje wiele gatunków roślin objętych całkowitą ochroną, roślin reliktowych, jak też gatunków zagrożonych wyginięciem. Obszar ten jest planowany także do objęcia ochroną w ramach sieci „Natura 2000”.

Ponadto wszelkie działania inwestycyjne prowadzone w granicach gminy powinny być podporządkowane potrzebie zapewnienia zrównoważonego rozwoju i ochrony środowiska szczególnie poprzez:

- zapobieganie powstawaniu zanieczyszczeń, zapewnienia ochrony przed zanieczyszczeniami oraz przywracaniu środowiska do właściwego stanu;
- racjonalne wykorzystanie powierzchni ziemi;
- ekonomiczna eksploatację surowców oraz sukcesywną rekultywację terenów poeksploatacyjnych;
- uwzględnić ochronę wód, gleby, ziemi i ludzi przed substancjami szkodliwymi dla środowiska, ograniczać ich wprowadzanie do środowiska w ilościach określonych w obowiązujących przepisach
- warunki zabudowy, które powinny zapewnić dostęp do wód powierzchniowych – zabrania się grodzienia i tym samym dostępu do wód powierzchniowych w odległości 1,5 m od ciekę zgodnie z art. 27 ustawy z dnia 18.07.2001 „Prawo wodne”.
- zapobieganie grodzienia i zabudowy w dolinach rzecznych w celu zachowania możliwości naturalnego spływu wód
- ochronę przed hałasem i wibracjami terenów mieszkaniowych, przeznaczonych na stały i wielogodzinny pobyt dzieci i młodzieży oraz terenów rekreacyjno-wypoczynkowych, proponuje się wprowadzenie ok. 100 metrowej strefy zieleni wokół kopalni mającej stanowić barierę akustyczną oraz przed zanieczyszczeniami powietrza.

Na nieużytkowanej ścianie wyrobiska złoża Wierzbica znajduje się cenna wychodnia skamieniałości jurajskich sprzed ok. 150 mln lat (małże). Proponowane ono jest do objęcia ochroną w formie stanowiska dokumentacyjnego.

5.1.2. Kierunki ochrony dóbr kultury

Liczne obiekty stanowiące historyczną zabudowę gminy Wierzbica, stanowią cenne walory kulturowe, podnoszące atrakcyjność turystyczną gminy oraz świadczą o ciągłości działalności i dorobku społeczności lokalnej.

Dla zachowania tych walorów, w celu uatrakcyjnienia pobytu na terenie gminy i pozostawienia przyszłym pokoleniom spuścizny, świadczącej o dorobku przodków należy podjąć szereg działań mających na celu ochronę i wzbogacanie zasobów kulturowych gminy.

W zakresie ochrony dóbr kultury należy podjąć następujące działania:

- Kontynuować działania ochronne dla obiektów już objętych ochroną, wpisanych do rejestru dóbr kultury, poprzez uwzględnianie zasad ich ochrony wynikających z decyzji ustanawiających wpis do rejestru, mających na celu zachowanie w możliwie wiernej pierwotnej formie, istniejących obiektów.
- Kontynuować działania ochronne dla obiektów nie znajdujących się w rejestrze zabytków, a posiadających cechy historycznej zabudowy, określonych w tzw. spisie zabytków, poprzez zachowanie ich wartości historycznych, kompozycyjnych i estetycznych, a w uzasadnionych przypadkach doprowadzić do przeniesienia ich do skansenu.
- Kontynuować działania ochronne w celu zachowania zabytkowego układu urbanistycznego miejscowości gminnej, poprzez zachowanie jego geometrii, ściśle określonych linii zabudowy, dla poszczególnych pierzei ulic, zachowania historycznych gabarytów zabudowy, zachowania skali budynków, skali, charakteru i układu historycznych założeń ruralistycznych wsi, symetrii elewacji, rozdrobnienia formy detalu architektonicznego, zachowania elementów dominujących w krajobrazie tj. sylwety kościołów, pozostałości złożeń parkowych, historycznych cmentarzy itp.
- Obowiązkowo uzgadniać z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, prowadzenie każdej działalności inwestycyjnej, w obrębie stref ochrony archeologicznej biernej, na etapie planowania i projektowania, w celu określenia uwarunkowań wynikających z konieczności ochrony zabytków archeologicznych oraz prowadzić rozpoznanie i dokumentowanie struktur i nawarstwień naruszalnych, poprzez badania wyprzedzające i nadzory archeologiczne na koszt inwestora.
- Sukcesywnie poprawiać stan i funkcjonowanie środowiska kulturowego, w tym jakość życia mieszkańców np. poprzez modernizację czy przekształcanie zasobów zabytkowych, rehabilitację obszarów zdegradowanych.
- Kształtować nowe wartości środowiska kulturowego np. w zakresie formy zabudowy, elementów kompozycji układów przestrzennych czy atrakcyjności krajobrazu, poprzez wypracowanie zespołu cech architektonicznych, charakterystycznych dla terenu gminy Wierzbica i popularyzację ich stosowania w budownictwie na terenie gminy - kalenicowy układ zabudowy, charakterystyczny w historycznym centrum Wierzbicy.
- Minimalizować występujących zagrożenia istniejących wartości zasobów dziedzictwa kulturowego i czynników wywołujących te zagrożenia, np. stworzenia warunków do wykorzystywania na cele usługowe obiektów wymagających opieki konserwatorskiej.
- Uwzględniać w decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu potrzeby zachowania wartości historycznych obiektów i układów zgodnie z decyzjami wpisowymi do rejestru dóbr kultury i analizę uwarunkowań przestrzennych oraz określić w planach zagospodarowania przestrzennego szczegółowe wymagania ochronne dla obszarów środowiska kulturowego.

5.2. Kierunki rozwoju funkcji rolniczej

Zgodnie z celami rozwoju funkcji rolniczej, strategicznym kierunkiem działania zagospodarowania przestrzennego, winno być stworzenie dogodnych warunków lokalizacyjnych do jak najszybszej restrukturyzacji i dostosowania się tej funkcji do wymogów gospodarki rynkowej oraz standardów jakościowych i organizacyjnych obowiązujących w Unii Europejskiej.

Realizacji tego zamierzenia powinny towarzyszyć następujące główne działania:

- zwiększenie nowych miejsc pracy w otoczeniu rolnictwa i poza rolnictwem, zwłaszcza w zakresie drobnej i średniej przedsiębiorczości, co umożliwi odpływ nadwyżek siły roboczej z gospodarstw chłopskich, przyspieszenie międzysąsiedzkiego obrotu ziemią i w efekcie zwiększenie średniego areалу indywidualnego gospodarstwa rolnego,
- rozwój infrastruktury technicznej na wsi jak: wodociągów, kanalizacji, zasilania gazem i energią elektryczną oraz telefonizacji, któremu powinno towarzyszyć uelastycznienie gospodarki terenami budowlanymi i dostosowanie ich do potrzeb zagospodarowania wielofunkcyjnego,
- rozwój infrastruktury ekonomicznej rolnictwa jak: skupu artykułów rolnych, zaopatrzenia w środki produkcji, obsługi finansowej oraz innych usług z otoczenia rolnictwa, który winien prowadzić do utworzenia na szczeblu gminnym nowoczesnego i powiązanego ze sobą finansowo systemu produkcji, przetwórstwa i dystrybucji żywności, zdolnego sprostać wymogom wolnego rynku pod względem kosztów produkcji, a także ilościowym i jakościowym,
- ochrona gruntów rolnych o wysokiej przydatności rolniczej przed nieracjonalnym przeznaczeniem na cele nierolne z równoczesnym umożliwieniem zagospodarowania gruntów nieekonomicznych w użytkowaniu rolniczym, stosownie do lokalnych potrzeb i preferencji,
- rozwój proekologicznych sposobów produkcji rolniczej (produkcja zintegrowana, ekologiczna) zwłaszcza na obszarach o zwiększonych wymogach ochronnych oraz przewidywanych do rozwoju funkcji turystycznej,
- stworzenie gminnego systemu preferencji oraz instrumentów wspierania pro rynkowej polityki przestrzennej, zwłaszcza w dziedzinie podatków gospodarki gruntami oraz w sferze instytucjonalnej.

Kierunki i zasady rozwoju oraz rozmieszczenia podstawowych elementów funkcji rolniczej

Budownictwo zagrodowe

Głównym kierunkiem restrukturyzacji zabudowy rolniczej winna być koncentracja nierozwojowej zabudowy drobnotowarowej w wiejskich ośrodkach osadniczych na określonych w „Studium...” terenach potencjalnego rozwoju wielofunkcyjnego, które równocześnie skupiałyby lokalną przedsiębiorczość i usługi publiczne. Ośrodki te przekształciłyby się z czasem w wiejskie centra mieszkaniowo-usługowe skupiające zabudowę wielofunkcyjną, głównie o charakterze nierolniczym. Kreujące grupę terenów wiejskich rozwojowe gospodarstwa rolnicze zwłaszcza zwiększające areal i podejmujące produkcję rolną na skalę towarową lub przetwórstwo rolno-spożywcze mogące stwarzać uciążliwość dla otoczenia, mogłyby być lokalizowane na obrzeżu omawianych terenów w sposób nie kolidujący z innymi funkcjami zabudowy lub też w pewnym oddaleniu na terenach rolnych w sąsiedztwie własnych rozłogów. Z uwagi na brak unormowań

prawnych oraz rozwiązań modelowych w zakresie kształtowania towarowej zabudowy rodzinnej, spełniającej standardy wielkościowe i organizacyjne obowiązujące w Unii Europejskiej przyjmuje się, na okres przejściowy (do czasu ich ustalenia), następujące kryteria lokalizacji tego rodzaju gospodarstw:

- areał użytków rolnych gospodarstwa nie powinien być mniejszy od średniej w danej wsi,
- gospodarstwo powiększa areał lub uzyskało kredyt preferencyjny na zakup ziemi lub rozbudowę i unowocześnienie siedliska rolniczego,
- posiada biznesplan lub program rozwoju produkcji rolnej, uzgodniony z właściwą terytorialnie jednostką doradztwa rolniczego,
- uzyskało pozytywną opinię Komisji Rolnictwa Rady Gminy.

Agrobiznes

Zgodnie z najbardziej rozpowszechnionym w krajach Europy Zachodniej systemem organizacji usług z otoczenia rolnictwa, głównym zadaniem w tym zakresie będzie stworzenie w skali gminy lub ponadgminnej nowoczesnego systemu produkcji, przetwórstwa i dystrybucji żywności polegającego na zależności dochodowej poszczególnych członów tego systemu, przy czym producenci rolni będą akcjonariuszami we wszystkich ogniwach systemu, zaś posiadane akcje winny przynosić dywidendę oraz możliwość oddziaływania na decyzje gospodarcze. Utworzenie lokalnego „agrobiznesu” wymagać będzie ustabilizowania istniejących jednostek obsługi rolnictwa i przekształcenia ich w spółki akcyjne jak również powstania nowych ogniw systemu zwłaszcza w dziedzinie standaryzacji produkcji, marketingu i reklamy.

System „agrobiznesu”, w odróżnieniu od dotychczas stosowanej komunalizacji i prywatyzacji jednostek usługowych, stwarza możliwość integracji środowiska wiejskiego wokół problematyki rynku rolnego, a także przywrócenia zaufania społeczności lokalnej do sfery spółdzielczości wiejskiej.

Umożliwia, ponadto wytworzenie się pożądanego integracji pionowej np. producenci mleka, obsługa weterynaryjno-zootechniczna, banki spółdzielcze, wytwórnia pasz treściwych dla bydła, zakłady mleczarskie, hurtownie i sklepy firmowe itp.

Uruchomienie „agrobiznesu” będzie wymagało adaptacji istniejących terenów usług rolniczych (o ile nie zostały wcześniej sprzedane lub zagospodarowane na cele nierolnicze) a także wskazania nowych terenów usługowych. Zasadą stosowaną w tym zakresie winna być koncentracja tych usług w ośrodkach o ukształtowanym profilu obsługi rolnictwa oraz na terenach zapewniających dogodną dostępność w rejonie obsługi.

Ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Ochrona obszarów rolnych zwłaszcza o wysokiej przydatności gospodarczej winna polegać na rygorystycznym stosowaniu przepisów ustawy o ochronie gruntów rolnych i leśnych, zwłaszcza w odniesieniu do dużych powierzchniowo inwestycji nierolniczych mogących oddziaływać negatywnie na sąsiadujące tereny rolne. Równoległe z prawną ochroną gleb o wysokiej bonitacji powinna być stosowana ochrona zwartych masywów glebowych, zwłaszcza tworzących spójne

ekosystemy rolnicze przed nieracjonalnym podziałem i zabudową drobnotowarową o charakterze rozproszonym.

W miarę zwiększania się obrotu ziemią i polaryzacji gospodarstw rolniczych konieczne będzie również przeprowadzenie komasacji gruntów rolnych, która winna być poprzedzona sporządzeniem planu urządzania przestrzeni rolniczej stanowiącego uzupełnienie niniejszego studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Szczególną ochroną przed zabudową należy także objąć tereny zmeliorowane, położone w obrębie tzw. obszarów konkurencyjnych. W przypadku konieczności ich zabudowy winien być stosowany wymóg dokonania na koszt inwestorów ekspertyzy melioracyjnej określającej warunki ewentualnej renowacji. Istotnym kierunkiem działalności ochronnej będzie również upowszechnianie proekologicznych metod produkcji rolnej zmierzających do ograniczenia lub wyeliminowania stosowania chemicznych środków produkcji. Priorytet w tym zakresie powinny uzyskać obszary wymagające wzmożonej ochrony wód, obszary położone w obrębie obszaru chronionego krajobrazu, a także obszary predysponowane do rozwoju funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej.

W przypadkach lokalizacji zabudowy oraz innych inwestycji na terenach zmeliorowanych wymagane jest ich uzgodnienie na etapie planowania i projektowania z Wojewódzkim Zarządem Melioracji i Urządzeń Wodnych.

Główne instrumenty realizacji polityki przestrzennej w rolnictwie

Głównym instrumentem umożliwiającym osiągnięcie założonych celów w rolnictwie jak również i innych dziedzinach sfery gospodarczej będzie utworzenie gminnych zasobów gruntów komunalnych, które skupiałyby się w sąsiedztwie głównych ośrodków osadniczych na terenach potencjalnego rozwoju zabudowy. Warunkiem atrakcyjności oferty tych terenów jest ich uzbrojenie we wszystkie główne elementy infrastruktury technicznej.

Ze względu na duże rozproszenie gruntów komunalnych i Skarbu Państwa omówione zasoby będą tworzone głównie w oparciu o wykup lub zamianę gruntów prywatnych, które należałoby systematycznie pozyskiwać i komasować zwłaszcza pod kątem stworzenia komunalnej oferty terenów usługowo-przemysłowych.

Działalność w tym zakresie będzie miała charakter długofalowy i powinna być poprzedzona dokładnym rozpoznaniem możliwości pozyskania gruntów. Nie może też podlegać doraźnym celom politycznym.

Do najważniejszych instrumentów polityki przestrzennej zalicza się też gminny system ulg i preferencji podatkowych dotyczący najważniejszych inwestycji gospodarczych, które warunkują pożądane zmiany przestrzenne i systemowe.

Istotne znaczenie będzie miało także stworzenie na szczeblu gminnym instytucjonalnych form wspierania rozwoju gospodarczego jak np. gminnego centrum wspierania przedsiębiorczości, które zajmować się będzie całokształtem spraw związanych z doradztwem, edukacją i pomocą w nawiązaniu kontaktów gospodarczych, a także marketingiem gminy.

5.3. Kierunki rozwoju funkcji leśnej

Rozwój funkcji leśnej winien być realizowany zgodnie z ustawą z dnia 28 września 1991 r. o lasach. Granice i powierzchnie lasów istniejących, w tym lasów ochronnych oraz zasady gospodarki leśnej powinny wynikać z aktualnych planów urządzenia lasów w przypadku lasów państwowych oraz uproszczonych planów urządzenia lasów dla lasów nie stanowiących własności Skarbu Państwa.

Podstawowym kierunkiem zagospodarowania leśnego gminy będzie powszechna i ciągła ochrona lasów istniejących oraz sukcesywne zwiększanie zasobów leśnych. Zakłada się także zwiększenie wykorzystania funkcji społecznych lasów, w tym szczególnie ich walorów turystyczno-rekreacyjnych i krajobrazowych.

W przypadkach szczególnie uzasadnionych dopuszcza się możliwość przeznaczenia lasów na cele inwestycyjne pod warunkiem opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego spełniającego wymogi określone w przepisach o ochronie gruntów rolnych i leśnych.

Powyższe ograniczenia nie dotyczą realizowanych na terenie lasów obiektów i urządzeń gospodarki leśnej określonych w art. 3, pkt 2 ustawy o lasach.

Realizacja polityki zalesieniowej

Potrzeby zalesieniowe gminy po roku 2000 będą zaspokajane w ramach określonej w niniejszym studium granicy rolno-leśnej, która jednocześnie wyznacza miejsca pod przyszłe plany miejscowe terenów do zalesienia. Plany te będą sukcesywnie realizowane stosownie do potrzeb społecznych, a także możliwości finansowych i rzeczowych określonych w wojewódzkim programie zwiększenia lesistości.

Kryterium podejmowania opracowania planu miejscowego zagospodarowania przestrzennego terenów do zalesienia, winno być zaspokojenie potrzeb zalesieniowych na obszarze nie mniejszym niż 5 ha i o zróżnicowanej strukturze własnościowej.

Zalesienie gruntów pojedynczych właścicieli, zwłaszcza przylegających do terenów leśnych lub położonych w enklawach i półenklawach leśnych objętych granicą rolno-leśną mogłyby być realizowane w drodze decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenów, przygotowanych przez osobę posiadającą uprawnienia urbanistyczne pod warunkiem uzgodnienia tej decyzji z właściwym ds. leśnictwa organem administracji rządowej.

Zasady kształtowania rozwoju funkcji leśnej w obrębie obszarów objętych granicą rolno-leśną

Określone w studium gminnym obszary potencjalnego rozwoju funkcji leśnej, wyznaczają docelowy model zagospodarowania leśnego obszaru gminy, uwzględniający przede wszystkim aspekty przyrodnicze i przestrzenne.

Na wniosek właściciela terenu lub zarządzającego gminą granica ta może dodatkowo objąć tereny:

- położone w bezpośrednim sąsiedztwie lasów istniejących lub terenów do zalesienia wyznaczonych miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- na których lasy stanowią integralny element zagospodarowania (także jak tereny usług rekreacyjno-wypoczynkowych),
- pełniące funkcje ochronne z uwagi na przeznaczenie (np. tereny stref ochronnych wokół obiektów uciążliwych) pod warunkiem że są to grunty nieprzydatne na cele rolne, a ich zalesienie nie spowoduje kolizji z funkcjami obszarów sąsiadujących, określonych w niniejszym studium.

Przeznaczenie tych gruntów do zalesienia winno nastąpić w trybie opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Rozwój funkcji leśnej w obrębie tych obszarów granicy rolno-leśnej powinien być realizowany z uwzględnieniem następujących zasad:

- kształtowania (przywracania) leśnych ciągów ekologicznych w skali gminy jak również w układzie ponadgminnym,
- eliminowania kolizji funkcji leśnej z innymi funkcjami terenów,
- wyrównywania linii brzegowej lasów,
- koncentracji rozproszonych terenów leśnych w większe kompleksy,
- realizacji zagospodarowania leśnego zgodnie z przepisami ochrony przeciwpożarowej ze szczególnym uwzględnieniem zakazu lokalizacji w odległości mniejszej niż 100 m od granicy projektowanych zalesień inwestycji mogących stwarzać zagrożenie pożarowe.
- ograniczenie powierzchni planowanych lasów ze względu na ich nieuzasadnioną lokalizację na terenach zmeliorowanych, oraz łąk i torfowisk, których funkcja rolnicza powinna zostać zachowana.

5.4. Kierunki rozwoju mieszkalnictwa i usług

Teren gminy Wierzbica podzielony jest na 16 sołectw i jedno osiedle. Zabudowa mieszkaniowa, zagrodowa i jednorodzinna w obrębie poszczególnych jednostek administracyjnych, ukształtowana historycznie, była lokalizowana przy głównych ciągach komunikacyjnych, w pobliżu istniejących obiektów usługowych.

Dalszy rozwój osadnictwa na terenie gminy Wierzbica musi być podporządkowany następującym celom:

- dążeniu do tworzenia ładu przestrzennego lub jego poprawy,
- ochronie środowiska przyrodniczego oraz dóbr kultury,
- dążeniu do poprawy jakości życia mieszkańców.

Rysunek „Studium..(zmiana)” w części określającej kierunki rozwoju przestrzennego wskazuje istniejące zespoły zabudowy o wysokiej intensywności, istniejące zespoły zabudowy o niskiej intensywności oraz obszary potencjalnego rozwoju budownictwa wielofunkcyjnego.

Obszary potencjalnego rozwoju budownictwa wielofunkcyjnego, usytuowane na terenie stref poza wielofunkcyjnym ośrodkiem gminnym, należy rozumieć jako tereny lokalizacji zabudowy zagrodowej, jednorodzinnej oraz lokalizacji usług nieuciążliwych, obsługujących te tereny.

Na terenie strefy wielofunkcyjnego ośrodka gminnego, nowa zabudowa zagrodowa powinna być lokalizowana jedynie na obrzeżach miejscowości, a istniejąca w części centralnej sukcesywnie przekształcana w mieszkaniową jednorodziną i usługową.

Dalsza lokalizacja zabudowy mieszkaniowej na terenie poszczególnych sołectw powinna rozwijać się w pierwszej kolejności w obrębie istniejących zespołów osadniczych w formie:

- wymiany istniejących obiektów mieszkalnych w złym stanie technicznym, w celu poprawy walorów estetycznych istniejącej zabudowy,
- rozbudowy i uzupełniania istniejących siedlisk,
- uzupełnianie wolnych działek, między istniejącą zabudową.

W dalszej kolejności powinny być uaktywniane obszary potencjalnego rozwoju budownictwa wielofunkcyjnego, usytuowane w najbliższym sąsiedztwie istniejącej zabudowy, następnie obszary zlokalizowane w oderwaniu od istniejących dużych skupisk zabudowy, wyznaczone w oparciu o ciągi rozproszonej zabudowy i zgłoszone wnioski jako, niezbędne dla pokrycia potrzeb mieszkaniowych gminy. Ponadto kolejność lokalizacji zabudowy powinna być uzależniona od stopnia uzbrojenia działek.

Bez potrzeby opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego mogą być lokalizowane budynki mieszkalne na działkach posiadających niezależny, normatywny, dojazd z drogi publicznej, jeżeli inne przepisy szczególne nie narzucają obowiązku sporządzenia planu.

Ze względu na lokalizację obszaru gminy w obrębie Głównych Zbiorników Wód Podziemnych (GZWP), priorytetową sprawą jest pełne uzbrojenie terenów budownictwa mieszkalnego w sieć kanalizacyjną, która powinna być budowana równolegle z siecią wodociagową.

Należy dążyć do koncentracji zabudowy mieszkaniowej i przeciwdziałać jej rozpraszaniu.

Obszary przewidziane na cele rozwoju zabudowy wielofunkcyjnej zostały zwaloryzowane pod względem istniejącego i wymaganego uzbrojenia technicznego, ograniczeń wynikających z elementów ochrony środowiska, dóbr kultury, ochrony gruntów rolnych i warunków fizjograficznych.

W celu kształtowania ładu przestrzennego na terenie gminy Wierzbica, podnoszącego jakość życia mieszkańców i poziom atrakcyjności obszaru gminy, należy położyć nacisk na kształtowanie zabudowy, które dla części terenu gminy podlegają uwarunkowaniom zewnętrznym tj. potrzeba

zachowania walorów konserwatorskich w rejonie obiektów zabytkowych i ich otoczenia.

Za zasadne uznaje się potrzebę wypracowania formy architektoniczno-przestrzennej identyfikującej się z elementami historycznej zabudowy, jako elementu powtarzalnego, do wielokrotnego zastosowania.

Do czasu wypracowania, powyższej formy przestrzennej dla budownictwa mieszkaniowego zagrodowego i jednorodzinnego lokalizowanego na obszarze gminy, zaleca się spełnienie określonych poniżej wymagań dotyczących architektury budynków:

- architektura projektowanych budynków powinna posiadać poprawną formę zharmonizowaną z otoczeniem, nawiązywać charakterem, skalą i detalem do wzorów regionalnych,
- zalecana zwarta bryła budynku,
- wysokość budynków mieszkalnych do dwóch kondygnacji, z możliwością wykorzystania poddasza na cele mieszkalne w budynkach jednokondygnacyjnych (preferowana wysokość do 1,5 kondygnacji),
- wysokość budynków gospodarczych do 4 m od powierzchni terenu do okapu budynku, a produkcyjno-usługowych i użyteczności publicznej, nie więcej jak 5 m od poziomu terenu do okapu budynku, w wyjątkowych sytuacjach dopuszcza się budynki użyteczności publicznej trzykondygnacyjne,
- wysokości podpiwniczeń do max. 1,3 m ponad poziom terenu (w przypadku realizacji podpiwniczenia powyżej 1,3 m, podpiwniczenie takie należy traktować jako kondygnację budynku),
- strome dachy dwuspadowe lub czterospadowe o nachyleniu połaci 35° – 50° , z możliwością zastosowania naczółków i przyczółków,
- lokalizacja obiektów budowlanych z dachami płaskimi, lub o niewielkim nachyleniu połaci w sytuacji potrzeby nawiązania do zabudowy sąsiadującej lub wymagań technologicznych.

Zagospodarowanie terenów potencjalnego rozwoju budownictwa wielofunkcyjnego powinno mieć na celu ujednoczenie standardów wykorzystania przestrzeni poprzez stosowanie minimalnych wskaźników wielkości i szerokości działek budowlanych dla zabudowy mieszkaniowej:

- szeregowej – 450 m², przy szerokości – 9,0 m,
- bliźniaczej – 700 m², przy szerokości – 12,0 m,
- wolnostojącej – 800 m², przy szerokości – 18,0 m,

przy zapewnieniu możliwości zabudowy 40 % powierzchni działki i pozostawieniu minimum 30 % powierzchni biologicznie czynnej na działce.

Parametry przestrzenne siedlisk rolniczych powinny być uwarunkowane specyfiką gospodarstwa rolnego i jego programem.

Zaleca się wprowadzenie w nowych siedliskach i uzupełnienie w już istniejących; zadrzewień i zakrzewień przydomowych oraz zieleni osłonowej przy obiektach produkcyjnych, usługowych i hodowlanych.

Obszary istniejącej zabudowy i rozwoju budownictwa wielofunkcyjnego, należy również traktować jako obszary potencjalnego rozwoju usług podstawowych, nieuciążliwych, obsługujących

tereny mieszkalnictwa.

Dla zabudowy usługowej, wielkości działek należy dostosować do programu inwestycji, uwzględniającego obowiązek zapewnienia miejsc parkingowych dla potencjalnych klientów i dostawców w wielkości minimum 2 miejsc/100 m² powierzchni użytkowej usługi oraz wymogu pozostawienia powierzchni biologicznie czynnej w ilości nie mniejszej niż 30 % powierzchni działki usługowej.

Fronty działek usługowych wraz z ciągami dróg ogólnodostępnych i ciągów pieszych w obszarach zabudowanych powinny stanowić potencjalne przestrzenie publiczne, wymagające wypracowania spójnego wyrazu architektonicznego, identyfikującego teren przestrzeni publicznych gminy Wierzbica.

Na terenie gminy brak jest zasobów terenów komunalnych, położonych centralnie w stosunku do układów osadniczych wsi. Z tego powodu nie ma możliwości wyznaczenia, w oparciu o takie zasoby, potencjalnych terenów rozwoju usług publicznych. Wskazane zostały tereny koncentracji istniejących usług publicznych.

Gromadzenie zasobów gruntów komunalnych dla potrzeb lokalizacji usług publicznych, powinno uwzględniać potrzebę koncentracji ewentualnych obiektów w sąsiedztwie już istniejących, w celu tworzenia czytelnych centr usług publicznych.

W przypadku miejscowości gminnej Wierzbica, dla której kreowanie własnego częściowo miejskiego wizerunku, w celu podnoszenia prestiżu miejscowości, ważne jest posiadanie czytelnego układu przestrzennego z wyraźnie zaznaczonym centrum administracyjno-usługowym i systemem przestrzeni publicznych, wymagających wypracowania spójnego wyrazu architektonicznego, identyfikującego teren przestrzeni publicznych miejscowości gminnej.

W oparciu o dotychczasowy sposób zagospodarowania oraz projektowane zainwestowanie można wytypować tereny mogące stanowić lokalizację większych zespołów usług publicznych oraz potencjalne przestrzenie publiczne na terenie gminy, w granicach osiedli mieszkaniowych wielorodzinnych oraz historycznym centrum miejscowości.

Na terenach potencjalnej lokalizacji usług, zlokalizowanych w sąsiedztwie podstawowego układu komunikacyjnego przewiduje się lokalizację obiektów usługowych i handlowych o powierzchni sprzedaży przekraczającej 400 m², pod warunkiem określenia lokalizacji w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

5.5. Kierunki rozwoju przemysłu i rzemiosła

Przewiduje się kontynuację rozwoju, istniejących na terenie gminy, gałęzi przemysłu oraz reaktywację zaniechanego przemysłu wydobywczego i przetwórczego.

Nowe podmioty gospodarcze rozwijające się na bazie istniejących surowców, powinny lokalizować się na terenie już istniejących zakładów lub w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Obszary potencjalnego rozwoju przemysłu i rzemiosła wskazane zostały w sąsiedztwie planowanej do

odbudowy Lafarge Cement Polska S.A. Cementownia Wierzbica.

Należy rozpoznać rynek surowcowy gminy pod kątem możliwości uruchomienia nowych zakładów produkcyjnych opierających swą działalność o surowce lokalne.

Podstawą rozwoju nowych gałęzi przetwórczych mogą być również surowce wtórne pozyskiwane na terenie gminy.

Usługi rzemieślnicze nie mające charakteru działalności uciążliwej mogą być lokalizowane w ramach obszarów istniejącej zabudowy i potencjalnych obszarów rozwoju budownictwa wielofunkcyjnego oraz na tzw. obszarach przewidzianych do zagospodarowania wielofunkcyjnego.

Możliwością rozwojową dla gminy jest również przemysł przetwórstwa rolniczego. Lokalizacja tego typu obiektów powinna następować na obszarach gruntów przewidzianych do zagospodarowania wielofunkcyjnego.

Lokalizacja nowych zakładów przemysłowych i rzemieślniczych musi odbywać się w zgodzie z wymogami ochrony środowiska i ładu przestrzennego.

Dla poprawienia aktualnej sytuacji, powinny być spełnione następujące warunki:

- dla zakładów, na podstawie formalnych ocen oddziaływania na środowisko należy wprowadzać odpowiednie środki łagodzące ich uciążliwości,
- wprowadzenie czystych technologii oraz instalowanie urządzeń technicznych chroniących środowisko,
- koncentracja obiektów przemysłowych z dala od zabudowy mieszkaniowej, szczególnie emitorów zanieczyszczeń powietrza
- likwidacja ujemnych skutków eksploatacji oraz prowadzenie sukcesywnej rekultywacji terenów wyeksploatowanych i zwałowisk, zgodnie z planami ruchu zakładów górniczych,
- należy utrzymać filary ochronne
- likwidacja i rekultywacja poprzemysłowych składowisk,
- eksploatacja kopalni powinna odbywać się na podstawie koncesji wydanej przez właściwy organ administracji rządowej.

Dla zabudowy przemysłowej, wielkości działek należy dostosować do programu inwestycji, uwzględniającego obowiązek zapewnienia miejsc parkingowych dla potencjalnych klientów i dostawców w wielkości minimum 2 miejsc/100 m² powierzchni użytkowej zakładu oraz wymogu pozostawienia powierzchni biologicznie czynnej w ilości nie mniejszej niż 30 % powierzchni działki przemysłowej m.in. jako zieleni osłonowej na obrzeżu działki.

5.6. Kierunki rozwoju turystyki i rekreacji

Ze względu na posiadane walory kulturowe, przyrodnicze i łatwą dostępność komunikacyjną, teren gminy może stać się miejscem rozwoju funkcji turystycznej o znaczeniu ponadgminnym. Szczególnie atrakcyjnym terenem pod względem krajobrazowym jest wschodnia część gminy,

położona w obrębie Obszaru Chronionego Krajobrazu “Iłża – Makowiec”, którego niewątpliwą atrakcją jest obszar torfowisk przewidywanych do objęcia ochroną rezerwatową.

W związku z brakiem rozwiniętej bazy turystycznej podstawowym kierunkiem rozwoju tej dziedziny powinna być agroturystyka, czyli forma indywidualnego wypoczynku w obrębie istniejących gospodarstw rolnych, położonych w pobliżu kompleksów leśnych, w oddaleniu od zwartej zabudowy wsi, rozbudowana o dodatkowe atrakcje typu; jazda konna, przejażdżki bryczką, grilowanie, wycieczki przyrodniczo-edukacyjne, obozy sprawnościowe - sportowe, spotkania relaksacyjno-medytacyjne.

Agroturystyka i inne formy wypoczynku mają duże szanse rozwoju, w związku z rosnącym zapotrzebowaniem na tego rodzaju wypoczynek oraz brakiem tego typu działalności na terenie gminy. Istotnym elementem poprawiającym atrakcyjność okolicy powinny być sztuczne zbiorniki wodne lokalizowane na bazie istniejących cieków wodnych. Docelowo, po zaprzestaniu wydobywania złoża Wierzbica, istnieje możliwość rekultywacji obszarów pokopalnianych na cele zbiornika wodnego, a terenu w jego sąsiedztwie na cele związane z uprawianiem sportów zimowych lub innych wymagających zróżnicowanego ukształtowania terenu.

Zgodnie z przyjętą segregacją podstawowych funkcji terenu, do kontynuacji rozwoju funkcji rekreacyjno-wypoczynkowej wskazuje się tereny znajdujące się w obrębie obszaru chronionego krajobrazu.

Na cele turystyczno-wypoczynkowe mogą być wykorzystywane obiekty bazy szkolno-wychowawczej w formie miejsc noclegowych dla turystów w porze wakacji, zielonych szkół itp.

Preferowane formy turystyki:

- turystyka krajoznawcza – piesza, rowerowa, konna, samochodowo – rowerowa,
- turystyka pobytowa – agroturystyka, ekoturystyka, wypoczynek sobotnio – niedzielny, kolonie, obozy, turystyka edukacyjna (zielone szkoły).

Rozwój turystyki i wypoczynku powinien być zharmonizowany z warunkami naturalnymi i uzależniony od przestrzegania warunków ochrony walorów przyrodniczych i kulturowych gminy.

5.7. Kierunki rozwoju komunikacji

Układ komunikacyjny gminy o wybitnie rolniczym charakterze jest układem wykształconym w trakcie wieloletnich przekształceń historycznych i dominującej funkcji terenów wykorzystywanych rolniczo. Przez teren gminy nie planuje się przebiegu nowych dróg typu autostrady, drogi szybkiego ruchu czy drogi krajowej.

Istniejący układ dróg gminnych, powiatowych i wojewódzkich zapewnia komunikacyjną obsługę wszystkich miejscowości. Drogi wewnętrzne i niepubliczne zapewniają dostęp do pozostałych terenów. Ośrodek skupiający większość celów podróży komunikacyjnych to Radom.

Analizy wykonane w studium wykazały potrzebę przebudowy podstawowego układu dróg, nie wynikającego z uzyskania nowych połączeń komunikacyjnych lecz z planowanym rozwojem przemysłu cementowego.

Przebudowa polega na lokalnej zmianie przebiegu obu dróg wojewódzkich (727 i 744), oraz nowej lokalizacji dróg gminnych związanych wyznaczeniem terenów zabudowy mieszkaniowej.

Zmiany te polegają na :

- ✓ Przeniesieniu skrzyżowania dwóch dróg krajowych poza rynek miejscowości Wierzbicy.
- ✓ Budowa obwodnicy Wierzbicy od strony zachodniej i południowej polegającej na przeniesieniu drogi nr 744
- ✓ Przeniesieniu drogi powiatowej nr 3556W poza zasięg złoża kopalin wapieni pole B – rezerwacja pasa drogowego na południe od złoża
- ✓ Lokalizacji lokalnych sieci dróg osiedlowych w nowych terenach wyznaczonych pod zabudowę mieszkaniową
- ✓ Dążeniu do poszerzenia pasów drogowych dróg wojewódzkich do szerokości w liniach rozgraniczających 25 m, dróg powiatowych do 20 m , dróg gminnych do 15 m.

Dla umożliwienia realizacji powyższych założeń należy zachować rezerwy terenu dla przełożenia tras dróg oznaczonych na planszach studium w skali 1:10000 w postaci korytarzy komunikacyjnych. W dalszych etapach realizacji stworzyć należy wyższy standard obsługi komunikacyjnej oraz możliwość powstania rezerw terenowych w pasach drogowych dla prowadzenia sieci uzbrojenia inżynierskiego.

Realizacja zadań związanych z poprawą funkcjonowania komunikacji przebiegać powinna wg poniższego scenariusza.

Modernizacja węzła drogowego m. Wierzbica:

- a) Segregacja ruchu drogowego polegająca na etapowym wyłączaniu ruchu pojazdów ciężarowych z historycznego układu ulic poprzez realizację:
  - zachodniej obwodnicy miasta w ciągu drogi krajowej nr 744 i 727.
- b) Realizację nowych osiedli zabudowy mieszkaniowej poprzez budowę dróg lokalnych o szerokościach min 15 m a dróg dojazdowych o szerokości min. 12 m.
- c) Budowę ogólnodostępnych miejsc postojowych dla obsługi terenów usług równoległe z ich realizacją oraz miejsc stałego parkowania lub garażowania dla mieszkańców budownictwa wielorodzinnego.
- d) Stworzenie systemu ciągów ruchu pieszego i rowerowego dla zminimalizowania ruchu samochodów osobowych w połączeniach wewnątrzmijskich.
- e) Poprawę standardu funkcjonowania komunikacji masowej – autobusowej i mikrobusowej poprzez realizację w centrum miasta przystanku dworcowego z poczekalnią dla pasażerów.

Poprawa układu komunikacyjnego gminy:

a) Poprawa funkcjonowania podstawowego układu drogowego (poszerzanie pasów drogowych dróg wojewódzkich do parametrów klasy G, dróg powiatowych do klasy Z oraz gminnych do klasy L) poprzez realizację:

- remontów dróg wojewódzkich z poszerzeniem jezdni do 7 m, wydzieleniem zatok autobusowych, budową chodników, modernizacją skrzyżowań,

- remontów dróg powiatowych z poszerzeniem jezdni do 6 m, budową chodników w miejscowościach, modernizacją systemów odwodnień drogowych,

- remontów dróg lokalnych poprzez utwardzenie nawierzchni jezdni i poszerzenia do min. 5 m oraz modernizacją systemów odwodnień drogowych.

b) Sukcesywna realizacja ścieżek rowerowych na istniejących drogach.

Dla wykonania przyjętych zadań niezbędne jest opracowanie planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego w których zawarte będą poniższe ustalenia obowiązujące dla poszczególnych klas dróg.

Doprowadzenie do parametrów drogi głównej wymagać będzie:

- poszerzenia pasów drogowych do min. 25,0 m,
- poszerzenia istniejących jezdni do min. 7,0 m a koron dróg do min.10,0 m,
- ograniczenia liczby skrzyżowań,
- budowy dróg dojazdowych obsługujących przyległe zainwestowanie,
- wzmocnienia konstrukcji nawierzchni,

Drogi główne przeznaczone głównie dla ruchu tranzytowego powinny być chronione przed dalszą lokalizacją przy nich nowej zabudowy mieszkaniowej. W przypadkach koniecznych, odległość zabudowy nowych budynków przeznaczonych na pobyt ludzi nie powinna być mniejsza niż 20 m poza terenem zabudowy i 8 m na terenie zabudowanym, licząc od krawędzi istniejącej lub projektowanej jezdni, a dojazd do nich powinien być zapewniony z dróg bocznych lub dróg serwisowych.

Doprowadzenie do parametrów drogi zbiorczej wymagać będzie:

- poszerzenia pasów drogowych do min. 20,0 m,
- poszerzenia istniejących jezdni do min. 5,5 – 6,0 m a koron dróg do min.7,5 – 8,0 m,
- wzmocnienia konstrukcji nawierzchni,
- korekt łuków poziomych i pionowych.

Odległość zabudowy przeznaczonej na stały pobyt ludzi, od krawędzi jezdni tych dróg, na nowych terenach budowlanych, powinna wynosić minimum 20 m poza terenem zabudowy i 8 m na terenie zabudowanym.

Szerokość w liniach rozgraniczających dróg lokalnych określa się na nie mniej niż 12,0 m.

Odległość zabudowy przeznaczonej na stały pobyt ludzi, od krawędzi jezdni tych dróg, na nowych terenach budowlanych, powinna wynosić minimum 15 m poza terenem zabudowy i 6 m na terenie zabudowanym.

Ostateczne określenie szerokości w liniach rozgraniczających dla dróg wszystkich klas powinno nastąpić na etapie sporządzania planów miejscowych zagospodarowania przestrzennego w skali nie mniejszej niż 1:2000 po uwzględnieniu rozwiązań wysokościowych, sposobu odwodnienia i uwzględnienia urządzeń dodatkowych (ciągów pieszych, rowerowych, sieci infrastruktury technicznej, lokalnego zróżnicowania rzeźby terenu).

Nie przewiduje się na terenie gminy Wierzbica rozbudowy komunikacji kolejowej; planowane jest przywrócenie stanu sprzed 2000 r. tj. odtworzenie lokalnej boczniczy kolejowej do kopalni z rozbudową stacji załadunkowej na terenie przeznaczonym pod przemysł.

Zakłada się, że podstawowym środkiem transportu publicznego pozostanie autobus i M-busy (na liniach o małym natężeniu ruchu). Sieć połączeń autobusowych obsługiwana głównie przez sprywatyzowane przedsiębiorstwa przewozowe zasadniczo przebiegać będzie obecnymi trasami linii komunikacyjnych. Relacje o mniejszym natężeniu ruchu obsługiwane będą transportem mikrobusowym, głównie przez prywatnych przewoźników. Wielkość spodziewanego ruchu i rozwój motoryzacji indywidualnej nie uzasadnia potrzeby rozwoju komunikacji publicznej.

Dla poprawy standardu obsługi i bezpieczeństwa ruchu wszystkie przystanki autobusowe powinny być wyposażone w zatoki autobusowe i zadaszenia a te położone na obszarach zabudowy w małe punkty handlowe.

Stale rosnący ruch kołowy pojazdów samochodowych zwiększa potencjalne zagrożenie wypadkami z udziałem pieszych i rowerzystów. Dlatego też, postuluje się o sukcesywną realizację wydzielonych dróg pieszych i rowerowych na utwardzonych poboczach istniejących dróg w pierwszej kolejności na obszarach w otulinie Wierzbicy jako ośrodka gminnego. W planach miejscowych należy przewidzieć odpowiednie szerokości pasów drogowych umożliwiające realizację wydzielonych ciągów pieszych i rowerowych. Dla uatrakcyjnienia oferty turystycznej przewidziano realizację ścieżek rowerowych trasami zapewniającymi podziwianie atrakcyjnego krajobrazu.

Miejsca parkingowe niezbędne dla obsługi projektowanego programu usług powinny być realizowane w granicach działek przeznaczanych na te inwestycje. Ilość miejsc powinna być dostosowana do spodziewanych potrzeb. W decyzjach lokalizacyjnych należy przyjmować jako minimum wskaźniki wynoszące 25 m. p. na 100 zatrudnionych i 35 m. p. na 1000 m² powierzchni użytkowej obiektu.

Zachodzące zmiany rynkowe, występujące w kraju w ostatnich latach, spowodowały niecelowość sterowania opracowaniami planistycznymi lokalizacji usług zaplecza motoryzacji w tym stacji paliw. Obiekty te powinny być traktowane jako usługi komercyjne, ich ilość podyktowana potrzebami rynkowymi a lokalizacja wynikać jedynie z wymogów ochrony środowiska i uwarunkowań ruchowych niezbędnych dla zachowania bezpieczeństwa ruchu drogowego.

5.8. Kierunki rozwoju infrastruktury

5.8.1. Zaopatrzenie w wodę

Ludność gminy Wierzbica jest gminą o pełnym zaopatrzeniu w wodę z sieci wodociągowej. Każda wieś i przyległe przysiółki posiadają sieć wodociagową.

Gospodarka wodna w gminie powinna skupić się na utrzymaniu sieci wodociągowej oraz na wykonaniu urządzeń gwarantujących dostawę wody w optymalnej jakości i ilości. Do urządzeń tych zaliczyć możemy studnie awaryjne, dodatkowe zbiorniki wyrównawcze.

Powinno się też wykonać połączenia między poszczególnymi sieciami wodociagowymi tak, aby tworzyły jeden połączony system odporny na awarie poszczególnych ujęć i linii wodociagowych umożliwiającą drugostronne dostarczenie wody do odbiorców.

5.8.2. Gospodarka ściekowa i kanalizacja deszczowa

Ze względu na jedynie częściowe skanalizowanie gminy potrzebna jest koncepcja dalszego rozwiązania gospodarki ściekowej. Według informacji uzyskanych w Zakładzie Wodociągów i Kanalizacji w Wierzbicy aktualna przepustowość funkcjonującej oczyszczalni ścieków jest niewystarczająca do ewentualnego poszerzenia obsługiwanego aktualnie obszaru. Sytuacja ta występuje w szczególności w czasie deszczu nawalnego, kiedy oczyszczalnia oprócz ścieków z kanalizacji sanitarnej musi przyjąć znaczne ilości ścieków deszczowych.

Do aktualnie funkcjonującej kanalizacji obsługiwanej przez istniejącą oczyszczalnię możliwe jest jedynie dokonanie jednostkowych podłączeń. Konieczna będzie modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków na potrzeby nowych przyłączy z projektowanych osiedli mieszkaniowych na terenie Wierzbicy oraz istniejących domostw w Wierzbicy Kolonii, Rzeczkuwie, Kolonii Polany, Polanach.

Docelowo konieczne jest wybudowanie jeszcze przynajmniej dwóch oczyszczalni ścieków: w Łączanach – dla obsłużenia wschodniej części gminy (Łączany, Suliszka, Zalesice, Pomorzany) oraz w Rudzie Wielkiej – dla Rudy Wielkiej, Stanisławowa i Błędowa.

Możliwy jest również wariant wykonania kanalizacji sanitarnej sołectw w gminie w oparciu o niewielkie oczyszczalnie obsługujące jedno lub więcej sołectw, ich lokalizacja może opierać się na miejscach uzasadnionych pod względem technicznym i ekonomicznym.

Do czasu rozwiązania problemu gospodarki ściekowej proponuje się stosowanie przydomowych szczelnych zbiorników – szamb lub też przydomowych indywidualnych oczyszczalni ścieków.

Proponuje się także wykonanie systemu kanalizacji deszczowej w większych sołectwach o zwartej zabudowie (tak jak jest to rozwiązane w samej Wierzbicy). Wody deszczowe z pozostałego terenu będą odprowadzane systemem rowów przydrożnych. Wszystkie wody deszczowe przed odprowadzeniem do cieków należy podczyścić na separatorach lub w oczyszczalniach wód opadowych.

5.8.3. Zaopatrzenie w gaz

Gmina nie posiada sieci gazowej. System dystrybucyjny gazu bezprzewodowego jest dobrze w gminie zorganizowany. Nie przewiduje się budowy sieci gazowniczej, obecny system jest optymalny.

5.8.4. Wysypisko odpadów stałych

Gmina Wierzbica do roku 2006 wywoziła odpady komunalne, za pośrednictwem specjalistycznej firmy „ALMAX”, na wysypisko odpadów w Marcinkowie gm. Wąchock, woj. świętokrzyskie. Aktualnie odpady kierowane są na składowisko odpadów komunalnych w Radomiu. Jest to składowisko docelowe, wybudowane z zachowaniem wszystkich niezbędnych zabezpieczeń gwarantujących utrudnione przenikanie zanieczyszczeń do środowiska.

Na terenie gminy Wierzbica nie przewiduje się budowy własnego składowiska odpadów komunalnych.

5.8.5. Elektroenergetyka

➤ *Sieci przesyłowe najwyższych napięć (NN)*

- podstawowym elektroenergetycznym węzłem zasilającym dla gminy Wierzbica jest stacja rozdzielcza znajdująca się w miejscowości Rożki o napięciu 220/110/SN i mocy transformatora 2*160 MW. Ze stacji tej wychodzą linie relacji:
  - 220kV Rożki – Tarnów,
  - 110kV Rożki – Wierzbica,
  - 110kV Rożki – Starachowice,
- stacje te są elementami krajowego systemu energetycznego – zasilane są napowietrznymi liniami przesyłowymi 400 i 220kV;
- dysponentami linii przesyłowych są Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A.;
- linie te, ze względu na spełnianą rolę, utrzymywane są na wysokim poziomie technicznym i stanowią pewny punkt systemu;
- poziom ich utrzymania oceniany jest jako bardzo dobry.

➤ *Sieć średnich i niskich napięć*

- Wyeksploatowane elementy układu zasilania na średnim i niskim napięciu lub nie spełniające wymaganych warunków zasilania (np. z powodu wzrostu zapotrzebowania mocy lub wzrostu liczby odbiorców) wymagać będą sukcesywnej modernizacji lub rozbudowy.
- Przewidywana rozbudowa niektórych fragmentów sieci wiązać się będzie z przebudową sieci 15 kV w celu udostępnienia terenów pod zainwestowanie, jak również dla doprowadzenia energii elektrycznej do nowych odbiorców.

Polityka przestrzenna zakłada:

- działania na rzecz zapewnienia powszechnego bezpieczeństwa energetycznego w zakresie bieżących i perspektywicznych potrzeb dostępu do nośników energii oraz zapewnienie zmienności nośników energii wszystkim jej odbiorcom;
- modernizację i przebudowę istniejących sieci i urządzeń elektroenergetycznych oraz instalowanie transformatorów o większej mocy. Przedsięwzięcia te nie wymagają przeznaczania nowych terenów na ich lokalizację;
- napowietrzne i podziemne linie elektroenergetyczne należy projektować i wykonywać w sposób zapewniający zachowanie walorów krajobrazowych środowiska oraz ochronę przed szkodliwymi uciążliwościami dla środowiska;
- tam, gdzie promieniowanie przekracza natężenie dopuszczalne dla obiektów planowanych w sąsiedztwie linii elektroenergetycznych, wyznaczanie obszarów ograniczonego użytkowania.

5.8.6. Telekomunikacja

Dostęp do połączeń telekomunikacyjnych zapewniają mieszkańcom gminy Wierzbica: Telekomunikacja Polska S.A, Telefonia Pilicka oraz TELE 2.

Według informacji uzyskanych w Urzędzie Gminy Wierzbica wszystkie sołectwa z terenu gminy posiadają połączenia telefoniczne.

Dalsze działania w zakresie telekomunikacji będą polegały na utrzymaniu i modernizacji istniejących sieci.

Cały obszar gminy Wierzbica znajduje się w zasięgu operatorów telefonii komórkowej GSM.

5.8.7. Inwestycje celu publicznego

Inwestycje o znaczeniu ponadlokalnym:

- Budowa obwodnicy wokół Wierzbicy w ciągu drogi wojewódzkiej 744

- Przeniesieniu drogi powiatowej nr 3556W poza zasięg złoża kopalin wapieni pole B – rezerwacja pasa drogowego na południe od złoża
- Renowacja i remonty dróg wojewódzkich i powiatowych: Ruda Wielka – Wierzbica – Kowala oraz Wierzbica-Modrzejowice

Inwestycje o znaczeniu gminnym:

- Modernizacja sieci wodociągowych w Wierzbicy w ulicach: Radomska, Kościuszki, Głowackiego, Partyzantów, Kochanowskiego, Ogrodowa, Górna, Piaskowa, Rzeczków Stary – wieś, Ruda Wielka Kresy
- Budowa odcinka sieci wodociągowej Zalesice- Dąbrówka Warszawska
- Modernizacja studni – ujęcia wód podziemnych – ujęcie Wierzbica Osiedle
- Modernizacja sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków w Wierzbicy
- Budowa oczyszczalni ścieków w Rudzie Wielkiej i Łączanach wraz z siecią kanalizacji sanitarnej
- Przebudowa kanalizacji burzowej
- Przebudowa układu komunikacyjnego Wierzbica – Osiedle, wymiana kanalizacji burzowej i sanitarnej, budowa chodników i wymiana nawierzchni dróg ul Górna
- Wymiana nawierzchni dróg oraz budowa chodników ul. Batalionów
- Budowa dróg – ulica Brzozowa i Piaskowa w Wierzbicy
- Parking dla autobusów i garaży – Wierzbica ul. Wiatraczna
- Zagospodarowanie przestrzeni publicznej w Wierzbicy – Rynek
- Budowa obiektów rekreacyjno-sportowych w Wierzbicy obok Stadionu Orzeł, kompleksowa modernizacja boiska stadionu Orzeł
- Budowa boiska sportowego Ruda Wielka – Kresy i Zalesiach.

6. Aspekty obronności i bezpieczeństwa państwa w gminie Wierzbica

6.1. Potrzeby bezpieczeństwa państwa

Uwzględnianie potrzeb bezpieczeństwa państwa w zagospodarowaniu przestrzennym ma na celu przygotowanie i przeciwdziałanie zagrożeniom wewnętrznym, w szczególności przez zapewnienie warunków do:

- reagowania na:
  - zagrożenia zdrowia i życia ludzi,
  - katastrofy i klęski żywiołowe,
  - zagrożenia gospodarczego i ekonomicznego funkcjonowania państwa,
  - przestępczość i akty terroryzmu,

- ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego,
- ochrony bezpieczeństwa powszechnego,
- wykonywania zadań z zakresu ochrony osób, obiektów, zabytków i urządzeń,
- ochrony granic państwa,
- wykonywania zadań dotyczących uchodźców i azylantów.

6.2. Zagrożenia dla gminy

Ogólne zagrożenia gminy Wierzbica w czasie pokoju i działań wojennych to:

- skażenia promieniotwórcze (radiologiczne),
- skażenia toksyczne (środki chemiczne),
- pożary przestrzenne,
- zagrożenie powodziowe,
- oddziaływanie sił i środków militarnych.

Skażeniem promieniotwórczym może ulec obszar całej gminy w wyniku:

- awarii w elektrowniach jądrowych rozmieszczonych na terenie państw europejskich (szczególnie krajów sąsiednich)
- katastrof nuklearnych po awariach lub innych zdarzeniach w miejscach składowania broni jądrowej lub po uderzeniach tą bronią.

Nagle, niekontrolowane uwolnienie się toksycznych środków przemysłowych, przewożonych w cysternach samochodowych na trasach dróg wojewódzkich, powiatowych i innych – w przypadku awarii lub katastrofy może spowodować skażenie terenu i zagrozić ludności zamieszkałej w strefie 3,0 km po obydwu stronach tras komunikacyjnych.

Zagrożeniem pożarami przestrzennymi mogą być objęte gęsto zabudowane obszary w gminie oraz obszary leśne. Na stopień zagrożenia pożarowego może mieć również wpływ zwarta zabudowa sołectw.

Zagrożenie zalaniem po gwałtownych opadach deszczu występuje wzdłuż większych cieków na terenie gminy.

6.3. Stan obronności gminy

W zakresie budownictwa obronnego

Na obszarze gminy zlokalizowane są następujące budowle ochronne:

- ✓ ul. J.Krasickiego - Wierzbica – blok nr 20 – 2 schrony;
- ✓ ul. J.Krasickiego - Wierzbica – blok nr 11 – 1 schron;
- ✓ ul. J.Krasickiego - Wierzbica – blok nr 14 – 1 schron;
- ✓ ul. J.Krasickiego - Wierzbica – blok nr 16 – 1 schron;

- ✓ ul. J.Krasickiego - Wierzbica – blok nr 27 – 1 schron;

Wymienione powyżej schrony przeznaczone są dla mieszkańców bloków, w których są one zlokalizowane.

W zakresie zaopatrzenia w wodę

W chwili obecnej gmina jako jednostka odpowiedzialna za zaopatrzenie swoich mieszkańców w wodę pitną warunkach specjalnych nie posiada studni awaryjnych.

W zakresie zabezpieczenia dóbr kultury

Na terenie gminy znajdują się liczne obiekty dóbr kultury podlegające ochronie konserwatorskiej. Mają one opracowany Plan Ochrony Zabytków, z którego wynika stosowane ich zabezpieczenie i ochrona.

W zakresie alarmowania i powiadamiania mieszkańców w wypadku zagrożeń

Gmina Wierzbica nie posiada scentralizowanego systemu alarmowania ludności o zagrożeniach czasu „P” jak i wojny.

Rozmieszczone na terenie gminy syreny alarmowe są sterowane ręcznie. Zabezpieczają one w 90% potrzeby w zakresie ostrzegania i alarmowania ludności gminy.

6.4. Działania w zakresie obronności państwa niezbędne do uwzględnienia w planach i decyzjach o warunkach zabudowy

W zakresie budownictwa ochronnego

- Na terenach budownictwa jednorodzinnego i zagrodowego należy przewidzieć ukrycia wykonywane w podpiwniczeniach budynków przez mieszkańców we własnym zakresie, w okresie podwyższonej gotowości obronnej państwa.
- Dla zakładów pracy nie posiadających budowli obronnych należy zarezerwować tereny pod doraźną realizację budowli na podstawie typowej lub powtarzalnej dokumentacji budowlanej. Dla nowo budowanych zakładów pracy i obiektów użyteczności publicznej, które będą kontynuować działalność w czasie wojny należy przewidywać budowę schronów dla załóg.

W zakresie alarmowania

- Dążyć do pokrycia terenu gminy syrenami elektrycznymi dla celów alarmowania i powiadamiania mieszkańców w przypadku zagrożeń (słyszalność syreny do 300 m w zabudowie zagęszczonej). Zainstalowane syreny włączyć do obowiązującego w województwie systemu radiowego sterowania.

W zakresie zaciemniania

- Przystosować do zaciemniania i wygaszania oświetlenie zewnętrzne ulic i obiektów użyteczności

publicznej oraz usługowych w ramach prowadzonych robót remontowo-modernizacyjnych i inwestycji nowo projektowanych.

W zakresie zaopatrzenia w wodę

- Zarezerwować tereny pod budowę awaryjnych studni wody pitnej lub wytypować je z już istniejących. Odległość studni wody pitnej od miejsc zamieszkania ludności powinna wynosić nie więcej niż 800 m i posiadać wydajność min. 7,5 l na jedną osobę na dobę.
- Istniejące ujęcia wody zabezpieczyć przed likwidacją i przysposobić do funkcjonowania eksploatacyjnego w warunkach specjalnych według obowiązujących przepisów.

W zakresie urządzeń specjalnych

- Nowo budowane obiekty sanitarne (łazienki, pralnie, myjnie samochodowe) przystosowywać do potrzeb prowadzenia zabiegów specjalnych – likwidacji skażeń.

W zakresie formy przestrzennej i struktury wewnętrznej

- Rozbudować system alarmowania i powiadamiania mieszkańców w przypadku zagrożenia poprzez uzupełnienie syren alarmowych i planować włączenie ich do systemu radiowego powiadamiania.
- Unikać nadmiernego zagęszczenia budynków w celu zminimalizowania możliwości rozprzestrzeniania się pożarów oraz powstawania zawałów ciągłych.
- Sytuować budynki po obu stronach ulic tak, aby odległość między nimi nie była mniejsza niż suma ich wysokości + 10 metrów.
- Sieć ulic i terenów zielonych wraz z drogami wylotowymi powinno stanowić jednolity system ciągów komunikacyjnych. Powinien on zapewniać pełną przelotowość umożliwiającą sprawną ewakuację ludności oraz manewr sił ratowniczych.
- Zapewnić przelotowość istniejących i projektowanych dróg (ulic) w celu zapobieżenia ich przed zagruzowaniem od walących się budynków. Przelotowość ulic powinna zapewnić sprawną ewakuację mieszkańców na wypadek zagrożenia.

7. Tereny wskazane do sporządzenia planów miejscowych

Zgodnie z art. 10 ust 2 ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

„W studium określa się w szczególności:

...

- 8) obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400m² oraz obszary przestrzeni publicznej;

- 9) obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne.”

Zgodnie z art. 10, ust 3 powyższej ustawy, „Obowiązek przystąpienia do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, o którym mowa w ust. 2 pkt 8, powstaje po upływie 3 miesięcy od dnia ustanowienia tego obowiązku.

W zmianie studium... dla terenu gminy Wierzbica wskazuje się następujące tereny wymagające obowiązkowego opracowania miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego:

– **Tereny wynikające z przepisów szczególnych**, w tym wynikające z art. 53.1 Ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. prawo geologiczne i górnicze (DZ. U. Nr 27, poz. 96 z późniejszymi zmianami.);

- teren górniczy kopalni „Wierzbica” – obejmujący 1/3 terenu całej gminy- nr konturu 1.,
- teren górniczy kopalni „Sobków” – zgodnie z art. 53.6. ustawy prawo geologiczne i górnicze, Rada Gminy może podjąć decyzje o odstąpieniu od opracowania niniejszego planu, ze względu na przewidywane nieznaczne wpływy na środowisko – nr konturu 2.

– **Tereny wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału:**

- tereny zabudowy mieszkaniowej w Wierzbicy ul. Brzozowa– nr konturu 3.

- **Tereny lokalizacji obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m²** – tereny stanowiące lokalizację obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400m² zostały objęte obowiązkiem opracowania planu zagospodarowania przestrzennego z racji lokalizacji w granicach terenu górniczego.

- **Obszary przestrzeni publicznych** – tereny stanowiące przestrzeń publiczną w obrębie istniejącego osiedla mieszkaniowego wielorodzinnego, tereny usług ogólnodostępnych w rejonie zabudowy jednorodzinnej wsi Wierzbica - objęte jednocześnie obowiązkiem opracowania planu zagospodarowania przestrzennego z racji lokalizacji w granicach terenu górniczego.

- **Obszary, dla których gmina zamierza sporządzić plany miejscowe** – nie wskazuje się takich terenów.

Ustalenia studium określają podstawowe funkcje poszczególnych terenów na obszarze gminy, nie wyklucza to przeznaczenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego fragmentów terenu na inne funkcje, jeżeli pozwalają na to istniejące uwarunkowania i przepisy szczególne.

8. Uzasadnienie przyjętych rozwiązań oraz synteza ustaleń studium.

Studium (zmiana studium) uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedynym dokumentem planistycznym sporządzanym dla obszaru całej gminy.

Jest najważniejszym dokumentem określającym kierunki polityki przestrzennej prowadzonej przez samorząd.

Podstawowymi zadaniami studium są:

- rozpoznanie aktualnej sytuacji gminy, istniejących uwarunkowań oraz problemów związanych z jej rozwojem,
- sformułowanie kierunków zagospodarowania przestrzennego i zasad polityki przestrzennej gminy, w tym zasad ochrony interesu publicznego,
- stworzenie podstaw do koordynacji planów miejscowych, (wymóg zgodności),
- stworzenie materiałów służących promocji gminy.

Realizując zapisy Studium... uchwalonego Uchwałą Nr XXIII/235/2001 Rady Gminy w Wierzbicy z dnia 24 kwietnia 2001 r., w zakresie pokrycia planami terenu gminy, Rada Gminy w Wierzbicy podjęła uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego obejmującego teren górniczy "Wierzbica III" - Uchwała Nr XXI/174/2005 z dnia 30 marca 2005 r.

W trakcie zbierania materiałów wejściowych do projektu, posiadający koncesję na eksploatację złoża wapieni "Wierzbica" pole A - Lafarge Cement S.A. zgłosił potrzebę zapewnienia w planie zagospodarowania przestrzennego, możliwości docelowej eksploatacji złoża wapieni na terenie gminy oraz możliwości wznowienia działalności zakładu przerobczego.

Powyższe przesłanki spowodowały podjęcie przez Radę Gminy w Wierzbicy Uchwały Nr III/30/2006 z dnia 28 grudnia 2006 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica".

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica obejmuje obszar całej gminy.

Zgodnie z art.10 ustawy z dnia 27 marca 2003r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym w studium... uwzględnia się uwarunkowania wynikające w szczególności z:

1. dotychczasowego przeznaczenia, zagospodarowania i uzbrojenia terenu;
2. stanu ładu przestrzennego i wymogów jego ochrony;
3. stanu środowiska, w tym stanu rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej, wielkości i jakości zasobów wodnych oraz wymogów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego;
4. stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
5. warunków i jakości życia mieszkańców, w tym ochrony ich zdrowia;
6. zagrożenia bezpieczeństwa ludności i jej mienia;
7. potrzeb i możliwości rozwoju gminy;
8. stanu prawnego gruntów;

9. występowania obiektów i terenów chronionych na podstawie przepisów odrębnych;
10. występowania obszarów naturalnych zagrożeń geologicznych;
11. występowania udokumentowanych złóż kopalin oraz zasobów wód podziemnych;
12. występowania terenów górniczych wyznaczonych na podstawie przepisów odrębnych;
13. stanu systemów komunikacji i infrastruktury technicznej, w tym stopnia uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej, energetycznej oraz gospodarki odpadami;
14. zadań służących realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

W studium określa się w szczególności:

- kierunki zmian w strukturze przestrzennej gminy oraz w przeznaczeniu terenów;
- kierunki i wskaźniki dotyczące zagospodarowania oraz użytkowania terenów, w tym tereny wyłączone spod zabudowy;
- obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk;
- obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej;
- kierunki rozwoju systemów komunikacji i infrastruktury technicznej;
- obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu lokalnym;
- obszary, na których rozmieszczone będą inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym, zgodnie z ustaleniami planu zagospodarowania przestrzennego województwa i ustaleniami programów;
- obszary, dla których obowiązkowe jest sporządzenie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego na podstawie przepisów odrębnych, w tym obszary wymagające przeprowadzenia scaleń i podziału nieruchomości, a także obszary rozmieszczenia obiektów handlowych o powierzchni sprzedaży powyżej 400 m² oraz obszary przestrzeni publicznej;
- obszary, dla których gmina zamierza sporządzić miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, w tym obszary wymagające zmiany przeznaczenia gruntów rolnych i leśnych na cele nierolnicze i nieleśne;
- kierunki i zasady kształtowania rolniczej i leśnej przestrzeni produkcyjnej;
- obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi i osuwania się mas ziemnych;
- obiekty lub obszary, dla których wyznacza się w złożu kopaliny filar ochronny;
- obszary pomników zagłady i ich stref ochronnych oraz obowiązujące na nich ograniczenia prowadzenia działalności gospodarczej;
- obszary wymagające przekształceń, rehabilitacji lub rekultywacji;
- granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych;
- inne obszary problemowe, w zależności od uwarunkowań i potrzeb zagospodarowania występujących w gminie.

W oparciu o powyższe wytyczne, poparte uaktualnionymi danymi wejściowymi opracowana została zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Wierzbica, uwzględniająca w szczególności:

1. uwarunkowania zewnętrzne wynikające z uchwalonego planu zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego,
2. uwarunkowania przyrodnicze wynikające ze zmiany dokumentów ustalających formy ochrony przyrody oraz zmiany przepisów w zakresie ochrony środowiska,
3. nowe potrzeby terenowe zgłoszone w ramach wniosków do zmiany studium, w tym związane z projektowanym wydobyciem złoża wapieni i margli "Wierzbica" pole A i pole B, wraz z wynikającymi z tego faktu skutkami przestrzennymi,
4. potrzebę uzupełnienia zapisów studium o problematykę wynikającą z ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym,
5. potrzebę uzupełnienia tekstu studium o uzasadnienie przyjętych rozwiązań oraz syntezę ustaleń projektu studium.

W trakcie opracowania zmiany studium przeanalizowano wszelkie zagrożenia i bariery rozwojowe oraz szanse i predyspozycje rozwojowe gminy i sprecyzowano optymalny model funkcjonowania gminy, w zgodzie z obowiązującymi przepisami, oczekiwaniami samorządu gminy i mieszkańców.

Jako główny cel rozwoju gminy Wierzbica przyjęto osiągnięcie wszechstronnego, zrównoważonego i stabilnego rozwoju, zaspokajającego bieżące potrzeby mieszkańców, tworzącego warunki wzrostu poziomu życia mieszkańców i przyszłych pokoleń, przy zachowaniu wartości środowiska naturalnego i kulturowego gminy.

Dla umożliwienia realizacji powyższego celu określono tereny predysponowane do lokalizacji poszczególnych funkcji oraz uwarunkowania ich realizacji.

W oparciu o zebrane informacje o istniejącym i przewidywanym zagospodarowaniu gminy, predyspozycje terenowe oraz przeprowadzone analizy porównawcze, przyjęto następujący podział terenu gminy na obszary funkcjonalne:

"I" – Obszar rozwoju wielofunkcyjnego ośrodka gminnego Wierzbica.

Obszar o nasilonych procesach urbanizacji, stanowiący ośrodek predysponowany dla rozwoju funkcji mieszkaniowej i usługowej o znaczeniu gminnym.

Obszar swym zasięgiem obejmuje grunty miejscowości Wierzbica w centralnej jej części.

Preferowane funkcje rozwojowe:

- mieszkalnictwo wielorodzinne i jednorodzinne,
- mieszkalnictwo usługowe, usługi podstawowe i usługi o znaczeniu ogólnogminnym,

- zabudowa związana z działalnością gospodarczą,
- infrastruktura techniczna.

Zalecenia rozwojowe dla tego obszaru zostaną uszczegółowione w planie zagospodarowania przestrzennego.

“II” – Obszar rozwoju wydobywania surowców mineralnych i przemysłu.

Obszar wielofunkcyjny preferowany do rozwoju eksploatacji istniejącego złoża oraz rozwoju zakładów przemysłowych związanych z przetwórstwem surowca skalnego oraz innych o profilu nie kolidującym z istniejącym zagospodarowaniem.

Obszar swym zasięgiem obejmuje teren wsi Rzeczków oraz część południowych arealów sołectwa Wierzbica Kolonia.

Preferowane funkcje rozwojowe:

- eksploatacja surowców mineralnych,
- budownictwo przemysłowe,
- zabudowa związana z działalnością gospodarczą,
- infrastruktura techniczna.

Zalecenia rozwojowe dla tego obszaru zostaną uszczegółowione w planie zagospodarowania przestrzennego.

“III” – Obszar rozwoju wielofunkcyjnego z preferencjami dla funkcji rolniczej.

Obszar wielofunkcyjny preferowany do rozwoju funkcji rolniczej wraz z zabudową towarzyszącą.

Obszar swym zasięgiem obejmuje północne i południowe fragmenty gminy Wierzbica na terenie sołectw: Ruda Wielka, Stanisławów, Błędów, fragment północnych arealów wsi Rzeczków, Dąbrówka Warszawska, północne i południowe areale wsi Wierzbica, wschodnie areale wsi Zalesice i Polany, areale wsi Polany Kolonia.

Preferowane funkcje rozwojowe:

- intensyfikacja produkcji rolniczej,
- zalesienia,
- zabudowa zagrodowa,
- zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna,
- mieszkalnictwo usługowe,
- zabudowa związana z działalnością gospodarczą,
- infrastruktura techniczna,

“IV” – Obszar rozwoju wielofunkcyjnego z preferencjami dla funkcji rolniczej ekologicznej i rozwoju rekreacji i wypoczynku.

Obszar wielofunkcyjny preferowany do rozwoju funkcji rolniczej wraz z zabudową towarzyszącą, ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa ekologicznego i możliwości wykorzystania terenu na cele rozwoju rekreacji i wypoczynku. Obszar ten pokrywa się z Obszarem Chronionego Krajobrazu Iża-Makowiec, w obszarze tym zawiera się także obszar Natura 2000 "Pakoślaw".

Obszar swym zasięgiem obejmuje sołectwa: Suliszka, Podgórki, Łączany, Pomorzany, Zalesice.

Preferowane funkcje rozwojowe:

- intensyfikacja produkcji rolniczej – rolnictwo ekologiczne,
- zalesienia w granicach polno-leśnych,
- zabudowa zagrodowa,
- zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna,
- mieszkalnictwo usługowe,
- usługi z zakresu rekreacji i wypoczynku,
- zabudowa letniskowa,
- zabudowa związana z działalnością gospodarczą,
- infrastruktura techniczna.

Dla poszczególnych funkcji wskazane zostały potencjalne obszary ich lokalizacji oraz ogólne zasady lokalizacji.

W studium określono w szczególności:

- **kierunki ochrony środowiska przyrodniczego i kulturowego**, jako zespół działań mających na celu utrzymanie obecnego modelu funkcjonowania przyrody i podejmowanie działań proekologicznych zmierzających do zahamowania degradacji wód, powietrza atmosferycznego, środowiska przyrodniczego i krajobrazu, odbudowy zdegradowanego krajobrazu obszarów wydobywania oraz zachowania i ochrony dziedzictwa kulturowego stanowiącego o tożsamości kulturowej mieszkańców.

- **kierunki rozwoju funkcji rolniczej**, mające na celu ochronę najwartościowszych arealów gruntów rolnych przed zmianą ich sposobu użytkowania oraz stworzenia właściwych warunków do rozwoju funkcji rolniczej i usług jej towarzyszących.

- **kierunki rozwoju funkcji leśnej**, mające na celu ochronę nielicznych skupisk leśnych na terenie gminy oraz zwiększenie lesistości gminy poprzez wskazanie terenów gruntów nieekonomicznych rolniczo jako terenów potencjalnych zalesień.

- **kierunki rozwoju mieszkalnictwa i usług**, określające obszary i zasady lokalizacji nowych budynków mieszkalnych, gospodarczych i usługowych oraz wymagań architektoniczno-przestrzennych ich realizacji, mających na celu zaspokojenie zapotrzebowania społecznego oraz ładu przestrzennego kształtującego jakość przestrzeni.

- **kierunki rozwoju przemysłu i rzemiosła**, gwarantujące kontynuację rozwoju istniejących

gałęzi przemysłu oraz reaktywację zaniechanego przemysłu wydobywczego i przetwórczego

- **kierunki rozwoju turystyki i rekreacji**, wykorzystujące posiadane przez gminę walory kulturowe, przyrodnicze i łatwą dostępność komunikacyjną, w celu stworzenia na terenie gminy miejsca rozwoju funkcji turystycznej o znaczeniu ponadgminnym.

- **kierunki rozwoju komunikacji**, zakładające przebudowę układu komunikacyjnego, mającą na celu oddzielenie uciążliwego transportu tranzytowego od ruchu lokalnego w obrębie miejscowości Wierzbica, oraz przebudowę i modernizację podstawowego układu komunikacyjnego.

- **kierunki rozwoju infrastruktury technicznej**, zapewniające docelowe zapewnienie mieszkańcom i inwestorom terenu dostęp do energii elektrycznej, wody wodociągowej, kanalizacji sanitarnej, telefonii.

W studium określone zostały tereny wskazane do sporządzenia planów miejscowych na obszarze gminy Wierzbica:

1. w obrębie terenu górniczego kopalni „Wierzbica” – obejmujący 1/3 terenu całej gminy;
2. teren górniczy kopalni „Sobków”;
3. tereny zabudowy mieszkaniowej w Wierzbicy – ulica Brzozowa.

W granicach terenu górniczego “Wierzbica” na obszarze miejscowości Wierzbica, znajdują się potencjalne przestrzenie publiczne oraz miejsca lokalizacji zabudowy usługowej i handlowej o powierzchni sprzedaży powyżej 400m², wymagające również określenia zasad zabudowy na drodze planu zagospodarowania przestrzennego.

Ponadto przyjęto, że ustalenia studium określające podstawowe funkcje poszczególnych terenów na obszarze gminy, mogą być weryfikowane i uzupełniane w planach miejscowych na inne funkcje, jeżeli pozwalają na to istniejące uwarunkowania i przepisy szczególne.